

lelki-

pásztor

evangélikus
Lelkészi
szakfolyóirat

LV. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

1980. ÁPRILIS

TARTALOMJEGYZÉK

CSEENDBEN ISTEN ELŐTT

Ne károsítsátok meg felebarátaitokat! (Bánfi Béla) — — — 193

EGYHÁZUNK ÚTJÁN

Misszionáló gyülekezet képzése (Balikó Zoltán) — — — — 196
Szeretetvendégségeink megújulásáért! (Ponicsán Imre) — — — — 200

EGYHÁZ A VILÁGBAN

Elért eredményeink — további feladataink (Kevházi László) 204
A felszabadulás tanulságai (D. Dr. Ottlyk Ernő) — — — — 211

EGYHÁZ A NAGYVILÁGBAN

A teológia Európában (Dr. Muntag Andor) — — — — — 215
Az európai teológia a modern gondolkodás és az egyházban
végbemenő változások kihívásában (Dr. Brunó Forte) — — 215
Teológia Európában — a spiritualitás és a tapasztalat között
(Dr. E. H. Amberg) — — — — — 223

TANULMÁNY

Szülői megbízatás és felelősség (Madocsai Miklós) — — — 225

FÓRUM

„Kereszteljetez meg minden népet...” (Zügn Tamás) — — 231
Hozzászólás a Lelkipásztor Fórum rovatában felvetett kérdés-
hez: „Úrvacsora konfirmáció nélkül?” (Cselovszky Ferenc) — 233

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Mennybemenetel ünnepe (Szabóné Mátrai Marianna) — — 235
Húsvét után 6. vasárnap (Gáncs Péter) — — — — — 237
Pünkösd ünnepe (Balikó Zoltán) — — — — — 240
Pünkösd 2. napja (Tóth-Szöllős Mihály) — — — — — 244
Szentháromság ünnepe (Reuss András) — — — — — 246
Aratási hálaadó ünnep (Táborszky László) — — — — — 247
Templomszentelési ünnep (Szabik Imre) — — — — — 251
Gyülekezeti Segély vasárnapja (Smidéliusz Ernő) — — — 255

EGYHÁZTÖRTÉNETI ÉVFORDULÓK

Emlékezés egy konkordátumra (Dr. Barcza Béla) — — Borító III

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Nagy István

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt

Előfizetési ár: havi 30.— forint, fél évre 180.— forint, egy évre 360.— forint

Csekk számla: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 516—220507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1038 Budapest VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142-074

80.2521/2-04 — Zrínyi Nyomda, Budapest. F. v.: Bolgár Imre vezérigazgató

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya

Indexszám: 26 451

ISSN 0133—2821

Csendben Isten előtt

Ne károsítsátok meg felebarátaitokat!

Vannak kirívóan papi bűnök és vannak kevésbé ilyenek tartottak. Ezért vannak Isten törvényének olyan vonatkozásai, melyeket könnyen elhanyagolunk, melyeken sokszor egyszerűen átsiklunk. De igaz ez így valóban? Mégis nem inkább arról van-e szó, hogy sokszor nem gondolunk végig dolgokat? „Ne kívánd...” — hangzik a IX. és X. parancsolatban, s bizony könnyen átsiklunk rajtuk. Nem találjuk személyes lelkesíti életünkhöz különösen is szólónak. Talán azért, mert egyrészt kicsit úgy érezzük, hogy egyszerűen a VII., esetleg még a VI. parancsolat elmélyítéséről van bennük szó, másrészt nagyon jól ismerjük a formulázás bizonyos régmúlt társadalmi rendhez kötött szemléletét, melyben a cselédség, sőt még a feleség is a családfő tulajdonaként szerepelt. Ebben az értelemben van egy sorban említve a háziállattal. És, ha teológiailag jól képzett lelkészek lévén tisztában vagyunk is azzal, hogy itt nem egyszerűen más parancsolatok elmélyítéséről van szó, s hogy Isten akaratának iránya és célja ugyanaz, ha kortörténeti vonatkozásoktól megszabadítva a mai társadalmi körülmények és rend közepette tolmácsoljuk és értelmezzük is, mégis tőlünk bizonyos értelemben távolinak tűnik, mert a felebarát megkárosítása egyáltalán nem kimondottan és kirívóan papi bűnnek és kísértésnek látszik. Sőt ebben a vonatkozásban talán sokszor felmentettnek is érezzük magunkat. Valóban így van?

Van Isten akaratának, mely ezekből a parancsolatokból felénk hangzik egy semmiképpen el nem feledhető döntő szempontja: a felebaráté. Gondolkodtunk-e már azon, hogy a három utolsó parancsolat kimondottan erre a szempontra beállított. Míg a VIII. az embertárs becsületét és tisztességét, mondhatnám erkölcsi javait, a IX. és X. anyagi javait és a hozzátartozó személyeket védi.

A „ne kívánd” nem egyszerűen a szív belső indulatára, titkos gondolatainkra utal csupán, hanem inkább a kérdés gyökereknél való megragadása. Itt kezdődik a bűn, nem a „iustitia civilis”, a világi értelemben vett jog és igazság áthágásakor. Jakab levele szól arról, hogy „mindenki saját kívánságától vonzva és csalogatva esik kísértésbe, azután a kísértés megfogván bűnt szül”. (Jakab 1, 14–15.) Hogy ebben a kérdésben a jogosság látszata nagyon is meglehet, azt Luther a Kátében külön is kiemeli. Ezért jelentik ezek a parancsolatok a felebarát védelmét a mi elégedetlenségünkkel, irigységünkkel, s az ebből következő önző cselekvésekkel szemben, a legcsekélyebbekről a legbrutálisabbakig.

Mi lelkészek mindezt kétségtelenül jól tudjuk. Tudjuk jól azt is, hogy ezeknek a parancsolatoknak gyökérvizsgálata a megelégedettség kérdése. De azt hiszem ez lelkesíti életünk egyik legnagyobb kérdése is. Kétségtelenül szerények vagyunk gyülekezetünk tagjai és kívülállók előtt. Jelenlétükben jól megfogalmazott formulákat tudunk mondani, de ha magunk kerülünk egyúvé, vagy családi körünkben esik szó róla, szavaink sokszor úgy árasztják az elégedetlenséget, mintha életszínvonalunk valahol az átlagon jóval alul rekedt volna meg. Pedig felette van! Valójában nem is ez a probléma. Ott kezdődik az vágyainknál és kívánsá-

gainknál. Természetes emberi, teremtettségbeli adottságok ezek, amelyek segítik előbbre vinni, szebbé, jobbá, boldogabbá tenni az életet, ha tudunk velük helyesen élni, irányt és korlátokat szabni nekik. A baj ott kezdődik, ha nem mi irányítjuk azokat, hanem cselekvésünk kerül azok hatalmába.

Akkor tévedünk el, ha kívánságaink, vágyaink mércéjéhez kezdjük méricskélni állapotunkat, helyzetünket. Az elégedetlenségnek mindig ez az alapja: nagyobb, több a vágyunk, mint amit el tudunk érni, meg tudunk valósítani. Méricskélünk azonban másképpen is. Nemcsak vágyainkkal kívánságainkkal mérjük össze valóságos helyzetünket, állapotunkat, hanem mások helyzetével is. Legtöbbször talán lelkésztársakéval, de mindenképpen olyanokéval, akikhez magunkat hasonlónak találjuk. Ezekben a méricskélésekben azután lassan, észrevétlenül megfogam sokszor az irigység is. Hasonlítunk fizetéseket, stóllákat, szolgálati területeket, stb. Egyáltalán nem akarom tagadni, hogy ezekben az összehasonlításokban sokszor van igazság. De most nem az a kérdés mennyire arányos lelkésztestvérek javadalma, szolgálati területének nehézsége, s hogy ebből a szempontból jogos-e, vagy jogtalan egyes megállapításunk, hanem az, hogy mennyire vagyunk megelégedettek. Azt sem szabad ugyanis soha felednünk, hogy önként vállalkoztunk egy-egy gyülekezet gondozására, s előre tudtuk, hogy ott milyen anyagi körülmények várnak ránk. Önként vállalkoztunk a lelkészi szolgálatra is, és tudtuk, hogy Jézus Krisztus evangéliumának szolgálatában más törvényszerűségek és szempontok vezetik az embert, mint az anyagi javak és a minél magasabb életszínvonal. Vagy kialudt az első szeretet lángja, s többé nem melegíti szívünket a szolgálat és küldetés heve?

Magyar lelkészi társadalmunknak két nagy kísértését látom ma ezen a téren. Egyrészt azt, hogy kezdenek kialakulni egy olyan lehetőség körvonalai, mikor lelkészek jobbnál-jobb fizetésű szolgálati szempontból nagyon előnyös állások között válogathatnak. Ez különösen az ifjabb lelkészgeneráció kísértése lehet, mikor „jó állású”, bocsánat a kifejezésért, „jó üzlettel” válik lelkésznek lenni, s elvesz, háttérbe szorul annak Krisztus-szolgálat jellege. Hát még, ha mindezt a javesség látszatával álcázni is tudjuk! A másik kísértés viszont az elsősorban is idősebb generációt fenyegető nosztalgia, amely a régmúltra s részben talán a jövő felé kacsingatva azon sóhajtozik, hogy életszínvonala talán nem a legmagasabb azok között, akik között él, s irigykedve gondol elődökre és utódokra, akik látása szerint többet valósíthattak meg kívánságaikból.

Meg kell tanulni nemcsak használni, de élni is ezt a szót: megelégedés. Pál mondja: „Tudok szerényen is élni, tudok bővelkedni is” (Filippi 4.12) E mögött a megelégedettség mögött nem valami aszketikus vágy és kívánság-megtagadás, nem is az életszomj kipusztítása áll, hanem Krisztussal való közössége, a neki való szolgálat szempontja. Ennek a főszempontnak rendelt mindent alá az életben. „Nagy nyereség a megelégedéssel járó kegyesség” — írja Timótheusnak (I. Tim. 6.6.) És ugyanott figyelmeztet, hogy miképp vezet a hittől való eltávolodáshoz a pénz szerelme. Elégedetlenkedő papok — hitetlenkedő, vagy hitüket veszített papok. Kemény mondat, szinte alig merem leírni. Mégis igaz, nemcsak úgy, ahogy megtehetném, hogy teológiai érvekkel támasztom alá — végső soron minden bűn hitetlenség, bizalom hiánya a gondviselő, sorsunkat kezében tartó Istenben, stb. — hanem úgy is, hogy a szolgálat útján megfáradtakat, egyhangú szürkeségbe fulladtakat egyre jobban meglepi a keserű elégedetlenség, mely először talán csak a gyülekezet életével kapcsolatos, de egyre inkább az egész gyülekezettel, a javadalommal, s végre magával az egész lelkészi sorssal.

Diakónia a szolgálatunk — mondogatjuk most már két évtizede egyre tudatosabban. Ha valóban az, hozzátartozik a megelégedés. A felebarát, az embertárs érdekét szem előtt tartani ez a diakóniai magartatás. Isten akarata ebbe az irányba visz és mutat utat nekünk parancsolataiban. Olyan sokszor mondtuk el ezt a szót „felebarát”. Az irgalmas samaritánus példázatáról is sokszor prédikáltunk, s tudjuk jól azt is, hogy arra tanított benne Urunk, hogy az az, aki ránk szorulva együtt van velünk az úton. Sőt arra, hogy mi legyünk mások számára szerető felebaráttá. Azok számára, akik rászorulnak bármilyen formában segítségünkre, akiket mások talán nem szívesen vesznek, akiket közvéleményszerűen megkülönböztetnek.

Hadd kockáztassam meg itt is elmondani saját látásomat, mint fentebb is tettem. Ma mikor már, Istennek hála, régmúlté az alamiznaszemlélet, sokszor az a kísértés fenyeget, hogy elfeledkezzünk róla: bizony vannak ránk szorulóknak velünk az úton. Feléjük emberséges embernek bizonyulni, ez a felebaráti szeretet kötelezettsége. Papi szolgálatunk hitelét veheti el, és csődjét jelenti, ha nem tudunk emberséges embernek, szerető felebarátnak bizonyulni azok között, akik között élünk. De fennáll egy másik kísértés lehetősége is: az elbátortalanodás és elbizonytalanodás ideológiák és társadalmi rendszerek történelmi versengése közben. Itt tudni ki a felebarát, azt jelenti: az üldözöttek, a társadalom perifériájára taszítottak, a megvetettek, diszkrimináció sújtottak, az éhezők és kizsákmányoltak segítségére sietni. A felebaráti kötelezettség bátor állásfoglalást vár politikai és társadalmi jellegű kérdésekben is lelkészekről, akik hivatásuknál fogva kell, hogy tudják, hol a felebarát, aki segítségükre szorul. Nincs hitbéli szempontból tévesebb álláspont, mint a hallgatás, mikor szólni kell, csak azért mert magunkat féltjük, hogy véletlenül meg ne égessük a kezünk. Ezért alapvetően elhibázott magatartás, amely a ma korának nagy kérdéseiben az egyház vélt érdekének szempontját igyekszik érvényesíteni a felebarát az emberség és emberiség szempontja helyett. Nehéz kimondani, de ezekben a kérdésekben papok elbizonytalanodása, környezetükben a felebaráti szeretet cselekvési lehetőségének fel nem ismerése, csak hitben való megerőtlenedésről árulkodik.

Szeretném hinni és tudni, hogy felebarátainkat megkárosító, külsőleg is látható és az igazságérzetet sértő durva bűnök nem terhelik életünket és lelkeszi szolgálatunkat. Isten azonban mélyebbre lát. Egészen agyunk gondolatáig és szívünk indulatáig. Az Ő akarata végső soron több, mint durva bűnöktől való tiltás. Akarata ez: szeress. Ő, aki Krisztusban az ember iránti szeretetet tökéletesen megvalósította, megújíthatja hitben megerőtlenedő, lankadó, s ezért akaratát megvalósítani nem tudó szolgálait is.

Bánfi Béla

Egyházunk útján

Misszionáló gyülekezet képzése

A LVSZ nemzeti bizottsága NDK-ban háromnapos teológiai konferenciát rendezett a mecklenburgi Güstrow-ban 1979. évi november hó 12—15. között. Az ismert tematika „Missionarisches Jahr 1980 Christ—aktuell” keretében nyugati és keleti egyházi delegátusok közös feladata volt teológiailag kidolgozni annak a lehetőségét, hogy az egyes gyülekezetek misszionáló gyülekezetté alkalmassá váljanak. („Befähigung zur missionarischen Gemeinde!”) Krusche docens, Winkler hallei professor, Winkelmann szuperintendens előadásai mellett az USA-ból érkezett yor-ki professzor dr. Lavern K. Grosc, az új-guineai misszióban tevékenykedő, nyugatnémet K. G. Walz mellett a kelet-európai lutheránus egyházak nevében mint országos egyházunk delegátusa várt reám a téma feldolgozása. Német nyelven tartott előadásomat — furcsa helyzet! — most magyarra fordítva terjesztem elő szerkesztőségünk kérésére.

Megtisztelő számomra ezen a teológiai értekezleten való részvétel és a megbízás, hogy központi témánkról referátumot tarthatok. Konferenciánk célkitűzése az, hogy közösen fontoljuk meg, miként képesíthetnénk gyülekezeteinket és azokban az egyes keresztyén embert a gyökerében megváltozott világunkban jobban mint eddig arra, hogy megfeleljen a Jézus Krisztustól kapott küldetésnek. Megrendülten állok feladatomban előtt. Számba vettük-e valóban dolgunkat? gyülekezeteinket alkalmassá tenni arra, hogy misszionáló gyülekezetekké váljanak... mit is jelent ez? semmiképpen sem arról van tehát szó, hogy közösen megakadályozzuk az egyház hajójának elsüllyedését, hogy elborítsuk egymást az európai gyülekezetek nyomorúságos állapotáról szóló híradásokkal, hogy keressük elveszített privilégiumaink visszaszerzésének és anyagi biztonságunk elérésének módját, még kevésbé, hogy újra tetszetős teológiai formulákat gyártsunk vagy pusztán eggyel több teol. konferenciát rendezzünk „hogy egymástól jó tanácsot vagy némi segílyt kolduljunk... szó sincsen minderről! azért vagyunk együtt hogy megbeszéljük a valamennyiünk számára alapvető kérdést ti. a győztes Úr Jézus Krisztustól kapott küldetésünk dolgát. Átérezzük, hogy milyen csodálatos célkitűzés ez? mint kedves vendéglátóink ebben az országban, úgy mi is Magyarországon 35 év óta szocialista államrendben élünk. A második világháború után kevesen akadhattak olyanok, akik hinni tudtak abban, hogy az egyház élete és szolgálata lehetségessé válik ilyen totálisan megváltozott társadalmi és állami környezetben. Vissza kell utasítani azonban máris azt a hamis feltevést, mintha a szocializmus az évek során megerőtlenedett volna vagy az egyház önmaga fenntartása érdekében feladta volna identitását. Az elmúlt évek során a szocializmus világhatalommá vált. S hiszem, itt is, mint nálunk otthon, a lutheránus egyház nemcsak hogy megőrizte identitását, hanem a diakónia teológiájában és az abból fakadó életvitelben meg is valósítja. Természetesen, nem volt könnyű az út.

Az első szakasz 1945 után ún. ébredési időszak volt. Sajnos, túlságosan individualista, politikailag nemcsak indifferens beállítottságú, tele antieffekttussal szinte pro-motívum nélkül.

Erre következett az új hullám. Államunk és egyházunk közötti kapcsolatokat rendezte az 1948-ban megkötött egyezmény. Az elmúlt harminc év bizonyítja, hogy ez az egyezmény mind állami, mind egyházi szempontból kiállta az idő próbáját. Ebben az időszakban szinte lehetlenné vált az evangelizációs munka. Régtől elhanyagolt társadalmi kérdések kerültek az előtérbe, a lelkeszi kar politikai átképzése során egyre nyilvánvalóbbá vált a teológiai koncepció hiánya vagy tisztázatlansága. Elnémult a törvény hirdetése s így elveszítette az evangélium kontextusát. A kegyelemhirdetés nem szűnt meg, de Bonhoeffer szavával élve, olcsó lett, hiányzott az átfogó teológiai tisztánlátás.

1958 őszén kezdődött nálunk a harmadik szakasz egyháztörténeti jelentőséggel. Országos egyházunk püspöke D. Dr. Káldy Zoltán püspöki székfoglalójával kezdődően egyfelől újra megelevenedtek a missziói impulzusok, követelmény lett a pontos exegesis alapján készített igehirdetés, következetes és szívós munkával kiformált diakóniai teológia, elmélyült gyülekezeti munka, egyre tudatosabban diakóniailag strukturált gyülekezeti képlet stb. — másfelől őszinte viszony, becsületes együttműködés főleg a népfront keretében kormányzati szerveinkkel népünk boldogulásáért, az emberiség békéjének biztosításáért és az egész világ szebb jövődjéért. Egy érdekes, néha izgalmas, de gazdagon megáldott partneri kapcsolat állam és egyház, társadalom és gyülekezet között a közjóért áthidalhatatlan ideológiai ellentétek dacára! Politikusaink szilárdan képviselik a szocialista világnézetet, de hangsúlyozzák: az egyház lebontása a teljes, szocialista társadalmi rendszer felépítésének nem feltétele, hanem majdani következménye. Ez a szemlélet számunkra meghatározó interim egyházi jelenünkben és jövőndő szolgáló tevékenységünkben mélyebben értve a páli szót, mint valaha: „ragadjátok meg az alkalmakat, mert a napok gonoszak...”!

Mindhárom időszakot átéltem. Kereken 10 évet töltöttem evangélicizációs szolgálatban, majd 10 évig szolgáltam egy észak-magyarországi munkásgyülekezetben, most 20 év óta a pécsi gyülekezetben vagyok. A Dar-es-Salaam-i világggyűlés után nálunk kiépült a missziói szolgálat kerete. Minden egyházmegyében missziói lelkeszi munkakör létesült, hogy a gyülekezetekben egyre érettebben kiformálódjon a diakóniai tudat és annak küldetésünk szerinti szolgáló funkciója. Mi hisszük, hogy a keresztyén közösség számára nem a forma, hanem a forrás jellemző. Olyan közösségnek valljuk a gyülekezetet, amelyet a hívő emberekből az Úr meghatározott szolgálati célra teremt. Ennek a közösségnek összetartó ereje egyedül az Úr, Ő áll középen, mint küldetésünk megbízója és erőforrása. Aki a közepet megtalálja, az látja az egészet mind az egyházban, mind a világban. Mi megtaláltuk a közepet Jézus Krisztusban, mint aki egyszerre ÚR és SZOLGA. Ez megóv bennünket minden fölös szócsépléstől „horizontális” és „vertikális” teológiát illetően. Ezt a problémát számunkra végleg eldöntötte az incarnatio. A fentiekhez igazodó bibliatanulmányunk és igehirdetésünk segít valamennyi belső és külső kérdésünk megoldásában. A páli metaphera ereje, amely az egyházi közösséget mint Krisztus Testét magyarázza, elvezet bennünket a szervezeti kötöttségeken túl az organikus egységre. Gyülekezeteink tagjai mint mindenütt, nálunk is sokfajta, világi közösségekhez tartoznak, amelyek bő igényt jelentenek tagjaikra nézve. Szüntelen imádkozunk azért, hogy egyháztagjaink különbséget tudjanak tenni a világ felé, keresztyén nyitottság és a szekularizmus között jézusi értelemben: a világban, de nem a világból! Másként látjuk az életet mint a nem keresztyének és mégis közös feladatainkban együtt dolgozunk velük szorongás és hamis hang nélkül. Hiszen csak így válhatunk sóvá és fénné annak a világnak

számára, amelyért Urunk élt és meghalt! A legnehezebb, de legszebb feladat mindeközben mint gyülekezeti tagok a Krisztus-Test növekvő sejtjeivé válni mint Urunk munkatársai a szolgálatban.

Azt valljuk, hogy az egyház teljes ideje egyformán missziói évekből áll. Mindig és mindenütt kötelez bennünket Krisztus küldő szava. Mégis a „Missionarisches Jahr 1980 Christ aktuell” segít bennünket identitásunkban, hogy egzisztenciális elkötelezettségünket megvalósítsuk, mint a „MISSIO DEI” munkatársai! Olyan munkatársak, mint akiknek egyetlen előnye, hogy mint szegény koldusok a többi koldusnak híru adhatjuk, hol lehet enni- és innivalóhoz jutni. Ezt igyekszünk sohasem elfelejteni. Csak így leszünk megőrizve az utálatos önhittségtől (securitas diabolica) és maradunk meg az egyedül üdvözítő bizonyosságban (securitas evangelica). A „missziói év” elsősorban személyes keresztyén életünkben, majd a gyülekezetben, végül a külső szolgálatban valósul meg mindez. Gyűjtés — küldés (Sammlung — Sendung) egymással elválaszthatatlanul össze van kötve. A missziói küldetés a belső, primér Krisztusközösségnek függvénye. Különbön témánk üres mottó, szépen csengő szólam, semmi más.

Kikerülhetetlenül megkérdézté válunk. Valóban szabadok vagyunk az önmegváltás démonától? (I. Péter 5,5) Hiszünk az egyház jövődjében? (Zsid. 10,18) Rendelkeznünk a túlradó erővel, amellyel segíthetünk felebarátunk gondján, harcolhatunk az igazság érvényesüléséért, az emberiség békés életéért? (I. Ján. 3,16.) Meg vagyunk győződve arról, hogy a szabadság és szeretet összetartozik? Tudjuk-e, hogy a mi szabadságlevelünk a keresztre van szegezve? (Gal. 5,13) „csak annyira vagyok szabad, amennyire szeretni tudok „agapé”-vel”. Valóban öröm számunkra az, hogy közösségünk van az Úrral? (Fil. 4,4) Augustinus szerint a lélek abból táplálkozik, amiben örömet leli. Megőriztük az első szerelmet?...

Milyen csodálatos lehetőség és küldetés mindez számunkra olyan korszakban, amikor embereket ártatlanul elítélnék, amikor milliók szenvednek a diszkrimináció alatt, amikor oly sokan a végső kétségbeesésbe kényszerülnek... Az ÚRban való öröm hatalmas misszionáló vonzerő. Öröm nélkül ugyan hiába kiáltjuk: „jőjjetek a mennyegzőre”... Több mint 800 esetben olvassuk a bibliában: „örüljete!” — miért olyan örömtelen a gyülekezeti és személyes keresztyén életünk?! Örömtelen keresztyének diszkreditálják az evangéliumot! Félt, hogy sokszor elfelejtjük, mennyire fontos a szolgálat és a személyes, keresztyén élet összhangja. A misszió nem is ritkán szavak nélkül működik, amint Péter írta: „azok, akik Isten ígétét nem akarják meghallani, magatartástok útján jussanak hitre”. A középkori mondást — vita clerici evangeliumi populi — még mindig nem vettük elég komolyan. Pedig az ige testté akar válni! Bennünk! Mert Jézus Krisztusban már testté lett! Bizony, ez a konferencia is „kihívás” (challenge-Herausforderung) mindnyájunkra nézve: milyen a tanítványi életünk? házasetletünk? otthonunk? miképp viselkedünk napos úton és borúban, betegágy mellett, gyermekek között, barátok és idegenek között, koldusszegényen és jólszituáltan, üzembn, irodában...

Tudomásul kell vennünk, hogy a Missio Dei az egész egyház és minden gyülekezet funkciója. Minden keresztyén ember küldött és szolgálatra kötelezett. A missziói parancs kivétel nélkül mindnyájunkhoz szól! Nemcsak egyházkormányzati eljárókhöz, püspökökhöz, professzorokhoz, hanem mindnyájunkhoz. Nem felejtve minden misszió tevékenység alapfeltételét: „I can not preach conversion, if I am not converted”...

Viszont tökéletesen bízhat az Isten ígéjének teremtő és megszabadító hatalmában. Elvégezheti, sőt el is végzi, hogy mint a megtérés útján járó hívhatod megtérésre a reádbízottakat — az atyai házba!

A konferencia elnöksége kérésére kurta beszámolót nyújtok még arról a gyülekezeztől, amelyből jöttem. Pécs városának kerekén 170 000 lakosából népegházilag kerekén 2300 lutheránus, 4 filia, 11 fiókegház és cca 60 szórványközség tartozik még hozzánk egészen a Drávaig. Ezen a területen még mintegy 700 lutheránus él. Mivel nálunk nincsen egyházi adókövetés, sem beszedés, az önkéntesen megszabott és saját maguk által pénztárunkba adományukat hozók létszáma kerekén 950. Nálunk túlnyomó részben vegyesházások élnek, így a fenti létszám kb. 1900 lelket jelent. Tehát nyersen a gyülekezetünk létszáma népegházilag 3000, önkéntes vagy tudatos egyháztagságot érintve mintegy 2000. Ehhez járul 2 templom, 3 kápolna, 2 lelkészlakás, gyülekezeti termek, irodák és egy ún. szeretetotthon öregek részére. (36 fő jelenleg) Az egész „üzem” személyi állománya: 1 parókuslelkész, 1 másodlelkész, 1 női lelkész, 1 otthonyvezető, 42 presbiter, 6 diakóniai munkás, 21 önkéntes (laikus?) munkás. A közlekedéshez 2 személygépkocsi (mindkettő Trabant).

Vasárnaponta átlagban 12 istentiszteletet látunk el. Mindennap csoportösszejövetelek vannak. Külön az asszonyok, férfiak, presbiterek, konfirmált ifjúság, serdülők, egyetemisták, dolgozó fiatalok stb. számára. Több csoportban folyik a gyermekfoglalkozás, katekizáció. A város külső negyedeiben hetente váltva bibliaórák. Ezekon kívül a csendes hetek, gyülekezeti evangélizációk, szeretetvendégségek és különböző, ünnepi alkalmak (hangverseny, vendéglőadó, missziói út, diakóniai út). A hétköznapi alkalmak során közel háromszáz embert érünk el. Vasárnaponta ennél is többet, nem számítva a vidéki szolgálatokat. Városunkban egyetemi klinikák, városi és megyei kórházak vannak s így a beteggondozásunk igen időigényes. Minden megkeresztelt gyermeket évente legalább egyszer felkeresünk, amíg eléri a konfirmációs életkort. Ebben a nehéz, de ígértes munkában 14 laikus munkatársunk tevékenykedik kapcsolat teremtve és megőrizve a gyülekezet és a családi otthon között. Nem beszélék a társadalmi munkákról, a külső egyházi feladatokról, a közegyházi szolgálatokról, így is nyilvánvaló, hogy „nagy üzem” bár kicsi a létszám. De hát Isten országában a legnagyobb szám az egy. Másrészt Urunk példát adott és ez kötelező: „az én Atyám szüntelen munkálkodik, én is munkálkodom!” (Ján. 5,17)

Valamennyi csoportmunkának célja tudatos, érett, vidám szívvel szolgáló keresztényen ember kifejlődése. Az ilyen — létszámtól nem függő — gyülekezetre alapvetően érvényes a már öszövéségeknél is ismert szempont: „az Úr öröme a ti erősségetek!” (Neh. 8,10). Ez az öröm az Úrban az isteni szeretetnek, az agapének egyre duzzadó jelenlétét és működését igazolja. Az ember szívvel lát megbízhatóan, ami lényeges, az elrejtett testi szemünk elől. Ezzel a szeretetben munkálkodó hittel „látunk túl világunk horizontján” s tárul elénk az örök perspektíva. Ezért áll mindig első helyen nálunk a „gyűjtés” (Sammlung), bár együtemű vele a „küldés” (Sendung). Ilyen „érett férfiak”-ra van szükség v. ö. Máté 9,37—38.

Ennek az állandóan tanuló és ezért már néha-néha használható gyülekezeti közösségnek számára klasszikus textussá vált a Magnificat: „...rátekintett szolgálóleánya megalázott voltára... nagy dolgokat tett velem a Hatalmas... szétszórta azokat, akiknek gögös a szívük indulata... hatalmasokat döntött le trónjukról és megalázottakat emelt fel, éhezöket látott el javakkal és bővölködöket küldött el üres kézzel...!” (Luk. 1,46—55) Csak ezzel az ujjongó és magasztaló szívvel van részünk

a MISSIO DEI világprogramjában, közösségben Krisztus szenvedéseivel és győzelmével!

A fentieket követő élénk beszélgetésben beszámoltam még arról, hogyan vezet bennünket Urunk járatlan utakon hivatkozva az egyik általi gyermekotthon patronálásában való részvételünkre. Különösen felfigyelték a túlnyomó részben cigány származású, 30 fős gyermekcsoport múlt nyári táborozására, amelynek során semmi „vallásos” szempont nem jelentkezett, „csak” főztünk reájuk, mostunk, kirándultunk, rengeteget énekeltünk, játszottunk, gombáztunk és az erdőt jártuk... „rsak szeretjük őket”. Nem volt se reggel, se este áhitat, eszünkbe sem jutott egyháziaskodni. Mégis fülemben cseng búcsúzáskor az egyik tizenéves cigányfiú szava: „ha egyszer én is megnövök, szeretnék olyan lenni, amilyen ti vagytok!” Lehet, hogy ők Bonhoefferre gondoltak. Számunkra a 25. zsolta 10. verse volt az élmény: „az ÚR minden ösvénye (!) szeretet és hűség azoknak, akik megtartják szövetségét és intelmeit...!” Nem arról van szó, hogy másokkal megtartatják, hanem hogy ők megtartják. Szeretnek, szolgálnak mindenben mindenkinék, akiket csak reájuk bízott az Isten. Még alig török az éjszaka sötétje, csak pirkad. De valahol erre vezet az az út, amelyen gyülekezeteink alkalmassá válnak Isten országa képviselőit, diakóniai misszióra kortársaink között.

Balíkó Zoltán

Szeretevendégségeink megújulásáért!

Előljáróban

Nem az „újság” igényével írom le a tényállást és általános megfigyelést egyházi életünkről, s gondjainkról, de úgy érzem szükséges regisztrálás, hogy valóban egész szolgálatunkban megújulhassunk.

1. Agyonprédikált egyházzá lettünk!

Valamennyien valljuk az ige kijelentését: a hit hallásból van... s ezért koncentrálódik minden a prédikációra. De vajon van-e annyi önkritikánk, hogy elismerjük: az igehirdetéseink nem töltik be „örömüzenetet” tolmácsoló feladatukat? Viszont a prédikációnk „sikertelensége,” vagy „eredménytelensége” nem jelentheti minden további nélkül az istentisztelet sikertelenségét. Általános iskololás gyermekeink, középiskolásaink, de még az egyetemi ifjúságunk is nem érzik magukat „otthon” a vasárnapi istentiszteleteinken. Számukra idegen az igehirdetésünk, igényeiket nem elégíti ki, fiatalos temperamentumuktól messze van a mi „monologizálásunk!” Robbanásig telített aktivitásukhoz jobban illelnek a „dialóg”, mert a meghallgatott prédikációt szeretnék megvitatni, kiegészíteni, megkérdőjelezni, félreérthetetlen argumentumokkal alátámasztani stb. Ifjúsági biblia órákon megjelennek, de istentiszteleten nem vesznek részt! Megmerevedett formák között végezzük az igehirdetéseinket szánalmasan kevés hívőnek és mind inkább sok üres padnak! Pedig valljuk meggyőződéssel, hogy az egyházunk központi küldetése az istentisztelet szolgálatában jut kifejezésre, s hogy a gyülekezet az ige és a

szentségek szolgálata köré egybegyűltek, a Szentlélek által elhívottak közössége! Az istentiszteletről elmaradottakkal kontaktus keresés és megtalálás egyik jó eszköze: a szeretetvendégség megtartása.

2. Testvértelenné lett a ma embere!

J. P. Sartre egyik drámája félelmetesen jeleníti meg a „Modern pokol” realitását. Művének címe: Zárt ajtók. Négy embernek együtt kell élnie egy szobában, s ebből a szituációból nem lehet kijutniok, viszont egymással sem tudnak közösséget vállalni és találni! Életük így válik pokollá, mivel nem jön létre közöttük semmiféle kapcsolat. Ines így vall: „A hóhér — mindegyikünk a másik számára!” Garcien: „Ez tehát a pokol!... Nincs szükség máglyára, elevensütésre, a pokol: — a többiek!”

Mi emberek egymásnak pokollá tudjuk tenni az életet. Az urbanizációval együttjáró jelenség, hogy minél nagyobb épülettömbök emelkednek, annál magányosabbá válik az ember! Tóth Árpád verse jut eszünkbe: Lélektől-lélekig.

„... Ó csillag, mit sírsz! Messzebb te se vagy,

Mint egymástól itt a földi szívek!

A Szíriusz van tőlem távolabb

vagy egy-egy társam, jaj, ki mondja meg?

Nos mi sem természetesebb, hogy akinek ma „nincs embere”, őszintén vágyik igazi testvéri közösségbe! Ezt kell biztosítanunk a szeretetvendégségeken!

Szeretetvendégség hittanosaim részére

Nem tudnám meghatározni, hogy Isten hogyan adta számomra azt a gondolatot, hogy a kis hittanórás gyermekeimmel olyan „kontroll” hittanórát tartok, amely a vasárnapi istentisztelet keretében folyik, éppen úgy, mint amikor csak magunkban vagyunk. De itt értesítjük a szülőket, keresztszülőket, nagyszülőket, a gyermek testvéreit. Sőt jönnek a szomszédok is, akik pedig istentiszteletre nem jönnek. Van, aki önként vállalja a teafőzést, a sütemények összegyűjtését. A bibliai történeteket megszemélyesítve szereposztás szerint kiállva mondják el! Színes, izgalmas, a felnőttek szeme rátapad a gyermekek őszinte, spontán „szereplésére!” Egyik-másik megakad, sűg neki a mögötte álló. Nem kell sűrűn megrendezni, kéthavonta elég. Így az órákon megbeszélte új lecke már úgy áll a gyermekek előtt, hogy ebből úgy kell felkészűlni, hogy nemcsak a „tiszti bá” előtt kell felelniünk, hanem sokak előtt. És de jó alkalom beszélgetni eközben a szűlőkkel, keresztszűlőkkel a nevelésről, Isten nagy szeretetéről. Most a Kis Káté is tananyagunkká lett! Csodálatos, hogy még az I. osztályos gyermek is hogyan teszi magáévá a lutheri fogalmazást! Az ilyen teadélutánnal keretezette „kis hittanvizsgát” színesítjük megfelelő versmondással, kánonénekléssel. Azután természetesen igehirdetés is elhangzik mindazok részére is, akiket így lehetett „házhoz szállítani!”

Kűlön tartjuk az előkészítű konfirmandusaink részére is a szeretetvendégséget. Mindig nagy gondot jelent, hogy olyan személyt kérjűnk fel vendég előadónak, aki nagyon szereti a gyermekmunkát, átforrósodik a szűve az ügyért, hogy gyermekek még közelebb jussanak Jézushoz és így boldog tiszta élet birtokosaivá váljanak. Sok segítséget jelentett

ebben a szolgálatunkban a nyári országos lelkészkonferencia. Jól választotta ki a Vezetőség azokat az előadókat, akik a gyermekmunkáról tartottak előadást! Nagy tömeg mozgosítása miatt — Kiskőrösön — több csoportban tartjuk a teaesteket.

Az énekkar szeretetvendégségét is úgy rendezzük, hogy a kar csatlátagjai is hivatalosak. Feltűnő, hogy itt is akik az istentiszteleten nem láthatók, azok mind megjelennek e családi közösségekben. Feloldódva, testvérként, meglepetést is szerezve a közösségek, hogy egyik-másik felkészült egy modern vers elmondására, vagy felolvas egy rövid novellát. Presbiteraink, képviselőtestületünk és csatlátagjaik ugyancsak nehezen várják a szeretetvendégség alkalmát. Ezeket a teaesteket arra törekszünk, hogy a „szövegünk” már a pusztai vonatkozásában is az emberrel való szolidaritás, egy jó értelemben vett „világiasság” érvényesüljön! És ez az igazi biblicitás! Hiszen Pál apostol figyelmeztet bennünket arra, hogy gyülekezeti együttlétünk eredményességének a kritériumát úgy fogalmazzuk meg, hogy mindaz, ami ott történik és elhangzik, még a „kívülről”, tehát a „be nem avatottak!” számára is érthető és értelmes hasznos és haszonra való legyen (1 Kor 14,23—25). Sem kánaáni, sem archaizáló, sem ortodox, sem valamiféle pietista, tehát minden esetben csak kevesek számára érthető — ha ugyan egyáltalában érthető — vallásos—egyházi „tolvajnyelvnek” nincsen helye, hiszen ezt a diakóniai életforma kell, hogy fel is számolja végleg!

Valahogyan arra kell törekednünk, hogy a szeretetvendégségeinken a 23. zsoltár 3. versében olvasható áldás tükröződjék minden megjelent szemében és szívében „lelkemet megvidámítja...” Hiányzik általában keresztény életünkből a tiszta öröm, a Szentlélektől irányított vidám alapállás. Pedig csak ez tud vonzani, egészséges közösséget teremteni. Bárcsak ezeken az esteken lángra lobbanna minden szív a genuin lutheri hilaritás felülről kapott ajándékától. Jellemző reánk az Emmausi tanítványok „szomorú ábrázata”, pedig erre hogy lehetne okunk, amikor Feltámadott, halált legyőző Urunk van! A hit győzelmes öröme nagyon ritkán csillan fel szemünkben és szívünkben, szavunkban és arckifejezésünkben. Ha az „egekben lakozó nevet...”, akkor miért vagyunk mi mindig csüggedtek, zúgolódók. Olyan ígérek birtokában vagyunk, hogy a Bibliánkat a „reménység könyveként” szoríthatjuk szívünkhöz. Ezt kell úgy megszólaltatni gyermekek szája által, hogy abból „vidám élet” támadjon. Olyan témákat kell „tálalni” a ma gyülekezete elé, amely valóban átéli egész mai, bonyolult életünket is.

Van, aki műszakot cserél munkatársával a gyárban, az üzemben, mert feltétlenül ott kíván lenni a szeretetvendégségen, s mikor megkérdem: miért jön szívesen? Mert itt olyan barátságos, közvetlen a hangulat, nem a munkaköri nyomott levegő, nem is a családi feszült légkör, hanem jó meghitt testvéri közösség vesz körül! Hiszen hivatalban, gyárban, tsz-ben szám csupán az ember (falanszter jelenet!), pedig minden ember ember, nem szám, nem gép. Nagyra kell értékelnünk a közösséget, s azon vagyunk, hogy mindinkább megvalósuljon. Ez a másik ember komolyan vételét, a neki való szolgálatot jelenti. Diakónia a javából!

Fel kell figyelni arra, hogy a szeretetvendégségeinken más a situáció, mint ami jellemző az istentiszteleteinkre! Az istentisztelet résztvevői a gyülekezet kegyesebb „magjának” találkozóhelye. A szeretetvendégségen résztvevők a gyülekezet „perifériájáról” jönnek össze: dialógusra és közösséget keresve!

Nemcsak hallgatni jönnek össze, hanem beszélni, szót váltani. Nemcsak kapni, hanem adni is akarnak! Nemcsak lelkészeket szólaltatunk meg! A szeretetvendégségen mások a „segédeszközök!” A Biblia mellett

a magnetofonfelvételek, új könyvek, hazai és nemzetközi információk, térképek, rádió és újsághírek, diafilmek! Rövid, frappáns elbeszélések (pl. Gyarmathy Iréntől), novellák, jó sztorik felolvasása stb. Olyanná tenni a szeretetvendégségeket, hogy az vonzó legyen gyermekek, szülők és a már-már „elidegenedettek” számára is. Öröm, amikor úgy távoznak el a teaestről: De jól éreztük magunkat! Ez teljes értékű együttlétnek mondható, még ha kötetlen együttlét is az! Észrevétlenül, de tervszerűen *evangélizálva tanítunk*, hogy a szeretetvendégség résztvevői hitre jussanak, hitükben erősödjenek. Az ilyen tanításra figyelő gyülekezetnek nemcsak a fülét, hanem a szemét is igénybe vesszük. Szemünkön át sokkal több hatást tudunk befogadni, mint amennyit a fülünkkel fogunk fel. Új úton járók vagyunk. Dr. Káldy Zoltán egyik lelkészi üzenetéből vett idézete: Régi ösvényeinket benőtte a fű...” ezt a megállapítást tovább bontva ezt írja: „A hirdetett evangéliumnak itt és most, a mi társadalmunkban és a mi világunkban életté, kenyérré, erővé, építéssé kell válnia!” (Lp. 1972. 1. sz.)

Ponicsán Imre

Egyház a világban

Élert eredményeink – további feladataink

Hazánk felszabadulásának 35. évfordulójára

„A három és fél évtized alatt megtett út azt bizonyítja, hogy a magyar nép élni tudott a történelmi lehetőséggel: Magyarország szabad és független, szocialista országgá vált, létrejött a népi hatalom, a társadalom megszabadult a kapitalista rendszertől és a feudális csökevényektől, országunkban megszűnt az embernek ember által való kizsákmányolása, a nép élete gyökeresen megváltozott” — olvassuk a XII. Pártkongresszusra írt Irányelvekben a felszabadulás 35. évfordulójával kapcsolatban. Summás mondat, szinte mindent magába foglal. Engem megfogott, nem tudtam szabadulni tőle, s végülis úgy döntöttem, hogy megemlékezésünk alapja, kiindulása éppen ez a mondat lesz, amelyhez újra meg újra vissza fogunk térni.

Amikor lelkési szakfolyóiratunkban is méltó módon szeretnénk felszabadulásunkról megemlékezni, ne tegyük ezt szokványos módon. Meg sem kíséreltem, hogy felidézsem az eseményeket, az azóta megtett utat sem fogjuk gondolatban újra végigjárni. Nem tagadom annak szükségességét olykor-olykor, bizonyára sok haszna volna nemcsak a fiataloknak, akik még nem, vagy alig éltek akkor, de nekünk is, akik valahol és valahogy átéltük mindezt. A hangsúlyt azonban a felidezés helyett arra a tényre szeretném tenni, amiről az előbbi mondat ír: az óriási változásra. Tény, hogy hazánk történelmében nem volt még egy ilyen mélyreható és gyökeres változás. Valóban egészen más, új élet született. Romokban heverő országunk a szó legszorosabb értelmében újjászületett.

Az írás címe is ezt a változást szeretné részint érzékeltetni: elért eredményeink. Népünk valóban élni tudott a történelmi lehetőséggel. Küzdelmes volt az út. Külső és belső ellenséggel is meg kellett küzdeni, olykor kishitúséggel is, mások pedig más veszélyekkel. Mégis végigjárta népünk becsülettel, s a 35. év nemcsak elérkezett egyszerűen, hanem úgy jött el, hogy amikor szembenézünk magunkkal és dolgainkkal, akkor óriási eredményekről tudunk számot adni. Másrészt, amint látni fogjuk, szeretném azt is megmutatni, hogy eredményeinkben benne rejlenek a további feladataink is. Nem akarunk egyszerűen „ünnepelni”, „méltatni”, a további erőfeszítések célja nélkül. Nem akarjuk behunyni szemünket, s nem akarjuk magunkat abban a hitben ringatni, hogy „minden rendben van”. Úgy meglátni eredményeinket, hogy észrevegyük, sőt nekifeszüljünk feladatainknak, úgy érzem, ez a méltó ünneplés és megemlékezés. Írásommal ezt szeretném szolgálni.

Talán nem tűnik nagyképűségnek, amikor „eredményeinkről” és „feladatainkról” beszélék felszabadulásunkkal kapcsolatban egy egyházi lapban, lelkési szakfolyóiratban. Jól tudom, hogy mindezek egész népünk, elsősorban a dolgozó munkásoké. De éppen az a nagyszerű, hogy mi is joggal és bátran vallhatjuk azokat, mind az eredményeket, mind a fel-

adatokat magunkéinak is, örülünk népünk eredményeinek és vállaljuk a közös feladatokat.

Mit jelentett hát 1945. április 4-e hazánk életében? Mit jelentett az a felszabadulás, amelyet a Szovjetunió hadserege hozott és vívott ki a számunkra? S mi történt azóta? 35 év már komoly távlat, régen nemzedéknyi életnek számított. Ennyi idő alatt már igazán bezibonyosodhatott, hogy „a magyar nép élni tudott a történelmi lehetőséggel”.

„Magyarország szabad és független”. Ezt a mondatot történelmünket ismerőink értékelik igazán. Talán csak akkor voltak szabadok és függetlenek, amikor letelepedtünk hazánkban, bár történészeink tudják jobban, mi kényszerített bennünket idevándorlásra. Letelepülésünkől kezdve hazánk történelme viszont szinte egyetlen erőfeszítésnek számít: szabadá lenni. Hogy hány ilyen kísérletünk, nekifutásunk volt, ki tudja megszámlálni? Gondoljunk csak 1848-ra. Micsoda öröm lehetett, amikor az országgyűlés kimondotta: szabadok és függetlenek vagyunk. De tudjuk, hogy ez az öröm nem tartott soká. Újabb, véresebb, súlyosabb elnyomás következett. S végre 1945. április 4-én együtt örülhetett népünk: megvalósult. Ha akkor nem is mindenki tudta felfogni: megszabadultunk a fasizmus poklából, az „úri Magyarország” minden átkától, és egy pusztulással fenyegető háború minden szenvedéséből. S azóta állunk a lábunkon, döntéseket hozunk és végrehajtjuk, irányt szabunk és arra megyünk, s népünk valóban egyre jobban él a szabadság és függetlenség lehetőségével.

Ezzel kapcsolatban azt is világosan látnunk kell, hogy ez nem azt jelenti, hogy egyedül és magunkban, magunknak élünk. Ilyenfajta függetlenség soha nem volt és nem is lesz a világon. Akik ilyesmiről szólnak, nem ismerik a valóságot. Felszabadulásunkkal a szocialista táborba kerültünk. Ebben a közösségben tettük meg a három és fél évtizedes utat, ez a közösség erősített, magunkban nem jutottunk volna ilyen eredményekhez. Ezért érthető, így érthető számunkra az Irányelvek ilyen fogalmazása: „kiemelkedően fontos feladatnak tekintjük, hogy erősítsük szövetségünket és barátságunkat, együttműködésünket a Szovjetunióval, a Varsói Szerződésnek, a Kölcsonös Gazdasági Segítség Tanácsának tagállamaival, a szocialista közösség országaival... Ez a politika megfelel népeink közös eszméinek, alapvető érdekeinek és céljainak, ugyanakkor országunk szuverenitásának, nemzeti függetlenségünknek, békés szocialista építőmunkánk folytatásának szilárd támasza és biztosítója.” A közösségben élés, a közösség szolgálata és a szuverenitás együtt igaz és valóság, s nem mondanak egymásnak ellent. Függetlenség és a szocializmusnak elkötelezettség sem egymást kizáró, hanem egymást segítő valóságok hazánk életében 35 éve. Valljuk és gyakoroljuk, hogy úgy és akkor vagyunk függetlenek, ha minél inkább erősítjük a szocialista közösséget és igényeljük is ennek a közösségnek erősítését. Egyébként másfajta függetlenség sehol nincs a világon, még ott sem, ahol egy ország az el nem kötelezettek közé sorolja magát. Vagy ott sem, ahol büszkén mondják, hogy ők a „szabad és független világban” élnek, lássuk csak például napjainkban az Egyesült Államok óriási nyomását a nyugat-európai országokra.

Ebben a közösségben lett felnőtté hazánk. Ebben a közösségben erősödött szavunk is a nemzetközi életben. Milyen szavunk volt a felszabadulás előtt a világban? S valljuk meg, hogy utána is küzdeni kellett, hogy felfigyeljenek és hiteles legyen szavunk a nemzetközi élet porondján. A 35 év után elmondhatjuk, hogy van szavunk, ismernek bennünket, népünk vezetőire, megnyilatkozásaira, akár itthon, akár külföldön szólnak, figyelnek. Külpolitikánk tartalma változatlan, világos és

érthető: „...a nemzetközi viszonyok alapvető tartalma a szocializmus és a kapitalizmus világméretű küzdelme... ugyanakkor a békés egymás mellett élés politikája, az enyhülés...” — olvassuk ugyancsak az Irányelvekben. A kettő együtt és egyikről sem tehetünk le. Ezen belül pedig ma igazán sorsdöntő kérdést tett a béke megőrzése. Napjainkban különösen, amikor visszakerültünk egy hidegháborús, sőt veszedelmesen háborús helyzetbe. De legalább nekünk világosan kell látnunk azt is, hogy ennek kirobantója nem az Afganisztánnak nyújtott szovjet segítség volt. Ez a hangulat előbb kezdődött, hiszen a kapitalizmus az előző években sorozatos vereséget szenvedett. Másrészt a Szovjetunió nyilatkozatai azóta és napjainkban éppen úgy az enyhülés érdekében elmondott mondatok, mint azelőtt. Számunkra valóban nincs más alternatíva, mint a béke megőrzése, amiért hazánk a szocialista táborral együtt minden energiáját bedobva küzdött. Egyébként látják és tudják ezt a nyugati politikusok is, csak eredményeket akarnak „kicsikarni” mindenáron — sikertelenül.

Amikor a béke kérdésében napjainkig elérkeztünk (kicsit félve írom ezeket a sorokat februárban — hiszen ápriliséig még bizonyára egymást követik események!), alapvetően arra gondolhatunk, hogy 35 éve békében élünk. Gyermekeink úgy nőttek fel és lettek felnőttek, hogy a háborút csak könyvből és hírekből ismerik. De éppen ebben van egyetlen feladatunk is: a béke megőrzése. Vezetőink, politikusaink megteszik feladataikat, s mi bizalommal állunk mögöttük. A mi részünk — most a lelkesekre gondolok elsősorban — nyugodt szóval magyarázni a helyzetet. A nyugaton olykor pánikhangulat fokozásának hullámai esetleg elérhetnek, vagy annak hírei. Ezért kell a helyzetet nyugodtan magyarázni, a belső okokat megmutatni, ahogy írásomban is igyekeztem. S ezentúl embereket belsőleg is a béke és enyhülés mellé állítani, ahogy az OBT egy magasrangú tisztségviselője mondta nemrég. Azokat az embereket, akik tele vannak kérdésekkel (lásd: februári külpolitikai Fórum a televízióban!), akikben esetleg még kétely van helyünket illetően, és elsősorban azokat az embereket, híveinket, akiket szavunk elér a gyülekezetben. Természetesen, ha szót kapunk, akkor más fórumokon is. Meggyőződésem, hogy ma nem lehet úgy ünnepelni, sem állami, sem egyházi területen, hogy ezt a kérdést szóba ne hozzánk. A béke és enyhülés ma igazán olyan kérdés, amiről nem lehet nem beszélni.

„Szocialista országgá vált” — felszabadult hazánk, olvassuk tovább az idézett mondatban. Ez elsősorban valóban azt jelenti, hogy a kiszákmányolás rendszere megszűnt, a kapitalizmus és feudalizmus minden maradványát igyekeztünk felszámolni a 35 év alatt. Munkásembernek lenni ma hazánkban nem kiszolgáltatottságot, állandó félelmet, hanem rangot és becsületet jelent. A munkásosztály nemcsak átvette a hatalmat hazánkban, hanem a három és fél évtized alatt bizonyított is: megérett az irányításra, vezetőszerépet eredményesen tölti be egész népünk érdekében.

Ezen túlmenően pedig a felszabadulás 35. évfordulóján azt is elmondhatjuk, hogy tűnőben vannak hazánkban az osztályjellegű különbségek. A legutóbbi adatok szerint az aktív keresők 59 százaléka munkás, 13 százaléka mezőgazdasági termelőszövetkezeti tag, 25 százaléka értelmiségi és alkalmazott, az önálló kisiparosok aránya pedig 3 százalék. De, ami ennél is lényegesebb: „A társadalom osztályviszonyait a munkásosztálynak, a parasztságnak, az értelmiségnek az egymáshoz való közeledése, alapvető érdekeik azonossága és az alkotó együttműködés jellemzi” — olvassuk az Irányelvekben. Meggyőződésem, hogy napjainkban ez a tény hangsúlyos: az egymáshoz közeledés, az együttműködés, nem pedig

az osztálykülönbségek. Pozitívumnak tartom, eredménynek, hogy az osztályellentétek felismerésétől, az osztályok olykori harcain, vagy meg nem értésén, néha az osztályellentétek túlhangsúlyozásán keresztül az osztályok látásán túl megérett a helyzet arra, hogy kimondhatjuk az osztályjellegű különbségek eltűnésének jelenségét. Ez persze nem jelenti azt, hogy nincsenek osztályok, de nincs osztályharc, hanem helyette együttműködés, együttalkotás folyik. Természetesen ehhez is utat kellett megtenni, három és fél évtizednyi utat, de az út idevezetett.

Ehhez tartozik az egyre kibontakozódóbb és erősödőbb szocialista demokrácia. Üzemben és mezőgazdaságban, párt- és állami életben egyre hangsúlyosabb folyamat ez. És ez is azért következhetett be, mert a különböző osztályokból jött emberek egyre inkább felismerik, sőt közösen vállalják a feladatot: a szocialista társadalom építését. S nemcsak az érdeklődés nő össztársadalmi kérdések iránt, hanem a felelősség is. Figyeljük meg, hogy az utóbbi években mennyire nőtt hazánk lakosságának közéleti aktivitása: javaslataival és kérdéseivel, ha kell társadalmi munkájával is kész bekapcsolódni, szemmel tartja a kérdéseket, számon kéri a terveket, felveti a felelősséget sikertelenség esetén, de segít, ha kell, mert érzi, hogy komolyan számítanak rá. A társadalmi munka kimeríthetetlen forrás napjainkban.

Az öntudatos nemzetségiak is teljes jogú állampolgárai hazánknak. Bátran fejleszthetik anyanyelvi kultúrájukat (egy egész ország figyelte például a busójárást!), államunk ehhez minden segítséget megad. Építhetik szomszéd népeinkkel a barátságot és együttműködést, nálunk ebben senki nem gátolja őket, sőt a mi kormányunk ehhez is minden támogatást megad. Ugyanakkor társadalmunk aktív részesei lehetnek. Ez a tiszta, becsületes és jó szándékú nemzetségi politika talán nem is mindenütt olyan világosan rajzolódik ki környékünkön sem, mint hazánkban. És ez is eredményeinkhez tartozik.

Idetartozik az állam és egyház viszonyának kérdése is, csak hogy ezzel külön szeretnék még foglalkozni. Amiért itt is megemlítem a sorban az, hogy lehetőleg teljes képet mutassak arról: szocialista hazánkban a *nemzeti egység* eddig nem látott méreteken bontakozik ki. A szocialista társadalom építése ma már nemzeti üggyé vált. Erősödött hazánkban a szocialista öntudat még akkor is, ha ezen a téren még kívánnivalók is vannak. Ezért mondja az Irányelvek idevonatkozó része:

„Társadalmi fejlődésünknek, távlati céljaink elérésének nélkülözhetetlen erőforrása a széles körű szocialista nemzeti egység. Szövetségi politikánk megfelelően érvényesül. Közös szocialista céljaink a dolgozó osztályoknak és rétegeknek, párttagoknak és pártönkívülieknek, a marxistáknak és más világnézetűeknek, az ateistáknak és vallásos embereknek az összefogásával valósulnak meg. Pártunk meggyőződése, hogy a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség, egész dolgozó népünk összefogása a jövőben még nagyobb lendítő ereje lesz előrehaladásunknak.”

Felszabadult hazánkban ez a szocialista nemzeti egység egyik legnagyobb eredményünk. Egyrészt ez azt jelenti, hogy a Párt vezetőszerepét, irányítását nem megkérdésünk nélkül teljesíti: „kérjék ki a pártönkívüliek, a szövetségesek véleményét” — olvassuk az utasítást az Irányelvekben. Másrészt pedig a pártönkívüliek is egyre inkább belül érzik magukat velünk együtt a szocialista társadalomban, az aktív részvételben.

Ebben az eredményben is benne rejlik feladatunk: ennek a szocialista tartalmú, társadalmunkat építő nemzeti egységnek a továbbápolása, fejlesztése. Mi lelkesek külön is hálásak vagyunk azért, hogy a Hazafias Népfront keretében, fórumaiban helyet kapunk. Nagyszerű tapasztalni

a Népfront erőfeszítéseit, hogy a különböző szép rendezvényeken, kirándulásokon keresztül aktivizáljon minket. És nemcsak jó információkat hallunk, hanem mi is mindig kapunk szót. Elmondhatjuk véleményünket, kérdéseinket, tapasztalatainkat őszintén. Amikor ezt hálás szívvvel nyugtázzuk, érezzük és valljuk, hogy ez a lehetőség jó alkalom szolgálatainkra, s kell is, hogy valóban aktivizáljon minket nemcsak az ottani felszólalásokra, hanem azok továbbvitelére gyülekezeteinkben is.

Ezen túlmenően mi is figyelünk a Párt Kongresszusára. Ebben az esztendőben a felszabadulás emlékünnepe szinte egybesik a XII. Pártkongresszussal. A marxizmus terjesztése nem a mi feladatunk. Amit azonban ezenfelül az Irányelvekben olvasunk, és bizonyára majd a Kongresszus határozataiban is, az igazán nemzeti program. Ugyanebben az esztendőben még különböző választások is lesznek. Feladatunknak tartjuk, hogy mindenkit, akit szavuk és szolgálatauk eler aktivizáljunk a szép, nemzeti ügyben: községeink, városaink és társadalmunk további építésében. Közben ugyanúgy feladatunknak tekintjük, hogy a magunk erejével és eszközeivel a nemzeti egységet is tovább építsük.

„A nép élete gyökeresen megváltozott” — olvashatjuk tovább az idézett mondatunkban. Megvallom, hogy amikor eredményeinkről írni készültem, eredetileg csak erre a pontra gondoltam. Hiszen az eredményeket itt lehet igazán lemérni. Azután a gondolkodás közben jöttem rá, hogy a megemlékezés az előzőek nélkül nem lenne teljes, mint ahogy a sokat idézett mondatnak is ezek csak befejező szavai.

Hazánk lakosságának életkörülményei egy emberöltő alatt akkora változásokon mentek át, amelyet szinte alig lehet követni. Az előttünk élők, már elment generáció csak ámulna rajta, időseink, de sokszor mi sem tudunk a fejlődéssel lépést tartani. Csak igazán néhány idevázolt vonás: a családok túlnyomó többségében az összes keresőképes családtag munkába állt. Hogy ez milyen változást jelentett, ma talán már természetesnek tűnik, de 35 éve még elképzelhetetlen volt. Közben milliók változtattak lakóhelyet. Faluról városra költöztek, a mezőgazdaság iparosodásával mások falun telepedtek le. A régi „nagycsaládok” élete felbomlott, vagyis a generációs családi együttélés rendszere. Falun is megkezdődött a hagyományos paraszti életforma változása. Ezzel együtt megnőtt a falu civilizációs és kulturális igénye is. Valóban gyökeresen más az életünk, mint a felszabadulás előtt volt. Életcélok eltűntek, helyébe újak jöttek. Életformánk, mindennapi életünk tartalma, életritmusunk megváltozott. Természetes, hogy vannak negatívumok is. Főképpen talán azon a téren, hogy nem mindenki és nem egyformán élünk, nem tudunk talán még élni az adott lehetőségekkel. De falun és városban gyökeres változás tanúi vagyunk.

Ide tartozik az életszínvonal emelkedése is. Megint nem akarom a felszabadulással kezdeni. Adatok helyett csak annyit, hogy az európai szocialista országok között életszínvonalunk, pontosabban az egy lakosra eső nemzeti jövedelem nálunk azonos kb. a szovjet és lengyel életszínvonallal, alacsonyabb, mint az NDK és csehszlovák szint, magasabb viszont a bolgár és román szintnél. — 1973-ban összehasonlították a világ 16 különböző fejlettségi fokán álló és erre hajlandó országát. Ennek a mezőnynek, amely az Egyesült Államokkal kezdődik, több nyugat-európai országgal folytatódik, és Indiával, Kenyával fejeződik be: a közepén vagyunk, az erős középmezőnyben Olaszország és Irán között. Hazánk ebben az összehasonlításban az egyetlen szocialista országment veszt részt. Ehhez csak néhány adat még: hazánkban 1974-ben minden száz háztartásra 60 hűtőszekrény, 70 mosógép, 68 televízió és 15 személygépkocsi jutott. Bizonyos, hogy ez az arány azóta sokat javult.

A lakáskérdés is idetartozik. A 15 éves lakásépítési tervidőszakban jóval több, mint egymillió lakás épült. 15 év alatt hazánkban minden harmadik család új lakáshoz jutott. A negyedik ötéves tervben, annak időszakában a lakásépítés ütemében az európai országok élvonalába kerültünk. Az 1000 főre jutó lakásépítés ma hazánkban magasabb, mint Ausztriában, Belgiumban és Nagy-Britanniában — alacsonyabb, mint Franciaországban, Svájcban és Svédországban. Tudjuk, hogy különböző országokban különböző az igény az új lakások építésére. Tudjuk, hogy e téren hiányosságaink is vannak, még mindig nagyon sokan várnak új lakásra. Mégis, ezek a néhány évvel ezelőtti adatok jelzik, hogy „jó helyezésünk” van az európai országok között.

Legalább ennyire lényeges előrehaladásunk az oktatásügy és művelődésügy terén. Itt már meg sem kíséreltem az adatot hozni: hány iskola, új tanterem, óvoda, bölcsőde, napközi otthon épült, vagy hány könyvtárat, művelődési otthont nyitottak meg. Nincs idő mindenre, de legalább vegyük ide az új egészségügyi törvényt: hazánk minden lakosa kivétel nélkül ingyenes betegápolásban, segélyezésben részesül. A világban nem sok ország mondhatja azért el mindezt magáról.

Anélkül, hogy túl szépre akarnám a képet festeni, mert nem ez a célom, még mindig nem állhatok meg. Legalább csak megemlítem, hogy államunk óriási erőfeszítéseket tesz az egészséges családi életért, a gyermekek helyes felneveléséért (GYES), és a munkából már kilépő idős emberekért. Jól mondta valaki: egy állam humanitása azon mérhető le igazán, hogy mit tesz a gyermekekért és idősekért. Gyermekeink jól érzik magukat, öregjeinknek is igyekszünk többet adni nemcsak nyugdíjban, hanem gondoskodásban is.

Újra az a helyzet, hogy eredményeinkben van a feladatunk is. Gazdasági kérdéseink mindnyájunk előtt ismertek. Ez összefügg az egész világ gazdasági helyzetével, de van mit elemezni saját helyzetünkön is. Nem biztos, hogy ezt az életszínvonalat mindenben tartani, fokozni tudjuk, bár minden erőfeszítése ez államunknak. De nekünk viszont végre egyszer tudomásul kellene vennünk, hogy gazdasági helyzetünknek, életszínvonalunknak ma egyetlen erősíthető, javítható fedezete a *munka*. Talán mindnyájan emlékezünk még *Kádár János* első titkár csepeli beszédére, amikor elmondta, hogy az áremelések után egy kertészbrigádtól megkérdezte: hogy vannak, és ezt a meglepő választ kapta: „Köszönjük, aki dolgozik, az boldogul.” *Kádár János* így folytatta: „Mondhatjuk, minden munkaképes embernek, hogy aki dolgozik, az — mint eddig — a jövőben is boldogulni fog — ha mindenki teljesíti kötelességét, akkor feladataink megoldhatók: a Magyar Népköztársaság töretlenül fejlődik tovább, a dolgozó ember élete nem rosszabb, hanem jobb lesz.” Ugyanezekben a szavakban: *ha mindenki teljesíti kötelességét* benne rejlik a figyelmeztetés is, a munkaidőt jobban, igazabban, becsületesebben kell munkára kihasználni. Társadalmunk a munkára épülő társadalom. „Nálunk mindenkinek joga, kötelessége és becsületbeli ügye, hogy képességei szerint dolgozzék, a munkaversenyben részt vegyen és munkamódszereit tovább javítsa” — azt hiszem, hogy ezt az *egész* törvényt nem árt ma idézni. Kissé mintha elcsúsztunk volna arra, hogy mindenkinek „joga” van dolgozni, nincs munkanélküliség. De mintha elfelejtettük volna a másik két szót: kötelesség és becsületbeli ügy. Dolgozni sokféleképpen lehet: becsülettel dolgozni, ez ma a feladat.

Tudom, hogy egyházunk ezt a kérdést sokszor elővette. De nem tudom, hogy minden lelkes is megtette-e ezt minden szószéken és alkalmon, amikor megtehetette volna. Tanítjuk-e a ránk bízottakat az újszövetségi munkaetikára? Nem kellene-e fiataljainkkal sokkal többet be-

szélgetni „különleges kérdések” helyett a munka és hivatás kérdéseiről? Feladatnak, óriási feladatnak tartom az utánunk következő nemzedékek munkára tanítását. Mintha kissé elhalványodott volna a hivatás komolyan vétele, a becsületես munka a megélhetés, sőt a több pénzszerezés mellett. — Ezt a témát elő kell vennünk nekünk is még akkor is, ha olykor berzenkednek a differenciált bérezés ellen, vagy meg akarnak maradni a laza fegyelem mellett. Meg kell értetnünk — s nekünk magunknak a magunk munkáját komolyan venni! — hogy a munka komolyanvételével nekik és egész hazánknak jobb lesz. Minket erre nemcsak az ösztönöz, hogy a munka államában élünk, hanem az evangéliumból fakadó munkaerkölcs is kötelez.

„Társadalmunk kiegyensúlyozott helyzetét tükrözi az állam és az egyházak közötti rendezett viszony is” — ez a mondat már nem a sokat idézhető való. Az Irányelvek egy másik részében olvasható. Nem önzésből emeltem ki, nem azért lett külön része megemlékezésünknek, bár azt hiszem megvallhatjuk, örömről, hogy a Pártkongresszus külön is foglalkozik velünk, egyházakkal és így fogalmazz. Megvallom azt is, hogy bár az állam elgondolása töretlen e tekintetben; mégis eredmények tartom. Eredménynek úgy is, ha az állam oldaláról igyekszem nézni, de eredménynek az egyházi oldalról is. Mert hiszen ez a rendezett viszony nem magától értődő, nem is magától lett. 35 év útját kellett végigjárni, végigküzdeni, kétoldalú, közös erőfeszítés kellett hozzá. Egyházunkon belül sem sokan voltak a tekintetben biztosak 35 évvel ezelőtt: lesz-e helyünk az új magyar államban? Hiszen az azelőtti Horthy-időszak egyik propagandista eszköze volt, hogy arról beszélt, a marxizmus nem ad helyet az egyházaknak. Talán egyházunkon kívüli embereknek sem volt ez egyszerű. Hiszen azért evangélikus egyházunk is leterhelte magát a „keresztény-kurzusban”. Államunk azonban nemcsak helyet adott, hanem mindent megtett a rendezett viszonyért. Ennek első gyümölcse az Egyezmény volt. De nem könnyű évek jöttek, nem volt sima az út. Egyrészt visszahúzások egyházunkon belül, belső ellentmondások — másrészt küzdelem a rendezett viszonyért, a szolgálatban magunkratalálásért, így lehetne a mi utunkat jellemezni. Mindig voltak, akik bátran vezettek, sajnos azonban nem mindig és mindnyájan voltunk mögöttük.

Mindent szem előtt tartva tartom eredménynek, hogy állami részről a 35 évre visszatekintve, a XII. Pártkongresszus előtt elemezve a jelenlegi helyzetet, az Irányelvekben ezt olvassuk: „...rendezett viszony, amelynek kialakítása sok figyelmet igényelt mind az állam, mind az egyházak részéről. Az állam az alkotmány szellemében biztosítja a lelkiismereti szabadságot és az egyházak autonóm működésének feltételeit. A hívők egyenrangú állampolgárként vesznek részt a szocializmus építésében, a közéletben. Az egyházak tiszteletben tartják államunk törvényeit, támogatják az országépítő munkát. Az állam és az egyházak jó viszonyának a közösen kialakított megállapodások korrekt megtartása az alapja.”

Államunk tehát a kereteket, a medret biztosítja: a lelkiismereti szabadságot és az egyházak autonómiáját. S ha ehhez mi még hozzávesszük, hogy államunk újra meghosszabbította a kongrua folyósítását, óriási összeget fordít nyugdíjasaink méltó nyugdíjára, akkor a kép teljesebb lesz. Aki itt „elnyomásról” beszél, akár kívül, akár egynéhányan belül, az hazudik.

Mégsem egyszerűen arról van szó, hogy hálánk kötelez, bár lehetne ezen a vonalon is továbgbondolkozni. Hát a marxista állam köteles minket támogatni, erősíteni? — De még a korrektségnél is többet kell

mondanunk, bár megint megállhatnánk és elgondolkozhatnánk: korrektek vagyunk mindig ebben a kérdésben? Mégis többről van itt szó. Közben megtalált, és megtanult diakóniai teológiánk, szolgálatra elhivatottságunk kötelez arra, hogy a rendezett viszonyt ápoljuk, ezen túlmenően pedig hazánkat minden erőnkkel segítsük. Nemcsak azért, mert mi is magyar állampolgárok vagyunk, bár ennek minden konzekvenciáját is le kellene mindig vonnunk itthon és külföldön is beszélgetéseinkben. Még tovább menve bennünket Jézus Krisztus kötelez minderre. Az a Jézus Krisztus, aki életünk egyetlen Ura, de aki mindent megtett, szolgálni jött értünk. Aki meghalni jött, de feltámadott, s tanítványaira rábízta az evangélium jó hírét. Ha Jézus elkötelezettjei, a szolgálat elkötelezettjei vagyunk. S ha ezt komolyan vesszük, akkor a harmincötéves államunknak is mindent megteszünk a további szépítésére, erősítésére. S feladatunknak érezzük — újra itt a feladat az eredménnyel együtt — hogy mindezt igazán átadjuk gyülekezeteinknek, presbitereinknek, s hogy felébresszük őket a diakóniára, erre az ébredésre van ma szükségünk és ennek jeleit is tapasztaljuk hála Istennek. Azt gondolom, úgy ünnepelünk helyesen, ha ebben a vonatkozásban is örülve az eredménynek, a kiegyensúlyozott helyzetnek, a rendezett viszonynak, a hétköznapi életben is mindent megteszünk ennek érdekében.

Elért eredményeink — további feladataink. Szerettem volna, ha észrevettük volna az eredményeket, együtt örülnénk, és éppen azok serkenténének, ösztönöznének minket további munkára, hűségre hazai és társadalmi életünkben is.

Mindnyájan észrevettük, hogy a 35. évfordulóról szóló megemlékezés egybeesett a XII. Pártkongresszusra figyéléssel is. Ezzel egyrészt szerettem volna hangsúlyozni, hogy az évfordulóról megemlékezés a mai magyar valóságban az igazi, másrészt szerettem volna a Kongresszus Irányelveire lelkészársaim figyelmét felhívni.

Végül pedig úgy szerettem volna a tegnapról emlékezni, hogy abban benne legyen a ma is, sőt a tegnapról és máról úgy írni, hogy abban benne legyen és kirajzolódjon a holnap is.

Keveházi László

A felszabadulás tanulságai

1. A LELKÉSZNEK LEGYEN POLITIKAI MŰVELTSÉGE. Ez a legelső tanulság. A Horthy-korszakban lelkesi karunknak nem volt politikai műveltsége, társadalmi kérdésekben csak egészen felületes ismeretük volt. Ez annyira közismert és közszájon forgó tény volt, hogy elkészek és világiak egyaránt szóvá tették a nyilvánosság előtt. Egy evangelizációs tevékenységéről ismert világi egyháztag pedig azt írta: „A protestáns papok közül a legérdeklődőbbek szociális ismerete — néhány ritka kivételtől eltekintve — alig több, mint amit újságokból, politikai röpiratokból és szónoklatokból, — fiatalabb, érdeklődőbb lelkeszeinknél pedig — a romantikus népies írók igen tiszteletre méltó és sok értékkel bíró, de mégiscsak inkább szépirodalmi jellegű műveikből merítenek”. (Keresztyén Igazság, 1942. 30.) Ennyi tájékozottsággal természetesen nem lehet színvonalasan és korszerűen képviselni az egyház

szavát az égető társadalmi kérdésekben. A közéleti kérdésekben való tájékozatlanság is közrejátszott abban, hogy lelkészeink szava olyan régi, begyakorolt sablonokból állt, amelyek már sehogyan sem illettek a gyorsan pergő történelmi események támasztotta követelményekhez. De nemcsak időileg, hanem tartalmilag sem voltak megfelelőek ezek a sablonok. Teológiai alapvetés nélküli, publicisztikai szlamokból álltak. Mindez azért volt tragikus, mert a rettenetes helyzetben nem volt az egyháznak kellő világossága. Hiányzott a prófétai látás, a teológiai felmérés, a kornak megfelelő igehirdetés.

2. A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ MÉRLEGE adja a következő tanulságot. A második világháború volt az emberiség történelmének legnagyobb háborúja és legmélyebb megrázkódtatása. Az első világháború négy évével szemben hat esztendeig tartott, és közel 2 milliárd embert érintett. 110 millió embert öltöztettek katonaruhába (az elsőkben 74 milliót). Ötvenmillió ember pusztult el, ötször annyi, mint az első világháborúban. Európa, Ázsia, Afrika és Óceánia 40 országára terjedt ki. A légi háború következtében a hátsorszárok is hadszíntérré váltak.

A fasiszta államok nemcsak egyszerűen világhódításra, hanem egész népek és népcsoportok, elsősorban szlávok és zsidók fizikai megsemmisítésére törekedtek. A német koncentrációs és megsemmisítő táborokban (Auschwitz, Buchenwald, Dachau, Majdanek, Mauthausen, Treblinka, stb.) megközelítően 12 millió ember — közöttük 6 millió zsidó — pusztult el. A lengyel nép negyedrészt kiirtották. (A legtöbb gyilkosság Auschwitzban történt, ahol 4 millió áldozatból 3 millió lengyel volt.) Hasonló módszerekkel dolgozott a japán fasizmus Kínában és Délkelet-Ázsiában népei között. A második világháború a fasiszta államok uralkodó osztályai részéről mindvégig imperialista, igazságtalan háború volt. Ezek a körök a földkerekség újrafelosztására és világhuralomra, a népek és saját dolgozó népük rabságba döntésére törekedtek. A nyugati nagyhatalmak is kezdetben imperialista háborút vívtak, hiszen legfőbb céljuk hatalmi pozícióik megtartása és a német fasizmus erőinek a Szovjetunió elleni irányítása volt. A háború előrehaladtával, népek fasiszta elnyomás elleni harcában azonban számukra is létkérdéssé vált a fasizmus feletti győzelem. Küzdelmük így „közben” fokozatosan átalakult antifasiszta, igazságos háborúvá.

3. A SZOVJETUNIÓ DÖNTŐ SZEREPE jelenti a harmadik tanulmányt. A Szovjetunió számára megtámadtatásától kezdve igazságos honvédő jellege volt a világméretű küzdelemben való akaratlan részvételnek. A Szovjetunió megtámadása és az antifasiszta koalíció kialakulása betetőzte az antifasiszta, demokratikus felszabadító háborúvá való átalakulás folyamatát. A Szovjetunió célkitűzései egybeestek a fasiszta támadás ellen küzdő népek igazságos céljaival. A háború fő terhére 1941 nyarától a Szovjetunió viselte. Négy éven keresztül a német—szovjet front volt a legfontosabb, a döntő hadszíntér. A tengely hadieréjének kétharmadát-háromnegyedét kötötte le a Vörös Hadsereg. Hatalmasak voltak a Szovjetunió áldozatai. 20 millió halott (köztük 10 millió polgári személy) és a termelőerők, az épületek mérhetetlen pusztulása jelezte az erőfeszítéseket. A Szovjetunió győzelme törvényeszerű. Minden tekintetben megmutatkozott a szocialista rendszer fölénye. Erkölcsi és eszmei téren a hódítással a szocialista haza védelmét és a népek felszabadítását, a fasizmus embertelen nézeteivel a szocializmus emberszeretét állította szembe. A hódítók minden reménykedése ellenére is szilárd maradt a szovjet nemzetek szövetsége, nem következett be ellenforradalmi fordulat. Ellenben hatalmas méretekben bontakozott ki a front mögött a partizánháború, ez a valóban népi, fegyveres ellenállási mozgalom. Mi eb-

ben a történelmi helyzetben kezdtük megismerni a Szovjetuniót és a szovjet embereket.

4. **MAGYARORSZÁG SZEREPE** jelenti a negyedik tanulságot. Ekor tanultuk meg a bőrünkön, hogy mit jelentett a fasizmus. De azután azt is, hogy a haladás oldalán van a helyünk. Magyarországot uralkodó osztályainak revíziós és elvakult szovjetellenes politikája vitte bele a második világháborúba. Ugyanez az alapvető beállítottság akadályozta meg szakítását is a német imperializmussal, melytől pedig az uralkodó körök egy része ugyancsak tartott. A hatalmon levők ingadozása és görcsös ragaszkodása uralkom fenntartásához vezetett 1944 márciusában arra, hogy a magyar fasizmus konszolidáltabb formáját — német segítséggel — ismét a nyílt terrorista diktatúra váltsa fel. Az elsüllyedő hitleri Németország magával rántotta az örvénybe a magyar „történelmi” uralkodó osztályokat is. Az általános válságban csak a magyar kommunisták láttak világosan. 1941 és 1944 között a népfrontmozgalom bizonyos kezdeti szervezeti elemei létre is jöttek. Minőségi változás a német megszállás után következett be, amikor a népfrontmozgalom (Magyar Front) fegyveres ellenállást szervezett, bár jó ideig csupán a kommunisták harcoltak. Csak 1944. október 15. után csatlakoztak az ellenálláshoz más pártok képviselői is.

5. **A FELSZABADULÁSSAL EGYHÁZUNKBAN IS ÚJ KORSZÁK KEZDŐDÖTT.** Ez az ötödik tanulság. A felszabadulást követő időben megindult a teológiai eszmélődés az új helyzet egyházi értékelésére és felmérésére. A Horthy-korszakban annyira elnyomták vagy elszigetelték a haladó hangokat, hogy ez még a felszabadulás utáni időre is kihatott. Lényegében készületlen volt egyházunk az új helyzetben. Lassan indult meg a tájékozódás a gyors változásokhoz képest. A két világháború közötti korszak propagandája annyi ijesztgetést tartalmazott a szocializmussal szemben, hogy sokan felültek az egyházüldözésről szóló hírveréseknek. Ezzel szemben kellemes csalódást okozott az a tényállás, hogy a felszabadító szovjet csapatok parancsnokai mindenütt intézkedtek a normális élet folytatásáról, s köztük a gyülekezetek istentiszteleti életének szabadságáról. Ennek folytatásaként biztosította az új kormány az egyházi élet zavartalanságát. „Történelmi változások küszöbén sokan erőszakos beavatkozástól féltették egyházunkat. Egyházüldözéstől, templomelvétteltől, papok elhurcolásától félték. Istennek legyen hála, másként történt. Az orosz parancsnokságok a szabad vallásgyakorlatot biztosították. Egyházunk végezhette munkáját, híveink élhették vallásos életüket. A Nemzeti Kormány fenntartotta az állam és egyház eddigi helyzetét. Régi törvények alapjára helyezkedett. Meghagyta a vallásgyakorlat szabadságát. Anyagi támogatásban részesíti az egyházakat. Gyülekezetek, iskolák, intézmények, egyházi munkások egyformán érzik ezen állásfoglalás kedvező következményeit. E nélkül a keresztyén egyházak könnyen anyagi válságba kerültek volna, s munkájuk egy része megbénult volna”. (Evangélikus Lelkipásztor Körlevél, 1946. ápr. 57. o.) Ez azt jelentette, hogy már a kezdet kezdetén megtalálja helyét az egyház a kialakuló szocialista társadalomban.

6. **AZ EGYHÁZ BERENDEZKEDIK A SZOCIALISTA PERSPEKTÍVÁRA.** Hatodik tanulság. Az a történelmi lecke, amit Isten feladott a felszabadulás utáni korszakban, az volt, hogy egyházunk megkeresse útját az új társadalmi viszonyok között. Nehéz feladat volt, mert még nem alakult ki világosan az új társadalom életrendje, de az irány mégis határozott volt: a fejlődés gyökeresen szakított a régi világgal, amit a háború katasztrófa politikájába fulladt Horthy-rendszer, majd a nyilas világ jelentett, s alakultak a nép államának körvonalai. A fejlődés irá-

nya és vezető ereje már kezdetben is a kialakuló szocializmus volt. Az állam és egyház viszonya a helyzet logikájánál fogva más a kapitalista társadalomban, más a szocialista társadalomban. Akik nem értették meg, hogy mi ez a világtörténelmi fejlődés, mi itt az új, azok útjába akartak állni annak, hogy az egyház megtalálja helyét a szocialista társadalomban. Jellegzetes politikai, egyházpolitikai harc alakult ki. Jobboldalon a fejlődést meg nem értő, konzervatív erők álltak. Haladó oldalon, az egyház részéről azok voltak, akiknek volt látásuk arra nézve, hogy itt új társadalmi rendszer alakul, formálódik, amelynek az egyházpolitikai alapja is más, mint korábban volt. Ha tehát az egyház meg akarja találni helyét a szocialista társadalomban, akkor értenie kell a szocialista társadalomnak a lényegét, s ezen a kereten belül van helye az egyháznak, de itt viszont van helye az egyháznak. Ezt a témát részletesen kidolgoztam „Az evangélikus egyház útja a szocializmusban” 1976-ban megjelent könyvemben, ezért a továbbiakra nézve erre utalok.

A FELSZABADULÁS HARMINCÖTÖDIK ÉVFORDULÓJÁN Istennek adunk hálát mindazért, hogy annak idején a háborútól megszabadulhattunk, most békében élhetünk, három és fél évtized munkáját eredményekkel áldotta meg, népünk az ország gazdájává lehetett, egyházunk pedig megtalálhatta küldetését a szocialista társadalomban.

D. Dr. Ottlyk Ernő

Egyház a nagyvilágban

A teológia Európában

Az Európai Egyházak Konferenciájának VIII. nagygyűlése külön szekcióban foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mi a helyzete és mik a feladatai a teológiának Európában. Az alábbiakban ennek a munkának két dokumentumát mutatjuk be, hogy így a lelkésztestvérek is bepillantást nyerjenek azokba a tárgyalásokba, amelyeket az európai egyházak képviselői folytatnak egymással.

Teljes terjedelmében közöljük Dr. Bruno FORTE római katolikus teológusnak, a Nápolyi Teológiai Fakultás rendszeres teológiai professzorának tanulmányát. Forte jelenleg a Tübingeni Egyetem Római Katolikus Teológiai Fakultásának vendégprofesszora és már csak ezért is figyelmet érdemel ez a bevezető tanulmánya. Sokak számára idegen lehet a stílus, de megéri a fáradságot, hogy akár többször is átolvassuk, mert bepillantást enged a mai római katolikus teológiai munka egyik jelentős irányzatába. Az EEK tanulmányi munkájának jelentős eredménye az, hogy a II. Szekció tárgyalásainak és egész munkájának bevezetésül és alapjául egy katolikus tanulmányt fogadott el. Aki csak valamennyire is ismeri az EEK tanulmányi munkáját, a most következő előadásról megállapíthatja, hogy az abba a vonalba tartozik, amelyet ma az EEK képvisel.

A másik dokumentum a Nagygyűlés II. Szekciójának tételekben összefoglalt jelentése. Ezt a jelentést Dr. E. H. Amberg, a Lipcsei Egyetem Teológiai Szekciójának rendszeres teológiai professzora készítette.

Dr. Muntag Andor

Dr. Brunó FORTE, Nápoly

Az európai teológia a modern gondolkodás és az egyházban végbemenő változások kihívásában

(Hozzászólás római katolikus szempontból)

Napjainkban, úgy tűnik, két tényező befolyásolja alapvetően az európai teológiát: egyrészt a forradalmi átalakulás a történeti tudat irányába, ami a modern európai gondolkodás igazi lelke (lényege), másrészt

az egyházon belül az utóbbi években végbement változások. A most következő fejtegetések ezzel a kérdéssel foglalkoznak: hogyan befolyásolják az európai teológiát, és milyen kihívást jelentenek a teológusok számára ezek a tényezők, amelyek természetesen nem egyedülállók, hanem még sok más tényezővel együtt hatnak. A fejtegetésekből adódó eredmények, mégha (főleg a második részben) egy katolikus teológus szemével nézzük is, érdekes provokációt jelentenek általában az európai teológia számára.

1. A modern európai gondolkodás és a teológia

A keresztyén teológiát a modern európai gondolkodáshoz való viszonyában a történeti tudat formáinak forradalmi átalakulása jellemzi. Azt mondhatnánk, hogy az a Probléma, amely elé a világ a teológiát állítja a történelem. A felvilágosodástól kezdve az idealizmustól és ennek különböző elágazásaitól, a marxizmustól az egzisztencialista gondolkodáson át korunk felvilágosodásának dialektikus legyőzéseig a valóság új fogalma hívja ki a teológia gondolkodását. Az ókor és a középkor világa, amely asszimilálódott a patrisztikus gondolkodással és a nagy skolasztikus rendszerezésekkel, a létezésnek és a rendezett szerkezetnek a világa: „kozmosz”, vagy „ordo”, amely a gondolkodás rendszerében vizsztatükröződik. Ezzel szemben a modern világ önmagát a kialakulásban és annak dialektikus összességében értelmezi; evolúció, állandó folyamat, történés annak irreducibilis szubjektivitásaival, függőségi- és konfliktusviszonylataival, amely ugyanakkor mégis képes az emberi cselekvés általi változásra. A történelmi folyamatoknak évszázadunkat jellemző gyorsulása, melyben olyan melyreható változások mentek végbe, amelyek még a közelmúltban is elképzelhetetlenek voltak, kiélezi az alakulások ezt a tudatát és úgy látszik kérdésessé tesz minden biztos támpontot. (Az újra való csábítás). Az új bővölete, amelyhez gyakran frenetikus életritmus kapcsolódik, úgy látszik, elképzelhetetlenné teszi minden örök és változhatatlan igazság eszméjét. A „theológia perennis”, többek között ebből a szempontból sem ideillő, nem korszerű, nem lehet gyakorlati-kritikai kihatása. Itt felvetődik a kérdés: melyek azok az új utak, amelyeken járnia kell a történeti tudat forradalmi átalakulásától kihívott teológusnak? E kérdés megválaszolásához szükséges, hogy pontosan meghatározzuk azokat a különböző szinteket, amelyeken a teológiába behatolt az a modern gondolkodás, amely a teológiát belülről befolyásolja és, úgy tűnik, olykor a halálát is jelentette (mint pl. az „Isten nélküli teológia” vagy a „halott Isten teológiája” esetében).

A „történet” korunk teológiájába való háromféle behatolásáról beszélhetünk. Ezek a tartalmi vizsgálat, a formális gondolkodás és a gyakorlat területén fedezhető fel.

Az első behatolás tartalmi síkon, vagy a skolasztikus terminológia kifejezésével „secundum objectum materiale” megy végbe. A pozitív tudományok befolyására, amelyben a sokrétű élet ismerete mind nagyobb differenciálásának és körülírásának szükségessége jelentkezik, valamint a liberális 19. század idealizmusának absztrakcióira és rendszerző preszumpcióira való reagálásaként átéljük a keresztyén teológia forrásaihoz való visszatérést, annak az eredetnek újra felfedezését, amelyből ez a teológia származik. A történetkritikai módszerek alkalmazásának különböző fázisai és formái az exegezisben, ezek elutasítása a „dialektikus teológia” által, Bultmann egzisztenciális írásmagyarázata,

majd a Bultmann utáni újhermeneutika, az egyházatyák és a középkori teológusok tanulmányozásának felújulása egyaránt a teológia forrásoknál kezdődő regenerálódásának kifejezései.

Ez „vrai ressourcement”, olyan friss szél, amely nem vonatkozik összehasonlítást tenni a skolaszitikus kézikönyvek szárazságával és szegénységével, amelyekben a felállított tételeket „dicta probantia” segítségével bizonyították, s ezeket az Írás és a tradíciók történeti módszere, és szillogisztikusan formált észérvek nélkül vették elő. A tételek ilyen felfedezésének struktúrája nyilvánvalóan történetietlen: a megvédendő aktuális álláspontot a múltba visszanyulva igazol, ezzel nem az újat hozza szóba, hanem a múltat az aktuális érdekekre irányított tekintettel olvassa. A forrásokhoz való visszatérés így a tradicionális teológiai munka metodológiáját nehéz helyzetbe hozza, mivel olyan megfontolásra kényszeríti, amely hűségesen hallgat a múltra az Írás normatív múltjától kezdve és amely e múlthoz való visszatérésen keresztül megengedi, hogy az újat és a mi jelenünk átalakító erejét is figyelembe vegyék. A II. vatikáni zsinat szankcionálta a katolikus teológia számára ezt a történeti metodológiát (vö. Optatum Totius 16.)

A történetiségnek a modern teológiai gondolkodásba való *második behatolása* a gondolkodás formális síkján, „secundum obiectum” meg végbe. Ez szoros kapcsolatban áll az elsővel. A történeti tartalmakkal való foglalkozás, a történetkritikai módszerek alkalmazása, a hermeneutikai probléma nem lehet közömbös a teológus értelme (ratio) számára. A ratio igyekszik mindinkább „történeti értelemmé” lenni. A különböző teológiai korszakoknak a létezés horizontján való idői gondolkodásától (a tradicionális teológiai gondolkodásban ez a közös nevezője egy rendszerre való redukálásnak) az értelem a létezésnek az idő horizontján való gondolkodása felé halad. Ez az a Heidegger-i fordulat, amely a 20. századnak az, elsősorban német, teológiáját befolyásolja. A létezés többé nem egyedül a lényeg, a szubsztancia, a természet, az eszme perspektívájából, hanem az idő és a történet perspektívájából elgondolni alapszabán véve azt jelenti, hogy lemondunk a realitásnak arról az eltorzításáról, hogy azt a gondolkodó alany szintéziseire és spekulatív rendszereire redukáljuk. Ez azt jelenti, hogy a milyenségében feltároló lét olyan értelmezést nyer, amelyben helye van a csodálatnak, a váratlannak, a titkoknak. A „teológiai értelem” mint „történeti értelem” így a „nyitott értelem” alakját veszi fel, amely az időt nem tartja fogva a lét statikus jellegében, hanem engedi, hogy az idő mindenkori újságában elérje őt a lét előre nem látható feltámadása, és ezért a jövőnek olyan végső értelmet ad, amely a jelen istenítésének állandó kritikája. Ez vezet a teológust az eszhatológia újrafelfedezéséhez, amely a keresztyén dogmatika függelékeként mind döntőbb szerepet játszik. Ez az eszhatológiának, mint minden teológiai gondolkodás elkerülhetetlen dimenziójának elismeréséhez vezet. Az értelem „megnyitása” minden totális igényű rendszer elutasításához, és a történeti és szisztematikus módszer azonosításához vezet. Ez utóbbi folyamat nem a történetinek a rendszeresebbé való redukálása értelmében (ahogy az a Kézikönyvek érvelésében történt), hanem egy hermeneutikai kör felismerésének következtében aktualizálódik. Rájövünk ui., hogy a történeti felfogás csak egy olyan, azt megelőző szisztematikus felfogáson (előzetes megértésen, gondolkodási horizonton) belül lehetséges, amely a maga részéről, újra meg újra alkalmazkodva a tapasztalathoz, nyitott marad az állandó alakulás lehetősége számára. A történelmet ui. olyan horizontban értjük meg, amely szakadatlanul történelmet teremt és amelyet a történelem teremt. Ezért a történeti ismeret és a szisztematikus ismeret nem vá-

lasztható el egymástól², és ebből következik, hogy a pozitív és szisztematikus teológia klasszikus megkülönböztetése egyre nagyobb mértékben túlhaladott (gondoljunk arra az ez irányú kísérletre, amely a dogmatikát az üdvtörténet teológiájaként akarja leírni, „Mysterium Salutis”). Nincs más út Isten igéjének megértésére (ami a rendszeres teológia feladata), mint az, hogy a történebben és a történet által értjük meg. Ez a kutató megértés tekintetbe veszi az adott dolgok kínálatát, nem követ el rajta erőszakot, hogy a jelennek alávesse, hanem engedi, hogy az provokálja őt. Ebben az értelemben a „történeti értelem” éppúgy elutasítja a tisztán funkcionális, egzisztenciális interpretációkat, mint a skolasztikus szisztematizálásokat. Mindkét esetben ui. a jelen dönt a múlttól, úgy hogy az előbbi az utóbbit a várakozás horizontjának és az ember döntéseinek, vagy egy előre kialakított szigorú rendszer horizontjának keretei közé szorítja. Mindkét eset vége Isten igéjének elnémulása, mert az ember nem tesz mást mint önmagát ünnepli. Ezzel nem akarjuk az ember mindig föltételezett előzetes ismeretét tagadni, csak egyszerűen bevezetjük a fent említett hermeneutikai körbe, így ez felveszi magába a számára kínálózkodottságokat, ugyanakkor többé kevésbé maga is módosul ezáltal. Csak egy ilyen egyformán alakított „kor” teszi lehetővé, hogy egyrészt egy önmagában zárt történeti gondolkodás radikális szubjektívizálását, másrészt egy örök, történetietlen „szituációtlan” gondolkodás korszerűtlen igazságainak valószínű objektívizálását elkerüljük.

A hermeneutikai kör vizsgálata vezet bennünket a történet modern teológiába való harmadik behatolásához, amely a gyakorlat síkján megy végbe. Az ember előzetes ismerete nem egyéni alkotás, hanem még más tapasztalatokra oszló és azokkal kapcsolatra lépő tapasztalás, amely elvileg artikulált és bizonyos módon attól strukturált. Mindig hozzátartozik egy olyan világhoz, intencionális horizonthoz, amelyet módosíthatunk és amely bennünket is állandóan módosíthat. Ez a létfontosságú világ a gyakorlat, a kapcsolatok az individuális- és osztálykonfliktusok, a függőségek és tökéletlenségek által létrejövő történelem. A gyakorlatnak mint hermeneutikai körnek ebben az újra felismerésében válik érezhetővé a mai világban a marxista gondolkodás befolyása. Ez nem az elvont tárgyat, hanem a konkrét embert veszi tekintetbe, aki az életét ténylegesen determináló, pontosan meghatározott termelési viszonyok közt helyezkedik el. Így a marxista teória a következőképpen tagolódik: a gazdasági és a különböző történeti szituációkat hordozó struktúrák analízise; kimutatása azoknak a különböző történeti „kibúvók”-nak, amelyek gyakran a kultúra és a vallás felépítményeinek megnyilvánulásaiban mentek végbe, és amelyek valóban az elnyomott osztályok egyre nagyobb mérvű elidegenedését vonták maguk után; végül az a törekvés, hogy a valóságnak ne csak értelmezési, hanem átalakítási processzusát is kifejlesszék. Ebben a gyakorlat az elmélet kiinduló- és végpontja, eredete és igazságának kritériuma. A teológiai gondolkodás számára a gyakorlatnak ebből az újrafelfedezéséből háromszoros kihívás következik: először a teológia számításba veszi azt az elő hermeneutikai kört, amelybe állítattott, az egyházat, amelyben a hit beszédét közlik és újra meg újra artikulálják, amelyben az ősi eseménynek a Bibliában tanúsított örök normativitását elfogadják és aktualizálják. A teológia szituálódása” az egyházban tehát a feltétele az adott dolgok megértésének és egyszersmind az a terület, amelyen a teológiai reflexió, mindennekelőtt annak gyakorlati-kritikai hatása érvényesül. Az egyház élő tradíciója nélkül, amely a keresztyén hit „norma normans”-át elevenen továbbadja, nem tudná a teológus elkerülni a tisztán szubjektív gondolkodás rizikóját, nem tudna a hitnek másfajta értelmes nyelvén beszélni. Az ér-

telemnek közvetlenségre ítélt kalandora maradna. De az egyház a világban, konkrét történeti viszonyok közt él, amelyek feltételezik őt és amelyeket ő feltételez. Ez az alapja annak, hogy benne és általa, vagy éppen tőle függetlenül a társadalmi gyakorlat is alakítja a teológiai értelemről előkészített megértést. A gazdasági és politikai rendszerek, a függőségi viszonyok és az elidegenedési szituációk nem maradhatnak kívül a teológus gondolkodásának horizontján, akár többé-kevésbé tudatában van ennek, akár elismeri vagy elutasítja ezeket. „Chacun est situé, non seulement par rapport à un système de référence dont dépend la logique de son discours, mais par rapport à un système de pouvoir qui rend possibles certains choses et en interdit d'autres” Következésképpen a teológiai diszkurzus mindig kritikus lesz, mennyiben a teológia kritikájaként jelentkezik, mint azoknak az anyagi (gazdasági, társadalmi, politikai) feltételeknek objektív analízise, amelyekben a keresztényen ige létrejön és amelyekben az konkrét igazolásra talál.⁴ (Ez a teológus személyes feltételeivel kezdődik: ki fizeti teológiánkat?) Az olyan teológia, amely ignorálja ezt a kötöttséget, alkalmassá teszi magát a rendszer számára, tehát nem veszélytelen, hanem veszélyes. Végül, a gyakorlat „új figyelembevétele rávezeti a teológiai értelmet annak a körnek újrafelfedezésére, amely az elmélet és a gyakorlat közt fennáll. A teológia feladata, hogy a gyakorlatot az ígéhez vezesse, más feladatokkal együtt, az ígét átvigye a gyakorlatba. Csak így lesz a teológiai értelem olyan kritikai tudattá, amely egy konkrét egyházi és világi szituációban hatásos, amely abban a helyzetben van, hogy a jelent megítéli és a jövőt irányítja. A gyakorlat és az elmélet ezért szoros körben fonódnak össze. Az a teológiai elmélet, amely nem a gyakorlatból merít, üres mert Isten Igéjének igazsága csak a történeti szituációban élő közösség élő hermeneutikai horizontjában lesz nyilvánvaló és csak így lehet konkrétan megélni. Viszont az a gyakorlat, amely nem az elméleten igazodik, vak marad, belátás és ezért értelem és cél nélkül marad. A gyakorlat tehát a teológiában is az elmélet kezdete és célja. A gyakorlat adja az élethez szükséges tapasztalatot, az, amely az elméletből fakad és az, amelyben az elmélet valóra válik. Anélkül, hogy az orthodoxiát és az orthopraxist azonosítanánk, el kell ismernünk, hogy a teológiai igazság felé nyitás nem csak a kritikai reflexió síkján jelentkezik, hanem összetalálkozik a hitből való cselekvéssel, a történeti feszültségek elevenjében Istenért és emberekért való léttel, a hitnek reményteli és lelkes életstílusával is. Így a gyakorlat maga lép az igazság felé nyitás aktusának helyébe, maga fedi fel az igazságot, és lesz a teológia abszolút helyévé. Másrészt kell, hogy a kritikai reflexiónak, amely Isten ígéből az egyházi és társadalmi gyakorlatban helyét találva merít, megfeleljen ugyanennek a reflexiónak az a kritikai hatása, amely képes az egyházban és a társadalomban végbemenő cselekvést módosítani és végrehajtani. A gyakorlat elméletének tehát kell hogy megfeleljen az elmélet gyakorlata⁵. Talán itt van az a radikális kihívás, amelyet a történetinek a teológiai gondolkodásba behatolása létrehozott, „az igazi hermeneutikai kérdés, amellyel a teológiának szembe kell néznie.”⁶

A történeti tudat korunk európai teológiája kidolgozásába való háromféle behatolása tehát abban találkozik, hogy a teológust kihívja helyének tudatos és felelős megkeresésére. Nemcsak felismernie kell azokat az egyházi, társadalmi politikai, gazdasági és kulturális struktúrákat, amelyekben cselekszik és amelyek meghatározzák, hanem ezekben és ezeknél elkezdve gondolkodását is ki kell formálnia Isten eredeti ígével való kritikai konfrontálódással, amelyet csak így lehet aktualizálni és amely csak úgy lehet a történelem forradalmasító formáló erejévé.

2. Az egyházi szituáció változása és a teológia

Az egyház és az egyházban folyó teológia legújabbkori történetében különböző tényezők járultak hozzá ahhoz, hogy hangsúlyossá váljon egy olyan „szituált” teológiai reflexió szükségessége, amely nyitott a történetiség számára a tartalom, a forma és a gyakorlat területén. Itt két jelentős fázist különböztethetünk meg: a „megújulás” idejét és az „új tájékozódás” idejét.

A Zsinat idején és közvetlenül a zsinat utáni időben a „megújulási mozgalmak” voltak uralkodók.⁷ Azoknak a kutatási és akciómozgalmaknak gyümölcseként, amelyek titokban gyakran már harminc évvel a II. vatikáni zsinat előtt elkezdődtek, elindítják különböző területeken a teológiai reflexiók és a lelkipásztori aktivitás folyamatát, és végül elérnek az „aggiornamento”-hoz az egyházi (és teológiai) tudatunk, valamint e tudat történeti strukturáltságának ahhoz az általános megújulásához, amelyet „zsinati tavasz”-nak nevezhetünk. A megújulási mozgalmaktól az egyház megújulásáig megtett lépés a zsinat tulajdonképpeni műve: azt a sokféle energiát, amely előkészítésképpen a bibliai, patrisztikai, liturgiai, missziói és ökumenikus mozgalmak területén, a laikusok növekvő jelentőségében, és a spiritualitás és morál fejlődésében megmutatkozott, összefogta és az egyházat identitásának és történeti relevanciájának kérdése tekintetében mélyreható lelkiismeretvizsgálathoz vezette. A bibliai megújulás a kérdésekre adandó felelethez az újra felfedezett normákat szolgáltatta, a patrisztikai és liturgiai megújulás pedig egy olyan egyház eleven és konkrét képét nyújtotta, amely különféle történeti kontextusokban el volt kötelezve a hasonló kihívások megoldására, mégis megmaradt a hirdetett és ünnepeelt Titok kimeríthetetlen gazdagságában. A missziói megújulás a keresztyénség és a nyugati modell számára, nagyon idegen kultúrák és történeti szituációk sokfélesége közti viszony tudatát ösztönözte, míg az ökumenikus mozgalom az olyan sokáig félreismert különböző keresztyén tradíciók kölcsönös újrafelfedezésére kényszerített. A laikusok tudatának és munkábaállításának növekvő jelentősége — korunk egyháztörténetének egyik jellemzője — egyrészt arra indított, hogy újra gondolkozzunk Isten népe felől és a közös felelősségről az egyházban, másrészt azt eredményezte, hogy újra átgondoljuk, mi a jelentősége annak a „profán” világnak, azoknak a „földi valóságoknak”, amelyek hagyományosan a „laikus” fogalmához kapcsolódtak. Végül a jelenlegi spiritualitás iránya a cselekvésben való kontempláció programját írta elő (hogy csak két nevet említsünk: Lisieux-i Teréz és Charles de Foucauld), míg az etika fejlődése a szeretet primátusának hangsúlyozása által jut előbbre, amely szeretet az önmagából való kilépés „exodus”, amely Krisztusban és a másikhoz való életáldozó kapcsolatban gyökerezik. Ennek a sokféle kezdeményezésnek a hatását a zsinattól ösztönzött kettős fáradozásban ismerhetjük fel. Egyrészt átéljük az egyház identitására irányuló eszmélkedést, hogy az egyház a Szent-háromság iniciatívája, ő teremti közösséggé és tagolja a kegyelmi ajándékok és szolgálatok különbözőségére (Lumen Gentium). Másrészt átéljük az egyháznak mint „üdvszakramentumnak” a mai világ kontextusában való elhelyezkedésére (Gaudium et Spes) irányuló keresését. Az egyház identitását és jelentősége fölötti elmélkedést újra felfedezve, így a konciliáris megújulást az a „közösség” és „szolgálat” jellemzi, amely évszázadunkban a teológiában és az egyházban végbemenő sokféle megújulási mozgalmak gyümölcse.

E két terület fejlődése szükségszerűen vezetett az utóbbi években az egyházi helyzet második fázisához, az „új tájékozódás”-hoz. A „meg-

újulás"-ból az „új tájékozódás”-ba való átlépés két, egymással fokozatosan összekapcsolódó mozzanatban megy végbe. Először, az ún. „Komentárok” korszakában gyakorlatilag kizárólag a II. vatikáni zsinaton újultunk meg, hogy annak eszméit megmagyarázzuk és megvitassuk, hogy a „zsinati tavasz”-t a lehető legkedvezőbb időben elérjük. Szervezeti síkon a konciliárius ekkleziológia kezdeti alkalmazása a helyi egyházak fölértékelésének folyamatát, valamint a kollegiális szervezeteknek az egyház helyi, regionális és univerzális területén végbemenő fejlődését hozta magával. Analóg módon tettük át a „Gaudium et Spes” inspirációját a társadalom pluralisztikus összetevőinek új értékelésére (a dialógus kora!) és azoknak a társadalmaknak a sokféleségére, amelyekbe az egyház helyeztetett. A Zsinat alkalmazásának ez a gyakorlata teljes jelentőségükben hoz elő olyan kérdéseket, amelyekre a II. vatikáni zsinat csak utalt, vagy amelyeket nem eléggé dolgozott ki, vagy egyáltalán nem vett tekintetbe, és amelyeket a teológiának most mindegyelőtt elő kell vennie. A gondolkodás, hogy csak néhány példát említünk, a zsinaton csak elkezdődött pneumatológiai reflexió irányában halad, a keresztyén tapasztalat új formáinak indítása által is (karizmatikus mozgalmak), a keresztyén, közösség megújulásának irányításához szükséges karizmák és szolgálatok teológiájának irányában halad, a teológiai horizontnak a világgal folytatott dialógus által ösztönzött generális antropológiai fordulatának irányában halad, a gyakorlat teológiájának, a politikai teológiának, a felszabadulás teológiájának irányába halad. Az ekkleziológiai decentralizálódás és azoknak a különböző kontextusoknak a figyelembevétele, amelyekben az egyház jelen van, tehát számos olyan kérdést hoz elő, amely a megújulás eufóriáját megrázza, mert azt közvetlen közelből szembeállítja a történeti valósággal. Ennek a hatásnak a konzekvenciája mutatkozik meg a zsinat utáni egyház nyugalanságában, megoldatlan feszültségeiben, és abban a benyomásban, hogy a teológiában „eltolódást” érzünk.

Az „új tájékozódás” fázisához, amelyben korunkban élünk, az európai teológia kidolgozásának három, az utóbbi évtizedben jelentkezett karakterisztikuma kapcsolódik. Az első karakterisztikus az eddigi tradicionális mellett a földrajzi, területi profilizálódás. Latin-Amerikától Afrikáig és Távól-Keletig (gondoljunk a japán teológiára) kezd feltűnni egy olyan tudat, amelyet az évszázadokon át uralkodó keresztyén gondolkodástól tökéletesen eltérő kontextusokban és kulturális eszközökkel kritikailag munkáltak ki. Az ilyen átalakulás konzekvenciáit még nem lehet megállapítani. Mivel a tradicionális függőségi viszonyokban gyökerezik, néha megállapíthatóan észrevehető, hogy ez a fejlődés még nem érett meg. Ez azonban semmiféle riasztó hangú reakciót vagy lebénulást nem igazol. Visszafordíthatatlan folyamat ez, a teológia „szitualizálásának” olyan drámai problematikáját mutatja, amelyről tudhatjuk, hogy a hit és az egyházi közösségi egységét védi. Az európai teológusok, akik tíz évvel ezelőtlig maguknak igényelték a keresztyén gondolkodást (magukat tartották keresztyén gondolkodóknak), most kezdik magukat lealacsonyítva, megtámadva, helyükről kitérve érezni. Az utóbbi évek teológiájának másik karakterisztikuma abban van, hogy a teológiai munkában új személyek jelentkeznek. A megkeresztelték öntudatra ébresztése, amelyet a II. vatikáni zsinat közösségre irányuló ekkleziológiája megkövetelt, és amelyet a zsinat a laikusok felértékelésével indított el, sokakban felébresztette azt a vágyat, hogy teológiai ismeretekben részesüljön, következképpen a teológia létrejöttében részt vegyen. Nemcsak a laikusok teológiai képzésére irányuló kezdeményezések szaporodnak, hanem mindinkább észrevehetővé válik az az igény, hogy mindenki be-

leszólhasson, legyen egy „népi teológia”, amelyet az egyházi életben a részvételnek különböző formáiban művelnek. Ha ez „teológián kívüli teológia” is, amely „helyükről kitérje” is azokat, akik tulajdonképpen a teológiai munkára rendeltettek, mégsem szabad egyszerűen ignorálni, vagy divatnak, ill. felületes megnyilvánulásoknak bélyegezni. Mert ez gyakran azzal a gyakorlati-kritikai erővel bír, amely a „hivatalos teológia”-ból hiányzik, és abból a „szituáltság”-ból ered, amely mellett a teológusok elég gyakran reflexió nélkül elmennek. *Végül* az utóbbi években az egyházi teológia új gondolkodási folyamatokat állít előtérbe. Ezek nem az akadémiai nagyon sokszor steril kifinomult légrétegből származnak, hanem a történeti, társadalmi, politikai feszültségekkel teli életből, amely megköveteli, hogy a teológus számot adjon a benne levő reménységről. Felfedezzük, hogy az uralkodó teológia gyakran csak az uralkodó osztály teológiája és így gyakran csak az ideológia szerepét tölti be. Itt válik tudatossá, hogy „ha a teológiai reflexiók nem ismerik fel, hogy az ún. modern szellem, a progresszív teológia vitapartnere nagyrészt csak a polgári kapitalista társadalom ideológiáját tükrözi vissza, „akkor” csak egy felzárkóban levő világ maradványaival folytatott utóvédharc lehetősége” marad hátra. A teológia ideológiátlanítására törekszünk. Ahhoz, hogy ezt elérjük, érezzük, hogy „alulról” kell kiindulnunk a teológia kimunkálásában. Az „alulról” itt nem azt jelenti, hogy az ember felől Isten irányában, hanem azt, hogy „az elnyomás és a felszabadulás utáni vágy világából kell kiindulnunk, abból a világból, amelyben a szegények élnek, egy olyan hitből amely a kizsákmányolt társadalmi osztályok, a lenézett fajok, a perifériára szorult kultúrák szituációján „tájékozódik. Ez tehát olyan teológia, amelynek kiindulópontja „a történelem fonákja”¹⁸ És itt a klasszikus európai teológia ismét úgy érzi, hogy „félretolták”, túlhaladták azok, akik a hívő közösségekben a társadalmi és politikai felebaráti szeretet és az élő reménység szintjén tevékenyebbek. A teológus csak akkor kerül el ezt az elidegenedést, csak akkor fogja gyakorlatban végezni a belátásnak és a gyakorlati tájékozódásnak ezt a szolgálatát, ha ebbe a kritikai szituációba beleilleszkedik.

Korunk európai teológiája így kerül ez elé a különböző formákban jelentkező kihívás elé, hogy magát „kritikusan szituálja” (beilleszkedik a kritikai szituációba). Ez a kihívás gyakran a modern gondolkodás forradalmi változásával párhuzamban vagy konvergenciában jelentkezik és a tényleges egyházi változásokból adódik. Ezt a kihívást elfogadni a teológus számára azt jelenti, hogy Isten ismeretét a világ ismeretével, az elmélkedést a harcra egyesíti. Csak így tud hitelesen bizonyosságot tenni a benne levő reménységről és a többi emberrel, „útítársaival” együtt egy más jövőt teremteni. Csak így lesz teológiája a szent evangéliumból származó (e sequentia sancti Evangelii) élet, amely az ember felszabadulásának és Isten dicsőségének Európa történetében folyó dialógusát mondja el és írja le.

JEGYZETEK

1. Vö. W. KASPER *Glaube und Geschichte*, Mainz 1970. 49 kk lp. (Kirche und Theologie unter dem Gesetz der Geschichte) — és: *Einführung in den Glauben*, 1972. 134 kk lp. (Die Geschichtlichkeit des Glaubens).

2. Vö. H. G. GADAMER *Wahrheit und Methode*, Tübingen, 1965².

3. J. AUDINET *Théologie pratique et pratique théologique. Le déplacement de la théologie Actes du colloque méthodologique de février 1976*, Institut Catholique de Paris, Paris 1977. 95. lp.

4. Vö. A. FIERRO BARDAJI' Das Bewusstsein des Wandels und die Infrages-
tellung der Theologie. Concilium, 1978, 322 lp.

5. Karl Barth élete és műve az ilyen teológiai munka példája. Vö. B. FORTE
Gesù Cristo, il Signore come Serco — il Servo come Signore. Cristologia e poli-
tica in K. Barth. Aspernas 1978, 397—430. lp.

6. Vö. E. SCHILLEBEECKX Intelligenza della fede, Alba 1976² 103. lp.

7. Vö. J. P. JOSSUA Neue Ortung und Zukunft der Theologie. Concilium 1978,
338 kk lp.

8. G. GUTIERREZ Die Grenzen der modernen Theologie. Ein Text von Bon-
hoeffer. Concilium 1979, 285, 297. lp.

Teológia Európában — a spiritualitás és a tapasztalat között

A KEK VIII. Nagygyűlése II. szekciójának jelentése,
készítette Dr. E. H. AMBERG, Leipzig

1. A teológia Európában éppenolyan megosztott, mint maga az egy-
ház. A fennálló sokféleségnek számos oka és fejlődési fokozata van, töb-
bek között a korai keresztyénség európaizálódása, a keleti és nyugati
egyház szakadása, a reformáció a maga sokféle formájával, valamint
a nyugati egyházaknak a felvilágosodással és a szekularizálódással foly-
tatott vitája, amely még mindig nem ért véget. A különbségnek tehát
teológiai, de társadalmi és politikai gyökerei is vannak. E tekintetben az
európai teológiának az a feladata, hogy a Szentháromság Istenhez való
kötöttségét a világ iránti nyitottsággal kapcsolja össze.

2. Ennek a feladatnak a megvalósításánál azonban ismét adódnak
teológiai különbségek, amelyek részben az Újtestamentumig is vissza-
vezethetők, mert már ott is különböző felfogásokat találunk Jézus Krisz-
tusról, és különösen is eltérő hangsúlyozásokat a pneumatológiában (Lu-
kácsnál, Pálnál, Jánosnál). Így érthető, az egyházakban különbözőkép-
pen hangsúlyozzák a következő tényeket: az egyházatyák tradícióját;
az egyházak konciliaritását; a lelki adományokat mint amelyek a hit,
vigasztalás, reménység, gyógyítás, a jelenlegi egyház tradíciója iránti
hitből fakadó engedelmességet; az imádságot, a Szentlélek kritikai fun-
kcióját az egyház és az igehirdetés fölött. Ebben azonban a Szentlélek
gazdagsága is megmutakozhat, mert mind egyik a Szentlélek hitvallá-
sában, (amely a Teremtő Atya és a Megváltó Fiú hitvallását is magá-
ba foglalja) és a Szentlélekben látják az igazság és egység biztosítékát.

3. Ebben a közösségben éppúgy helye lehet a szakadások megszün-
tetésére irányuló új meg új kísérleteknek mint az egyházakhoz inté-
zett kölcsönös kérdéseknek. Itt például kiderül, hogy az ortodox tradíció
a pneumatológiához fontos adatokkal járul hozzá és ugyanakkor azt kér-
dezi a nyugati egyházaktól, hogy teológiájukban és egyházi életükben
nem túlságosan legalisták-e, és istentiszteletükből nem hiányzik-e nagyon
a Szentlélekre való hivatkozás (bár sok nyugati keresztyén az igehirde-
tést a Szentlélek művének vallja). Az ortodox teológiára jellemző az
imádsággal és az istentisztelettel való szoros kapcsolat is. A nyugati
egyházak viszont az egyházak egységével, valamint a társadalmi és po-
litikai problémákkal összefüggésben tesznek föl kérdéseket az ortodox

egyházaknak. Míg ezen a konferencián elegendő alkalom nyílik az ortodox és a nyugati tradíció képviselői közti beszélgetésre, hiányzik a „karizmatikus mozgalom” hozzájárulása. Ez a mozgalom éppúgy, mint a harmadik világ „új teológiá”-ja fontos kihívást jelent a hagyományos európai teológia számára.

4. Az európai teológia egyik fő problémája ma az izoláltsága. Gyakran rossz értelemben „akadémikussá” vált, vagy egyoldalúan az egyháznak a világtól elfordult életére vonatkozik. Ezzel szemben a teológiai munkának a Szentlélek iránti engedelmségben önmaga felé fel kellene tennie azokat a kérdéseket, amelyeket a mai világ tesz fel az egész keresztyénségnek, anélkül, hogy világnézeti, politikai befolyások és hatalmak függvényévé válnék. A maga hozzájárulását is bele kellene adnia (a nem keresztyénekkal folytatott párbeszédben is), hogy Isten világa minden ember számára lakható maradjon, és az embereknek mindenük meglegyen, ami az élethez szükséges. A teológia manapság különösen is a szenvedő és a hatalom nélküli emberek felé fordult. Mindezekben azonban a teológia Isten szavára van utalva, úgy ahogyan az igéje és az egyház tapasztalata által jut hozzánk. A teológia nem áll semmiféle ideológia kényszeré alatt, kritikai és építő jellegű funkciójában szabad egyházi és világi tekintélyektől. Ugyanakkor, mindig tudatában van annak, hogy kijelentései ideiglenesek, időhöz, korhoz kötöttek. Így maga a teológia nem tud kiengesztelést eszközölni sem a világban, sem az egyházban, sem a világ és az egyház között, de minden érvet felül kell vizsgálnia és ébren kell tartania a kiengesztelésre irányuló akaratot. A teológiához tartozik az a reménység, amely teremtő és kritikai erő a világ iránti felelősséghez, és amely szabaddá tesz a világtól való minden elfordulástól.

5. Itt is külön jelentősége van a Szentlélek iránti engedelmségnek. Az európai teológiának szüksége van a „lelkek megkülönböztetése” (1 Kor 12,10) adományára, hogy helyesen hallgasson azokra a hangokra, amelyek az egyházon kívülről jönnek. Isten Lelke mindig Jézus Krisztushoz vezet minket, és nem tőle el. Ebben a világosságban a teológiának korunk olyan fontos mozgalmainak tapasztalataira kellene figyelmet fordítani, mint amilyen a békemozgalom a nemzetközi jog, a nők és férfiak egyenjogúsága, a színesek és fehérek egyenjogúsága megvalósítására irányuló törekvések stb. A teológia e sokféle feladat tekintetében nemcsak a specialisták ügye. Isten egész népe felelős érte és reá is tartozik. A laikusképzésnek nem szabad csupán a lelkészképzés leegyszerűsített formájának lenni. Ennek megvannak a következményei a teológusok és az egyház tagjai közötti, valamint a különböző egyházak egymás közötti beszélgetésére nézve is.

Ajánlások:

A szekció javasolja az egyházaknak :

1. legyen gondjuk rá, hogy a EEK tanulmányi munkája erősödjék az egyházak lelki és világi tapasztalatainak figyelembevételével.
2. gondoskodjanak arról, hogy a teológiai képzésben az eddiginél több része legyen a más egyházak tapasztalatainak (tanításuknak és életüknek)
3. szálljanak síkra azért, hogy a hallgatók és lelkészek cseréje növekedjék egymás teológiájának és spiritualitásának megismerése érdekében.

Szülői megbízatás és felelősség

Erről a témáról egyházi és kulturális folyóiratokban, szaklapokban a közelmúltban sok cikk jelent meg. (A legfontosabbak: Lelkipásztor 1979/4, Ottlyk E.: A nemzetközi gyermekév — gyermek és ifjúsági szolgálatunk; Lelkipásztor 1979/6, Asbóth L.: Generációk közös felelőssége egymásért; Teológiai Szemle 1979/3, Gyökössy E.: Szülőkről — szülőknél; Confessio 1979/1, Farkas J.: Vallásos nevelés a családban; Vigilia 1979/1, Gallai J.: A gyermek istenképe a családban; Teológia 1979/2, Mosolygó M.: Milyen utat építsen a család a gyermekeknek a hit felé; Magyar Pszichológiai Szemle 1979/5, Ranschburg J.: Szerepkonfliktusok a házasság korai szakaszában.)

E társadalmi méretű kerekasztal-beszélgetésben csak egymás mondanivalóját figyelve és értékelve lehet szólni, a „rész-szerintvalóság” (1 Kor 13,9) tudatának alázatában és abban a reménységben, hogy a „rész” segíti az „egész” kifermülését.

1. A teremtő Isten mélyen az ember szívébe írta azt a törvényt, hogy a szülő köteles táplálni, gondozni, védeni gyermekét, és segíteni testi, szellemi és erkölcsi fejlődésében. Ennek a belső törvénynek engedelmeskedve az ember tud jó ajándékokat adni gyermekeinek (Mt 7,11), vagyis gondoskodó szeretettel és bölcs pedagógiával biztosíthatja igaz emberré válásának lehetőségét. A szülő így vesz részt Isten kormányzói munkájában, a gubernációban. Szükséges esetekben előfordulhat, hogy a szülő nem teljesíti ezt a kötelességet. Ezért a társadalom külső törvényekkel is védi a gyermeket és ha kell átvállalja a szülői felelősséget és feladatokat (állami nevelő otthonok).

A mai pedagógiában, a régebbi diktatorikus, tekintélyelvű nevelési módszerek reakciójaként, antiautoriter, liberális elvek jelentkeznek, amelyek a szülő—gyermek kapcsolatban a partneri vonásokat és a kölcsönösséget hangsúlyozzák, egy szimmetrikus családi modell felállításával. A szülő valóban visszaélhet pozicionális helyzetével és önkényes módon tirannikus vagy manipulatív eszközökkel „kényszer-pályára” szoríthatja gyermekét, ahelyett hogy megadná kibontakozásának lehetőségét. Ettől a visszaéléstől óvja a keresztyén szülőt Isten autoritásának elismerése, az a tudat, hogy maga is engedelmességgel tartozik Istennek, aki parancsai-val beleszól életébe. Ebben a „theonómiá”-ban a szülő szolidáris gyermekével. De éppen ebben a theonómiában kapja a szülő, mint „erősebb” azt a megbízatást, hogy szolgáljon a „gyengébb”-nek (Róm 15,1—2; Lk 22,26). A szülő nem hagyhatja magára gyermekét erkölcsi és hitbeli kérdésekben sem, ami parancsok és tiltások kimondását és az engedelmeség megkövetelését is magába foglalja. A szülői autoritás így biztos orientációs pontot nyújt a gyermeknek és segíti, hogy a családban Isten jó és boldogító „rend”-je és kormányzása érvényesüljön.

2. A keresztyén szülők megbízatása és felelőssége a gondoskodás és nevelés említett feladatánál több, mert „nemcsak kenyérrel éli az ember (Mt 4,4). A keresztyén szülő Isten munkatársa (1Kor 3,9) az evangélizáció területén is: vállalnia kell a szolgálatot és felelősséget gyermeke hitéért

is. Ezt a kétféle megbízatást azonban csak elméletben lehet szétválasztani egymástól. Helytelen lenne a gubernációt és az evangélicizációt különböző irányba mutató nyilakkal vagy éppen különböző sugarú koncentrikus körökkel ábrázolni. A családi nevelés dinamizmusában inkább a spirálmozgás hasonlata helytálló, amely a közel vízszintes körmozgás mellett (gubernáció) állandóan függőleges irányban is halad (evangélicizáció).

Az evangélicizáció szülői szolgálatára Isten törvénye és Jézus parancsa kötelez. Nincs a szülő tetszésére vagy belátására bízva, és nincs kivétel alóla. Már az ótestamentumi törvény kötelezi erre a szülőket: Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. Ismételd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról (5Móz 6,6—7). Vegyétek szívetekre és lelketekre az igét, tanítsátok meg ezeket fiaitoknak is, és beszéljétek róluk, ha otthon vagytok (5Móz 11,18—19). Az Újtestamentumban Jézus missziói parancsa (Mt 28,19) megerősítve a „gyermekek evangéliumával” (Mk 10,14) nyilvánvalóan, sőt kiemelten vonatkozik a keresztyén szülőkre. A „bolond gazdag” példázatát is transzponálhatjuk ebbe az irányba: Egy gazdag embernek bőven termett a földje, ezért így gondolkodott magában: Mit tegyek, nincs hova betakarítanom a termésemet? Majd így szól: Ezt fogom tenni: mindent odaadok egyetlen gyermekemnek és ezt mondom neki: Én gyermekem, sok javad van sok éltéve, pihenj, egyél, igyál, vigadozzál! Az Isten azonban azt mondta neki: Bolond, az éjjel elkérik a te gyermeked lelkét, kié lesz akkor mindaz, amit neki adtál? Mert mit használ, ha az ember minden kincsét gyermekének adja, de a legfőbbet megvonja tőle és így lelkében kárt vall (Lk 12, 13—20)? Ebben a kontextusban 2Kor 5, 10-et így olvashatjuk: Mindnyájunknak leplezetlenül kell odaállnunk Krisztus ítélőszéke elé, hogy mindenki megkapja, amit megérdemelt, aszerint amit e testben gyermekei hitéért cselekedett, akár jót akár gonoszt.

Luther jól ismert gondolata szerint a családapa püspök a maga házában, a családjában pedig püspökné, akiknek feladata, hogy gyermekeikkel Isten parancsolatát megismertessék (WA VI. 253), és őket Isten szolgálatára neveljék (WA II. 531).

Az evangélicizációnak ez az elkötelezése a Lélek csodájában belső készíttetés, ugyancsak szívbe írt törvénné lesz. A prófétai küldetés-tudathoz hasonlóan a szülő is érzi ennek a belső elkötelezettségnek feszítő erejét, amiről Jeremiás így beszélt: az Úr igéje perzselő tűzzé vált szívemben, csontjaimba van rekesztve (Jer 2,09). A szülők „apostolkodására” is érvényes a páli vallomás: ha az evangéliumot hirdetem, azzal nincs mit dicsekednem, mivel kényszer (Istentől kapott megbízatás) nehezedik rám. De jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot (1Kor 9,16).

3. A keresztyén szülőknél gyermekeik hitéért végzett szolgálata (evangélicizáció) nem egyéni vállalkozás, hanem része annak a szolgálatnak, amit a Krisztus teste mint közösség végez. Erre az integrációra utal a gyermekkereszttség alkalmával feltett kérdés: Vállaljátok-e, hogy a szülőkkel együtt és az evangélikus egyház segítségével gondoskodtok a gyermek hívő keresztyénné nevelkedéséről? E segítségnyújtásban érdekében nagy szükség lenne olyan kiadványra, amely a gyermekek hitben való nevelésének kérdésével foglalkozik s amit keresztelés alkalmával a szülők és keresztszülők kezébe adhatna a lelkész. Segítséget jelentene a szülők számára az is, ha a bibliai történeteket és az egyház életét színes képekkel illusztrált füzetekből taníthatnák már óvodás korú gyermekeiket is. A helyi gyülekezet úgy vállal részt ebben a segítségben, hogy gondoskodik arról, hogy a gyermekek, nekik megfelelő módon, rendszeresen

hallgathassanak igehirdetést és hogy a szülők gyülekezeti összejöveteleken és egyéni beszélgetésekben kapjanak útmutatást a keresztyén nevelés kérdéseiben.

4. Amilyen nyilvánvaló a szülők elkötelezése gyermekeik hitével kapcsolatban, éppen olyan nyilvánvaló ennek a feladatnak lehetetlensége is. Kicsoda adhat hitet gyermekének? Erre a kérdésre is érvényes Jézus válasza: embereknél ez lehetetlen (Mt 19,26). A feladat túlnó emberi képességeinken és lehetőségeinken. Az öröklés törvényei szerint sok minden kitoröhlhetetlenül bevésődik a következő generációk testi-lelki alkátába, de a hit nem kapcsolódik a génekhez. Nincs olyan pedagógia, példamutató élet, nevelési módszer sem, amely biztosíthatná a gyermek hitre jutását. Ami testtől született, test az (Jn 3,6).

A feladat túlnó a hit lehetőségén is. A hívő bizonyágtétel és imádás sem garantálja úgy az eredményt, mintha az ennek egyenes függvénye, automatikus következménye lenne. Az édesanya ültet, az édesapa öntöz, de a növekedést az Isten adja. Úgyhogy az sem számít, aki ültet, az sem, aki öntöz, hanem csak az Isten, aki a növekedést adja (1Kor 3,6—7). Ennek a lehetetlenségnek végso oka, hogy a szülők és gyermekek egyaránt a bün hatalma és Isten méltó ítélete alatt állnak és ezért nem tudnak sem magukon, sem egymáson segíteni.

5. A szülőknek ismerniök kell feladatuk lehetetlenségét, de tudniök kell azt is, hogy ami embereknél lehetetlen, az lehetséges az Istennél (Mt 19,26). Lehetséges azért, mert Isten szeretete legyözte a lehetetlent Jézus Krisztus megváltó és a Szentlélek újjáteremtó munkájával. Ennek a győzelemnek biztos tudata és reménye ad erőt a szülőknek, hogy szilárdan és rendíthetetlenül buzgólkodjanak gyermekeik hitre jutása érdekében, tudván, hogy fáradozásuk nem hiábavaló az Úrban (1Kor 15,58), mert Isten, aki a keresztséggel elkezdte bennük a jó munkát, elvégzi a Krisztus Jézus napjára (Fil 1,6).

6. A nevelés mindig önneveléssel kezdődik. Ez a tolsztoji gondolat sokféle variációban és különböző összefüggésekben szinte mindig előkerül, ha pedagógiai témáról van szó. Mutatis mutandis a keresztyén nevelésre is alkalmazhatjuk: a gyermekek hitéért való „buzgólkodás” a szülők hiténél kezdődik. A páli intelem itt is érvényes: viseljeteK gondot magatokra (1) és azokra (2), akiknek örözívé tett titeket a Szentlélek (ApCsel 20,28). Nem elég megmutatni a hit útját, kitűzve a „kötelező haladási irány” és „behajtani tilos” táblákat, hanem a szülőknek a gyermekeik előtt kell járniök a hit útján. Ilyen értelemben írja Pál a korintusi gyülekezetnek: legyetek követöim (1Kor 4,16). Ennek analógiájára beszélhetünk az „imitatio patris et matris”-ról, ami a pedagógia szempontjából nem is megvalósítandó feladat, hanem egyszerű tény: a referencia (vonatkoztatási) személyek sorában a szülök az elsök nemcsak sorrend, de hatásfok tekintetében is. Ezt az adott pedagógiai lehetőséget tölthetik meg a szülök hitük tartalmával. Ez azonban a szülök számára naponta új feladatot jelent, mert a hit sohasem lehet úgy az ember sajátja, mint személyiségének más, többé-kevésbé stabilizálódott jegye. A szülői küldetést (misszió) is megelőzi a hívás (vokáció), hogy hitből szüléssék a bizonyágtétel: hittem, azért szóltam (2Kor 4,13).

7. A modern pedagógia és pszichológia különböző előfeltevésekből kiindulva és különböző módszereket alkalmazva egyre inkább hangsúlyozza, hogy a gyermek személyiségének kialakulásában az első három év családi atmoszférája a legfontosabb. Mai egyházi gyakorlatunkban ezt tkp. nem vesszük figyelembe. Abban a különös ellentmondásban élünk, hogy bár a csecsemöket megkereszteljük (igaz, a felnöttek hitére és ígértetére való tekintettel, tehát nem fenntartás nélkül a gyermekeknek

szólóan!), a gyermekek hitben való nevelését általában a családban négy éves korban (esti imádság), a gyülekezetben pedig hatéves korban kezdjük. Jól ismerjük azt az általános szülői mentalitást is, amely még későbbi időre tolja ki a keresztyén nevelés kezdetét, hivatkozva arra, hogy még nagyon játékos, nem elég érett a gyermeke. Így éppen a döntő első három év marad ki a keresztyén nevelés szempontjából. Pedig Jézus kiemelt mondanivalója a „gyermekek evangéliuma” (Mt 19,13—15, Mk 10,13—16, Lk 18,15—17), amelyben csecsemőkről (Lk), karonülő gyermekekről (Mt, Mk) van szó. Ide tartozik még a „kisgyermekek példája” is, amit ugyancsak mindhárom szinoptikus evangélium közül (Mt 18,1—6, Mk 9,33—37, Lk 9,46—47), valamint Jézus hálaadása az Atya gyermekeknek szóló kinyilatkoztatásáért (Mt 11,25).

Az első három év kiemelten jelentős szülői felelősségébe, hogyan szövődik be a gyermekek hitéért végzett szolgálat?

Isten szeretetének örömét, annak az „elrejtettség”-nek biztonságát, amit Isten közelsége jelent, természetesen verbális úton nem közvetíthetjük ezeknek a kis gyermekeknek. De az ún. „metakommunikációs” hatások (szemjáték, mosoly, hang, simogatás, gondoskodás, a szeretet légköre) a szülői szereteten túl hordozói, transzparensi lehetnek Isten szeretetének és a gyermekekhez „elközelíthetik” Isten országát, ahol szeretet, öröm, békesség, türelem, szívesség, jóság, hűség, szelidség és önmegtartóztatás uralkodik (Gal 5,22—23). A szóbeli evangélizációnak is tkp. ez a végső célja. S ahogy az ígéhirdetésben a Szentlélek avatja az emberi szót Isten üzenetévé, úgy a „gyermekek nyelvén” közvetített, megélt, tettet öltött üzenet is csak a Szentlélek csodája révén lehet újjáteremtő erővé. Itt sincs tehát szó automatikus mechanizmusról, ha nem arról a „lehetetlen lehetőségről”, amiért a szülők térdet hajtva imádkoznak: Isten adja meg nektek dicsősége, gazdagsága szerint, hogy hatalmasan megerősödjék bennetek a belső ember az ő Lelke által; hogy a Krisztus lakjék szívetekben a hit által, és a szeretetben meggyökerezve és megalapozva képesek legyetek megérteni minden szentel együtt: mi az igazi szélesség és hosszúság, magasság és mélység: és megismerjétek Krisztusnak minden ismeretet meghaladó szeretetét, hogy teljességre jussatok, az Isten mindent átfogó teljességéig. Aki pedig mindent megtehet sokkal bőségesebben, mint ahogy mi kérjük vagy gondoljuk, a bennünk munkálkodó erő szerint: azé a dicsőség az egyházban Krisztus Jézus által nemzedékről nemzedékre, örökkön-örökké. Amen (Ef 3,14—20).

Jézus az elközeltett Isten országának evangéliumát nemcsak szóval hirdette, hanem szeretetének csodáival is: vakok látnak, és sánták járnak, leprások tisztulnak meg, és süketek hallanak, halottak támadnak föl, és szegényeknek hirdettetik az evangélium (Mt 11,4—5). A tanítványok kiküldetésénél is a szó és cselekedet együtt hordozója az evangéliumnak: hirdessétek: egészen közel van már Isten országa! Gyógyítsatok meg betegeket, támasszatok föl halottakat, tisztítsatok meg leprásokat, üzzetek ki ördögöket (Mt 107—8).

Az evangélium továbbadásának ebből a kettősségből a kisgyermekeknek kiesik a verbális közlés (azzal a reménységgel, hogy majd eljön annak az ideje is!) és egyeduralkodóvá lesz az az információ, amely Isten szeretetéről a szeretet magatartásával, áldozatával metaverbális módon tesz bizonyosságot.

Erre mutatott példát Jézus, amikor a csecsemőket és a karonülőket ölébe vette, magához ölelte, megérintette (simogatta) őket és kezét rájuk tette. Ebben az utóbbi kifejezésben különös módon fonódik össze a familiáris és szakrális mozdulat (Mk 7,32, ApCsel 6,6 stb.), jelezve azt a lehetőséget, hogy a szeretetben Isten szeretete közelít.

Ez a misztikus lehetőség rejtőzik Pál szavaiban is, amikor arról beszél, hogy a korintusi gyülekezetben a gyermekek is szentek, mégpedig a szülők szentsége révén (1Kor 7,14).

A szülő-gyermek szeretetközösségnek különleges szakrális lehetőségét fedezhetjük fel a jánosi szeretet-teológiában is, ha mondanivalóját ebbe az irányba exponáljuk. „Ha szeretjük egymást az Isten lakik bennünk és az ő szeretete lett teljessé bennünk” — írja János (1Ján 4,12). A család szeretet-közösségében férj és feleség, szülő és gyermek szeretetének egymást erősítő interferenciájában Isten szeretete és jelenléte revelálódik. Isten országának közelségét, az Atya megbízható, erős szeretetét így közvetíthetjük a kisgyermekeknek.

8. A gyermekek szellemi fejlődésének egy jellegzetes korszaka az ún. „miért-korszak”. Tkp. rövid periódus ez, de arra kell törekedni, hogy az otthon légköre később is lehetővé tegye a gyermekek őszinte kérdéseit. A gyermek-kérdések különleges lehetőséget nyújtanak a szülőknek hitük megvallására. Annál is inkább jelentős terület ez, mert a gyülekezeti katechézis rendszerint nem nyújt alkalmat az igazán bensőséges kérdésésre.

Már az ótestamentumi pedagógia kiemeli a szülői bizonyágtételnek ezt a formáját: Ha majd a jövőben megkérdezi fiad, hogy miféle intelmek, rendelkezések, döntések ezek, amelyeket megparancsolt nektek Istenetek az Úr, akkor így felelj: A fáraó szolgái voltak Egyiptomban, de kihozott bennünket az Úr Egyiptomból erős kézzel... Az Úr megparancsolta nekünk, hogy teljesítsük mindezeket a rendelkezéseket, és féljük az Urat, a mi Istenünket, akkor jó dolgunk lesz mindenkor, és éltet bennünket az Úr, ahogyan van ez ma is (5Móz 6,20—21,24).

Az evangéliumokban számos helyen olvashatunk arról, hogy a tanítványok különböző kérdésekkel fordultak Jézushoz. Ezekre a benső, személyes kérdésekre rendszerint akkor került sor, amikor magukban voltak Jézussal, és nem a sokaság vagy a farizeusok jelenlétében (pl.: Mt 13,36; 17,10; 17,19; 18,1; 18,21; 19,25; 19,27; 24,3; Jn 9,2; 13,6; 16,18; 21,21). A család intim légköre az, amiben a gyermek őszintén felvetheti hitének vagy hitetlenségének kérdéseit, tudva, hogy kérdése miatt nem nevetik ki, hogy kérdéseit komolyan veszik és őszintén válaszolnak.

Péter apostol intése, hogy legyetek készen mindenkor számot adni, aki számadást kér tőletek a bennetek élő reménységéről, szelíden és jó lelkiismerettel (1Pét 13,15—16), kiemelten is érvényes a szülőkre. A gyermek-kérdések nemcsak a nevelésnek, hanem az evangélizációnak is olyan alkalmi, amit ki kell használni (Ef 5,16).

A hittel kapcsolatos kérdésekre a válasz csak vallomás lehet és nem megfellebbezhetetlen deklaráció. A kérdések elütése, üres mellébeszélés vagy olcsó frázisok helyett van helye ennek a válasznak is: nem tudom.

9. A gyermek személyiségének alakulása során jellegzetes az „aktivizmus korszaka”. Ilyenkor a gyerekek mindig „csinálnak” valamit: fabrikálnak, szerveznek, kísérleteznek, állandóan mozgásban vannak, legtöbbször a tanulás rovására is. Ebben az aktivizmusban persze óriási lehetőségek rejtőznek. A pedagógia „learning by doing” (tanulás cselekvés közben) módszere ilyenkor különösen is nagyszerű eredményeket érhet el. A gyermekek evangélizációja szempontjából azonban sajnos ez is a legtöbbször kihagyott lehetőség. Gyülekezeti életstílusunk, berendezésünk passzív és statikus. A rendszerint egyetlen vasárnapi „megmozdulás” is azt jelenti, hogy „beülünk” a templomba és „hallgatunk”. Nemcsak pszichológiai, de teológiai szempontból is indokolt lenne itt a gyökeres megújulás. Hiszen Krisztus követése olyan akciót jelent, amelynek mozgásában, dinamizmusában formálódik az új ember. A szentek kö-

zössége akció-közösség, amelyben missziói utak (pl. ApCsel 13,2—4) éppen úgy beletartoznak, mint diakóniai megmozdulások (pl. 2Kor 9,5).

A helyi gyülekezet szolgálataiban (PL. énekkar, templom-takarítás, beteggondozás, közreműködés gyülekezeti programokban stb.) való közös részvétel mellett a családban igazán megvalósulhatna a „converting by doing” (hitre jutás cselekvés közben). Hiszen az otthon falai között a gyermekek közvetlenül tapasztalhatják szüleik akcióiban a hit erejét és szabályozó hatását. Ha ezekben az akciókban maguk is részt vesznek, bekrüülhetnek a hit vonzásába is.

A hitben való nevelésben a családi otthon nemcsak érzelmi és értelmi hatásokat közvetítsen, hanem legyen olyan „tanmühelyé”, ahol a gyermek láthatja, ellesheti szülei hitének gyakorlatát és közben maga is „gyakorolhat”.

10. A pedagógia célja, hogy a nevelés hosszú folyamatában a gyermek önálló személyiségének kibontakoztatását segítve, végül önmagát feleslegessé tegye. A keresztyén nevelés is arra törekszik, „hogy Isten embere teljes mértékben alkalmas és minden jócselekedetre felkészített legyen” (2Tim 3,17).

A szülő nevelői megbízatása tehát hosszú távú. A hit vonatkozásában sem várhat gyors eredményeket. Abban a türelmes várakozásban kell élnie, ahogyan a földművelő várja a föld drága gyümölcsét és türelmesen várja, amíg az korai és késői esőt kap (Jak 5,7). Közben nem az „idő-faktor”-ban, hanem Isten igéjének erejében bízik: Mert ahogyan az eső és a hó lehull az égből, és nem tér oda vissza, hanem megöntözi a földet, termővé és gyümölcsözővé teszi; magot ad a magvetőnek és kenyert az éhezőknek, ilyen lesz az én ígém is, amely számból kijön: nem tér vissza hozzám üresen, hanem véghezviszi, amit akarok, eléri célját, amiért küldtem (Ézs 55,10—11).

A hosszú távon, a gyermek felnőtté válása közben a szülő-gyermekkapcsolat egyre lazul. Ebben a folyamatban, amikor a gyermek elhagyja apját és anyját (1Móz 2,24) a szülőknek a nevelés egyik legnehezebb feladatát kell megoldani, hogy az „elszakadás” ne „háborús konfliktus”-hoz hasonlítson, ahol mindkét fél osztr és kap sebeket és lázadó- vagy terror-akciókat szervez. Milyen öröm a családban, amikor az édesanya bátran „elengedi” kisgyermekét kezét és a kis apróság néhány önálló lépést tesz, pár nap múlva pedig már egyedül fut anyja ölébe. Az „elengedés”-nek ezt a bátorságát, örömet és reménységét a kamasz és ifjúkor idején is gyakorolniuk kellene a szülőknek. Nevelni = educare, azt jelenti „kivezetni” a család védettségéből az önállóságra.

Ezzel azonban nem jár le a szülői megbízatás és felelősség. A keresztyén szülő — ahogyan eddig, úgy ezután is —, Isten erős szeretetére bízta gyermekét és önmagát is, várva azt a napot, amikor az „Úr pedagógiája” (Ef 6,4) és megváltása (Kol 1,20) céljához ér és mint szenteket, hibátlanokat és feddhetetleneket állít majd együtt maga elé (Kol 1,22).

Madocsai Miklós

„Kereszteljete meg minden népet..”

Napjainkban egyre nő azoknak a száma, akiknek egyetlen kapcsolata az egyházzal a keresztségük. Valahol valamikor valaki megkeresztelte őket, most azonban nagy részük már abban is bizonytalan, hogy melyik felekezethez kellene tartoznia. Joggal vetődik fel tehát a kérdés a történelmi egyházakban, hogy a lelkészek megkereszteljék-e, vagy megkeresztelhetik-e azokat a kisgyermeket is, akikről a legjóindulatúbb megítélés alapján sem mondható el, hogy szülei a keresztségben elnyert újjászületés jegyében fogják nevelni és tanítani őket. Sok esetben olyan gyermekeket hoznak kereszteltetni, akiknek szülei tudatos ateisták és csak szokásból, vagy valamely hívő hozzátartozó, vagy rokon iránti engedékenységből keresik fel ez ügyben a lelkészt. Szélsőségesebb eset a nagyszülők, vagy egy hitbuzgó ismerős által „ellopott” gyerek, a két helyen megkeresztelt csecsemő, vagy még fantasztikusabb példája a családi őszinteség hiányának, vagy a bevallani nem mert tradícióiszteletnek. Gyakran hangoztatott vélemény az ilyen esetekkel kapcsolatban az, hogy az egyház nem szolgáltató szövetkezet, ahol lehet kereszteltetni — némi stóláért titokban is — anélkül, hogy az bármiféle kötelezéssel, vagy következménnyel járna.

Abban a pillanatban azonban, amikor feltesszük a kérdést, hogy kiket kereszteljünk meg, azonnal át kell gondolnunk korunk szituációját is, amelyben nekünk, mint a szentségek kiszolgáltatására felhatalmazott lelkipásztoroknak, dolgoznunk kell. Ma már vége van annak a tradicionális-homogén vallásos kornak, amelyben a szülők egyik legszentebb feladatuknak tartották az elődöktől kapott hit és egyházszeretet továbbadását. Vége van a külsőségek közé erőszakolt vallásos gondolkozásnak és bizony, nagyon megcsappant az olyan családoknak a száma is, ahol az étkezés előtti közös imádság, vagy az atyai kátéitanítás természetes dolog volna. A mai család kevesebb időt tölt együtt, mint szüleink gyermekkorában. A család együttléte az esti, vagy hétvégi néhány „percre” csökken, és azt is gyakran áthatja a munkahelyi feszültségekből adódó idegesség, vagy szótlanúság. A szülők nevelő szerepe egyre inkább áthárul a bölcsődei gondozókra, óvónőkre, vagy iskolai nevelőkre.

A családi nevelés ma tehát már egészen mást jelent, mint egykor és ezért nem lehet számítani a szülői nevelésre úgy, mint akik képesek gyermekeiket a hitben nevelni és megtartani.

Ehhez járul még hozzá egy további probléma: a serdülőkorban, a gyermek önállósodásának korában általános jelenség a szülőkkel szembeni kritikái alapállás. Ha a fiatal ebben a korszakában rádöbben szüleinek helytelen, vagy esetleg felületes vallásosságára, akkor természetesen bontakozik ki nála az ellentétes magatartás. Szülei tradicionális vallásosságával szemben az ellentétes utat választja, aminek mélyére azonban még nem gondol és nem is gondolhat bele igazán. A gyermek és a fiatal egyénisége kibontakoztatását tekintve ma több szabadságot élvez szüleiével szemben még a vallási nevelés terén is, mint a népegyházi keretek között élő múltbeli családokban. A gyermeket már az ál-

talános iskolában (helyesen) az önálló problémafelismerésre, feladatmegoldásra és ezzel párhuzamosan az önálló véleményalkotásra nevelik. Ez a gondolkozási szabadság szükségszerűen vezet oda, hogy a szülői nevelő akarat feltétlensége lassacskán veszít az érvényességéből.

Természetesen nem lehet tagadni, hogy a szülők magatartása és gondolkozásmódja világnézeti és erkölcsi téren döntő hatással lehet a világgal ismerkedő gyermek egyéniségének kialakításában, azt azonban már kétségbe lehet vonni, hogy „a keresztyén család képes biztosítani azt, hogy tagjai eljussanak a Krisztus melletti személyes döntésnek, az érett hit döntésének határáig” (Tomka F.: A csecsemőkeresztség az egyház életében — Vigilia, 1978/12.). A katolikus egyház álláspontjához hasonlóan a mi egyházunkban is sokan vannak, akik szerint a gyermeket akkor szabad megkeresztelni, ha a hitben való nevelés feltételei biztosítva látszanak lenni. Kérdés azonban, hogy helyes úton keressük-e a megoldást a különféle feltételek állításával. Mi a biztosíték arra, hogy a feltételek biztosítva vannak? Hol az általunk állított feltételek és a hitben való nevelés biztosítékainak a határa? Nem vezethet az ilyesfajta felfogás olyan visszaélésekhez, akaratlan tévedésekhez, amelyek a keresztség szentségével kapcsolatban megengedhetetlenek?

A keresztség szentségét sokszor csupán arról az oldalról tekintjük, hogy az az egyházba való felvétel, Krisztus láthatatlan testébe való beépülés pecsétje. Ha csak ennyi lenne a keresztség, akkor joggal szabhatnánk feltételeket a keresztség elnyerésére. A keresztség azonban ennél sokkal több: isteni cselekvés. Az isteni cselekvésben pedig nem mi szabjuk meg a hatásosság feltételeit. Luther a Nagy Kátéban ezt írja: „Akit Isten nevében keresztelnek, azt nem emberek, hanem maga az Isten kereszteli: emberi kéz végzi, de valóságban Isten saját cselekedete az.” Ennek a valóságnak az alapján pedig le kell vonnunk a következtetést, hogy a keresztség érvényességének egyedüli biztosítója Isten kiáradó szeretete, üdvözítő akarata és ígéje.

Tökéletesen igaz az, hogy az igazi keresztyén élet csak a hit alapján jöhet létre, ezért nagyon is lényeges, hogy a megkeresztelt gyermek hitben nevelkedjen és eljusson a hit döntéséig. A keresztség szentségének kiszolgáltatásakor azonban mégsem lehet feltételként állítani a hitet. Sem a szülők, sem a gyermek hitét. Feltételként elégnék kell lenni annak, hogy tőlünk a keresztséget kívánják, vagyis odahoznak egy gyermeket megkereszteltetni. Vajon a keresztséget némely esetekben visszaütésítő lelkész biztos abban, hogy nem rosszkor mondta ki a „nem”-et? Vajon nem a szülők lelke mélyén ébredező hit szikráját oltotta ki végletesen? Ki az, aki vállalja, hogy miközben az Isten mindenkire kiáradó kegyelmének hirdetése bízott rá szent kötelességül, valakit mégis a hitetlen életre és az üdvösség elvesztésére predestináljon egyszerű emberi ítélete alapján?

Már Augustinus is azt vallotta, hogy a gyermek hitét az egyház közösségének kell képviselni. Ha pedig egy olyan egyház tagjainak és pásztorainak valljuk magunkat, amelyeknek megvan Isten ingyenes kegyelmébe vetett hite, akkor miért nem keresztelünk meg mindenkit ennek a hitnek a jegyében?

A lelkésznek tehát nincs joga visszautasítani a keresztség szentségét azon az alapon, hogy nincs biztosítva a gyermek hitben való neveltetése. Jézus a válogatás feladatát nem a tanítványokra bízta, sőt, még ő maga sem végezte el! Ha tehát a szülők, keresztszülők, vagy bárki, aki a gyermeket odahozza, kimondja, hogy „vállalom” a gyermek hitben való nevelését, akkor ennek alapján már ki kell szolgáltatni a szentséget. Nincs jogunk ítélkezni a tekintetben, hogy az illető őszintén mond-

ta-e ki, vagy sem. Mi az egyház hite és Jézus parancsa alapján keresztelünk akkor is, ha a szülőkből látszólag nincs meg ez a hit. „Ha az ige együtt van a vízzel, akkor érvényes a keresztség, még ha nem is társul vele a hit. ... A keresztség nem lesz attól érvénytelen, hogy nem fogadjuk be, vagy nem használjuk helyesen, mert nem a hitünktől, hanem az igétől függ.” (Nagy Káté).

Aki Isten ígését komolyan veszi, annak ma is meg kell látnia, hogy az egyház akkor sáfárkodik helyesen a rábízott értékekkel, ha a gyermekkeresztségben Isten előlegezett ajándékát látja és feladatának tekintti a gyermekeket megkeresztelni éppúgy, mint a megkeresztelt gyermeket segíteni és nevelni a hívő életre. A keresztelési parancs általános érvényéből adódik Luther állásfoglalása is a gyermekkeresztséggel kapcsolatban: „az egyháznak kötelessége azt nyújtani, ha kívánják az emberek” (Schmalkaldeni Cikkek). Mindez azonban nem veszi le az egyház válláról a keresztelési parancs második felének kötelezését, hanem napjainkban talán még a korábbiánál is nagyobb felelősségre és munkára indít minden lelkészt: „... Tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek”.

A mi feladatunk tehát a feltétel-állítás helyett a gyermekekről nem megfélemlíteni. A jövő egyházát építve is vállalni kell azt a feltétlen hitet, hogy az egyház hajójának kormányrúdjánál nem emberi biztosítékok és receptek a döntőek, hanem Isten üdvösséget szerző szeretete és kegyelme. Olyan időben élünk, amikor nemhogy háttérbe szorul az egyház „segítsége” a keresztyén nevelésben, hanem még sokkal nagyobb felelősséget és munkát jelent, mint azokban a korokban, amikor még jobban lehetett számítani a szülők hitére, és a keresztelekor tett fogadalmára. Hívebben képviseljük Isten ügyét a világban, ha hamis szelektálás helyett a megkereszteltekkel és családjukkal való lelkipásztori foglalkozások során igyekszünk mindenkiel megismertetni a keresztség szentségének titkát, ajándékát és kötelezését.

Zügn Tamás

Hozzászólás a Lelkipásztor Fórum rovatában felvetett kérdéshez: »Úrvacsora konfirmáció nélkül?«

Egyházunk jelenlegi rendje és szokása szerint nemcsak a még nem konfirmált gyermekek maradnak ki az úrvacsorai közösségből, de azok a felnőttek is, akik valamilyen ok miatt konfirmációban nem részesültek. Falusi gyülekezeteinkben számtalan példát sorolhatnánk fel az idősebb korosztályból, akik csak néhány osztályt végeztek és kimaradtak az iskolából s konfirmációi oktatásban sem részesültek, s így nem élnek az úrvacsora szentségével, mert nem akarják megszegni egyházunk rendjét, melyet minden konfirmációi ünnepélyen elmondtunk és a hívek tudatába vésődött.

Örülök, hogy ez a kérdés most országosan megvitatásra kerül, és e tekintetben új rendet remélhetünk.

Ki élhet az úrvacsorával?

Jelenlegi gyakorlatunk szerint a keresztség és az úrvacsora közt van a konfirmáció. Úgy tűnhet, mintha a konfirmáció előfeltétele volna az úrvacsorának, és akik valamilyen okból kimaradtak a konfirmációból azokat el kellene tiltanunk az oltáriszentségtől. Az ÁH XIII. cikke tanítja: „A szentségekkel úgy kell élni, hogy vele járjon a hit, amely bízik a szentségek által nyújtott és szemünk elé tárt ígéretekben.” Aki tehát hisz, és bízik Isten ígéréteiben, az élhet e szentséggel. A hit pedig nem az éveink számától függ. A hit Isten ajándéka, melyet kortól függetlenül és különböző módokon adhat. Tudunk arról, hogy vannak egyházak, melyek a gyermekeket is részesítik az oltáriszentségben. Ha valaki hisz, akkor nem lehet semmi akadály annak, hogy része legyen Krisztusnak a szentségben felkínált kegyelmi ajándékában. Nem lehet megkövetelni, hogy azt előzze meg a konfirmáció. A szentségekkel való élés őszinte, Istenben bízó, gyermeki hitet kíván és nem lehet intellektuálisan átvett, tanulsággal megtámogatott hitet követelni. Annak érdekében azonban, hogy az úrvacsorát ne tévessze össze senki valamilyen lakomával, szükséges, hogy azt megelőzze a gyónás és a bűnbánat. Az úrvacsorához járulótól tehát elvárjuk az őszinte önvizsgálatot és a bűnbánatot. Ez pedig már nem olyan egyszerű. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozza Luther a Nagy Kátében: „nincs szándékunkban bárkit is odaengedni vagy bárkinek is kiszolgáltatni ezt a szentséget, ha azt sem tudják, hogy mit keresnek ott, vagy miért járulnak oda.”

Mi a konfirmáció?

Egyházunknak jó, praktikus, hagyományos intézménye arra, hogy felkészítse és szép, ünnepélyes alkalommal bevezesse az egyház megkeresztelt tagjait a felnőtték gyülekezetébe. Egyházunkban jelenleg általában 12 éves korban konfirmálunk. Ifjainknak ekkor kell tudatosan és szabadon határozniuk abban a fontos dologban, hogy Isten népéhez akarnak tartozni. Már a keresztség óta beletartoztak az egyházba. A konfirmáció átmenet a gyermeki hitből a felnőtt hitbe. A konfirmáció nem szentség, de jó lehetőség az egyház tanításának megismerésére, lelki alapozásnak is tekinthetjük, melyre építhetünk, és alkalom hitünk megvalósására.

Javaslatom:

Előzze meg az első úrvacsoravétel a konfirmációt. Kérdés, hogy mennyi idővel? Gyermekeink minden tekintetben korábban érnek. Jogos a kívánság, élhessenek korábban az úrvacsorával. Szükséges, hogy ezt oktatás előzze meg különösen is a keresztségről, a gyónásról és az úrvacsoráról. Az első úrvacsoravétel lehetne már 10 éves korban is, a konfirmációt viszont minél későbbre kellene tenni. Azonban nem volna szerencsés gyakorlati szempontokat figyelmen kívül hagyni. Gyakorlati megfontolásból, mivel az ifjúság sok gyülekezetben „kicsúszik” a kezünk közül, és hogy a jelenlegi gyakorlattól a legkisebb eltérést jelentsen, javaslom, hogy a jelenlegi kétéves előkészítő első évének végére tegyünk az első úrvacsoravételt, és a második év végére a konfirmációt természetesen ekkor is úrvacsorával összekapcsolva. Az oktatás anyagát e szempont szerint kellene elosztani. Arra az esetleges ellenvetésre, hogy az úrvacsora után már elmaradnának ifjaink, csak azt válaszolhatom, aki nem keresi az Istent, az Isten azt is keresheti sőt megtalálhatja.

Cselovszky Ferenc

Az igehirdető műhelye

MENNYBEMENETEL ÜNNEPE

Jóel 2,32

Ítélet és kegyelem

Fejezeteken keresztül Isten ítéletét hirdeti Jóel próféta. Fő témája a „jóm Jahve”, Isten félelmetes, nagy napja. Ismeretes, hogy ez a képzet nem egészen letisztult fogalomként áll az Ószövetség lapjain. Néha úgy tűnik, a múltra utal, máskor pedig fenyegető módon áll a jövőben előttünk. Ósképe talán az Egyiptomból való szabadulás, illetve a csapások emlékeztetés, utolsó éjszakája. Lényege szerint minden esetre Isten büntetését hordozza magában. Jóel könyvében olvasunk természeti katasztrófáról, mint Isten büntetéséről. Mellette azonban feltűnik egy másik katasztrófa képe, az ellenséges támadásé, amely olyan félelmetes méreteket ölt, hogy szinte végpusztulássá szélesedik. Ebben a két összefüggésben hangzik a felkiáltás: nagy és igen félelmetes az Úr napja! Ki bírja ki azt?

Kicsit egyoldalúnak tűnik Jóel könyve a klasszikus, nagy prófétákkal összehasonlítva legalábbis. Igaz, hogy lendületesen, belső hévtől átfűtötten ír, de a prófétai ítélethirdetés inkább célozza az idegen népeket, mint Izrael közösségét. Persze a saját népe sem marad ki Isten büntetéséből, így aztán megkülönböztetett bánásmódról valójában nem beszélhetünk. A természeti csapásokat felsorolva, Jóel a saját népe számára hirdet bünbánatot és megtérést. Azt a tipikusan prófétai vonalat képviseli, amely szerint a csapásokon keresztül Isten nyilatkoztatja ki magát népének és megtérésre hívja övéit. Szól Jóel a megtérésről az egész népre érvényes, kollektív értelemben, de nem hagyja el a személyekre való lebontást, az elmélyítést sem. A megtérés magával hozza Isten könyörületét, ahogy nagyon következetesen mindkét vonatkozásban olvashatjuk: természeti áldásban csakúgy, mint az ellenség likvidálásában. Így lesz teljes a kép, hogy a kettős ítéletet kettős kegyelem követi. Nem is foghatjuk fel másként ezt a következetesen kettős fogalmazást, csak úgy, mint vallástételt arról, hogy Izrael Istene egyformán Ura természetnek és történelemnek. Az ember életét pedig, akár egy népet, akár az egyénét ez a keret határozza meg. Így egész természetes, hogy a tennivalók is megfogalmazódnak. Az az ember lehetősége és tennivalója, hogy Istenhez folyamodjon segítségért, természetesen megtérő szívvel. Meg kell erősödniük azoknak a szálaknak, amelyek Isten népéhez fűzik az egyént. Ez a kettős feladat, amelynek fényében joggal állíthatjuk, hogy egy mondatnyi textusunk a könyv gondolatmenetének centruma.

Amit Jóel könyve elmond az Úr napjáról, az beépült a zsidó apokaliptikába is. Maga az Újszövetség pedig töretlenül viszi tovább a prófétai vonalat a témával kapcsolatosan. Akár Jézus beszél az „Önapjá-

ról", akár apostolok hirdetik, a prófétai kettős vonalvezetés tökéletes folytatását nyújtják. Arról a kettősségről van szó, amely szerint az Úr nagy és félelmetes napja egyszerre jelenti az ítéletet és a megkegyelmezést. Ebből sohasem következik az, hogy Isten könnyen veszi a bűnt. Mindhárom említett síkon (prófécia — evangélium — levél) inkább azt olvassuk, hogy Isten feltárja és nyilvánvalóvá teszi a bűnt a maga teljes végzetességében. Nagyobb összefüggéseket tár föl, mint amit az ember feltételezni tudna, mégis nyújtja annak lehetőségét, hogy megkegyelmezzon. Eközben azonban nem emel ki a következmények alól. Azzal számolnia kell az Isten kegyelméből élő embernek is, hogy mindannak, amit tesz vagy mulaszt, szükségszerű következményei vannak, s ezeket nem hatálytalanítja természetes és magától értetődő módon Isten kegyelme. A tennivaló tehát megint csak kettős. Az az ember dolga (azért, mert kegyelmes az Isten), hogy keresse és fogadja a bűnbocsánatot, s ugyanakkor igyekezzen elhagyni bűnös szokásait és útjait, mert csak így veszi komolyan Isten ítélő és kegyelmező szavát.

Az Úr nevének segítségül hívása

Textusunkat szó szerint idézi ApCsel 2,21 és Rm 10,13. A mondatot mindkét helyen félreérthetetlenül Jézusra vonatkoztatja a szerző. Egyébként sem kivételes eset, hogy Jézust Úrnak, Kúriosznak vallja az egész Új szövetség. Az újszövetségi gyülekezet legősibb hitvallása is ez: Jézus Krisztus Úr. Böven találunk helyeket az Újszövetség levéllirodalmában, amelyek szóról szóra is megfogalmazzák ezt a szüksékvé, ám mindent magában foglaló hitvallást. A római és korinthusi levelekben csakúgy rátalálunk a klasszikus helyekre, mint a Filippi levél Krisztus-himnuszában.

A Kúriosz mint Jézus neve több annál, hogy az ószövetségi Isten nevet szükségszerűen lefordították, illetve továbbvitték görög nyelvterületre. Jól tudjuk, hogy a kortársak számára együttcsengett ez a szó az istenek nevével csakúgy, mint a római császárokéval. Ha viszont Jézusra alkalmazzuk az „Úr” nevet, akkor ez azt jelenti, hogy Jézus Krisztusban hiszünk s a pogány istenek számunkra semmit sem jelentenek. Ezzel Jézus neve valóságos harci titulussá válik: a kizárólagosságot jelenti, Jézus az urak Ura és a királyok Királya. (1 Kor 8,6).

A Kúriosz név az ószövetséget ismerők számára egyértelműen Isten nevével, illetve a Messiás nevével (110. zsoltár) jelentette. Amikor Jézusra alkalmazzák akkor nemhogy megsértenék, inkább erősítik a monoteizmust. Krisztus tehát úgy lép fel, mint aki Istent reprezentálja emberek és hatalmak előtt. Ennek a textusnak mennybemeneteli alkalmazása egyebek mellett azt is jelenti számunkra, hogy Jézusnak Kúriosz-volta bizonyul meg mennybemenetelében. S hogy gyülekezete ezek után hozzá fordul segítségért, az jelzi valaminek a végét, ami bizonyos korlátok közé szorult és valaminek a kezdetét ami korlátlan. Jeruzsálem és Sion hegye Isten jelenlétét hirdeti gyülekezetének. Mennybemenetel ünnepe óta Jézus jelenlétét is. (Jn 4,21; Mt 28,20).

Textusunk mondanivalója és de tempore jellege tökéletes logikai egységet alkot. Az vallja Úrnak Jézust, aki nevével segítségül hívja. Mivel textusunk a közösségi formát alkalmazza, fogalmazhatunk így is: istentiszteleti esemény, amikor az Úr Jézus Krisztus nevével együtt segítségül hívjuk. A „Kürrie eleison” tehát nemcsak bűnvallási formula, hanem tényleges segítségül hívása annak a Jézusnak, aki az urak Ura, aki valóban Kúriosz.

Mennybemenetel ünnepén.

Az esemény mellett ünnepünket meghatározza, hogy Húsvét és Pünkösd között helyezkedik el. A mennybemenetelre előkészítő jézusi szavak épp a húsvét utáni evangéliumi perikópákban hangot adnak a szomorúságnak, amelyet a gyülekezet érez a Jézustól történő megválás miatt. Mégis Mennybemenetel ünnepének alaphangja húsvéti — tehát öröm. Mindkét érzést ismerjük, mindkettőnek helye van. Tapasztaljuk keresztyén életünk nem teljes voltát, ismeretünk rész szerint valóságát, a színről színre látás késését. Ugyanakkor Jézus mennybemeneteléhez fűződik a tanítványi küldetés és a lehetőség, hogy egyházként éljünk egy olyan Úrral, akinek neve van, épp ezért segítségül hívható és hívandó. Igen lényeges lenne az, hogy egyszer végre már úgy szólaljon meg a mennybemenetel ünnepének igehirdetése, hogy benne nagyon erős elem legyen Jézus elmenetelének egy speciális aspektusa. Jézus nemcsak azért ment el, hogy újra eljöjjön majd ítélni, hanem azért is, hogy elküldje a Szentleket, aki a Nyugati egyház hitvallása szerint az „Atyától és a Fiútól származik”.

A két munkának a jelentős kapcsolódását ma nagyon lényegesnek kell tartanunk. Hatásukat textusunk összefüggésében maradvá épp a prófétálás területén tanúsíthatjuk ma is. A prófétálás pedig nem más, mint annak az adottsága, hogy egy adott helyzetben el tudok igazodni, illetve a szavaimon és életemen keresztül mások is el tudnak igazodni. Mennyire szükség van ma erre a látásmódra szerte a keresztyénségben és a világon! Ennek a forrása pedig nem más, mint az a lehetőség, amit Jóel könyve és benne ez az egyetlen vers is hirdet. Végeredményben minden tevékenységünk ebben az összefüggésben nyeri el a formáját és tartalmát, hogy benne a legfőbb alkotó, az Úr nevének segítségül hívása.

De nem csupán a prófétálás emelhető ki, hanem az a munka is, amit épp ezen az ünnepen erősíthetünk fel, hogy van egy olyan meg nem szűnő munka, amelyik minden időben lehetőséget biztosít a belépésre. A Szentlélek munkájához hozzátartozik a gyűjtés is. Külön is aktualizálható az ünnep jellegzetes tartalma akkor, amikor ebben az esztendőben a szórványok felé kiemelten is odafordul egyházunk. Akkor, amikor talán a külső körülményeket ezen a téren értjük, meg lehet szólaltatni ezen az ünnepen a nagy belső és az egész szolgálatra vonatkozó ígéretet. Hiszen épp a mennybemenetelhez fűzött paranccsal egyidőben adja tudtul Máté evangélista Jézus ígéretét: „Íme én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig!” Ebben az ígéretben kerül helyére minden, amit mi ma végzünk az egyházban.

Szabóné Mátrai Marianna

HÚSVÉT UTÁN 6. VASÁRNAP

2 Móz 33,12—17

A vasárnap homiletikumá

Az előző vasárnapok határozott karakteréhez képest látszólag jellegtelenül, szürkén húzódik meg ez a vasárnap mennybemenetel és pünkösd ünnepe között. Pedig épp az említett két ünnep közé való beékelődése ad páratlanul érdekes és sajátos profilt Exaudi vasárnapjának. A szí-

tuáció kicsit kiélezetten így summázható: Jézus már nincs jelen láthatólag, viszont a Szentlélek még nem érkezett meg. Vajon nem éppen ebben a nyugtalanító bizonytalanságban él sokszor az egyház, gyülekeze- teink s bennük mi magunk is? Húsvét után vagyunk, szeretnénk hinni, hirdetni, hogy Jézus él, noha már nem látható, de hitünk, bizonyosá- g-tételünket nem fűti még át a Szentlélek tüze, nem érezzük igazán, hogy Isten jelen lenne közöttünk és bennünk. Ebből a hosszú távon „tartha- tatlan” válsághelyzetből kiáltunk a vasárnap névadó, introitus zsolttárá- val az ég felé: „Halld meg Uram, hangomat — hívlak. Ne rejtsd el or- cádat előlem!” (Zs 27, 7,9).

Míg előző vasárnap, Rogate vasárnapján esetleg csak kedves, „kel- lemes téma” volt csupán az imádság, addig Exaudi vasárnapján már égető létszükséglet, segélykiáltás Isten felé, Istenért. Közben ugyanis ott húzódik a hétköznapiok árnyékában mennybemenetel ünnepe, amelyet mint ünnepet ugyan el lehet felejteni, háttérbe lehet szorítani, de kö- vetkezményének kíméletlen realitása elől senki sem menekülhet: Jézus többé nem látható, nem érzékelhető földi érzékszerveinkkel. Talán min- ket is eltalál a kijózanító kérdés: „Miért álltok itt az ég felé nézve?” (Acta 1, 11). Exaudi vasárnapja bénultságunkból, ég felé meredésünkől akar felrázni. Nem ácsorogni és töprengeni kell, hogy vajon hová tűnt az élő Jézus életünkéből, gyülekezeteinkből, hanem kiáltani kell, kiáltani szabad hangosan és bátran, hogy Isten ne rejtőzzön el, hanem mutassa meg újra erejét, szeretetét közöttünk és bennünk. Az egyház, a gyüleke- zet, az egyes keresztyén létszükséglete, hogy az élő Isten ne csupán a múlt szép emléke legyen, hanem jelen valóság, megtapasztalható erőfor- rás. Húsvét és pünkösd között légüres térben „fuldoklik” Isten népe, hi- szen élni, szolgálni csak állandó pünkösdben tud. Agendánk témája nyil- vánvalóvá teszi, hogy Isten népe nem csupán létezni, vegetálni akar ezen a földön, hanem használni, szolgálni Isten erejével és szeretetével. Így kapcsolódik a vasárnap ősi jellege a mai tematikával: „Exaudi...”, Halld meg Uram, hangomat... mert „A földön szolgáló gyülekezet” akarunk lenni!

A textus

Kijelölt alapigénk remekül illeszkedik a fenti összefüggésekbe, kü- lönösen is ha a kontextust, az előzményeket is figyelembe vesszük. Is- ten parancsot ad Mózesnek, hogy népét vezesse tovább, el kell válni a kinyilatkoztatás hegyétől, ahol olyan közel érezhették magukhoz az Urat (32, 34a). Mózes azonban csak úgy tudja, úgy meri vállalni küldet-ését, ha Isten „nem marad a Sínain”, hanem továbbra is biztosítja kö- zelségét és együtt megy botladozó, hűtlen (aranyborjú) népével. Istennek ezt a jelenlétét egy meglehetősen nehézkes kifejezés írja körül textusunk- ban: „...orcám megy veletek...” Ez a furcsa kifejezés vallástörténetileg az istenségnek az ember felé forduló oldalát jelenti. A katolikus fordít-ás lehet, hogy pontatlanabban, de kétségtelenül érthetőbben így adja vissza a fenti kifejezést: „Én magam megyek veletek...” Mindenesetre szinte tálcán kínálja föl ez a kifejezés az újszövetségi párhuzamot, Jézus Krisztus meghirdetését, aki „a láthatatlan Isten képe” (Kol 1, 15).

A „név szerint ismerlek” kifejezéssel kapcsolatban köztudott, hogy az Ószövetség világában milyen komoly jelentősége volt a név ismere- tének vagy éppen eltitkolásának. Itt kétségtelenül arra a bensőséges, bi- zalmas kapcsolatra, „munkaközösségre” utal Isten, ami közötté és Mózes között kialakult. Ez „jogosítja föl” Mózeset arra, hogy szinte erőszakos módon követelje Istennek már megtapasztalt segítségét a jövőben is.

1. „Mégiscsak a te néped!”

Még újszövetségi, jézusi mértékkel mérve is az imádkozó ember modelljeként lehet meghirdetni Mózesz textusunk fényében. Kérése alátámasztására nincsen más érve csupán ennyi: „mégiscsak a te néped!” Tisztában van azzal, hogy Isten előtt érdemekre, „jogokra” hivatkozni nevetséges próbálkozás volna. Egyetlen „ütőkártyája” van: Isten feltétel nélküli szeretete, már megtapasztalt kegyelme. Az aranyborjúval kapcsolatos szegyenletes szövetségseges után érzi Mózesz Isten tasztítását is a továbbvonulást elrendelő parancsban. Nincs más választása, minthogy ezt a tasztító kezet ragadja meg, és szívós hittel követeli az Úr további vezetését is.

Mózesz reálisan számol azzal, hogy Isten népe Isten nélkül groteszk karikatúra lehet csupán, melyből éppen a lényeg hiányzik. Tudja jól, hogy az Úr támogatása nélkül továbbindulni egyenlő lenne az öngyilkosságba való rohanással. Józanul látja, hogy népe Isten nélkül talán még esendőbb, mint bármely másik nép. Egyetlen többletük az lehet, ha Isten velük és közöttük marad mindazok ellenére, amit vele szemben elkövettek.

Ma sem lehet más alapállásból egyéni vagy kollektív keresztyén életet elkezdni és folytatni, gyülekezeti, egyházi munkát elindítani és végezni. Tragikus lenne, ha csak érdekes szokásként emlegetnénk, hogy elődeink minden komolyabb munkát imádsággal, Isten nevében és Isten nevének segítségül hívásával mertek csak elkezdni. Szomorú lenne, ha csak furcsa kuriózumként emlegetnénk, hogy Bach művei elé odaírta a legtömörebb, de minden lényegest tartalmazó kétszavas fohászt: „Jesu juva!” — Jézus segíts! Vajon milyen alapon mernénk túltenni magunkat ezen a nélkülözhetetlen introizuson?! Talán a XX. század kihívásait csak úgy félkézze, Isten nélkül el tudjuk intézni és meg tudjuk választolni? Talán elég erősek vagyunk már, hogy „önállósuljunk” és a magunk lábára álljunk? Ha valaki úgy értelmezi a korszerű, „nagykorú” keresztyénséget az legfeljebb veritékszagú, keserves erőlködést fog megismerni az örömet adó keresztyén szolgálat helyett.

Kár megvárni, míg rájövünk magunktól, hogy ez egyedül nem megy, kár megvárni míg elborít a meg nem oldott feladatok lavinája, kár a vészfék után kapkodni kétségbeesetten, amikor már elején lehetett volna segítséget kérni. Tragikus lehet, ha Istent csak életünk határesetekre, vészhelyzeteire tartalékoljuk, mert távolról sem biztos, hogy akkor éppen „hallótávolságon belül”, éppen „kéznél” lesz.

Nem tudom, hányan vesszük komolyan és hányan élünk rendszeresen azzal a remek szolgálat előttre ajánlott imádsággal, mely Agendánk elején olvasható: „Uram, Istenem! Té tétél engem az egyházban lelkipástorrá. Látod mennyire alkalmatlan vagyok erre a nagy és nehéz feladatra! Ha nem segítettél volna, már régen elrontottam volna mindent... csak el ne hagyj, mert ha magamra maradok, hamarosan elrontok mindent. Ámen.” Talán, ha ezzel a szent bizonytalansággal indulnánk a szolgálatba, több isteni energia szabadulhatna föl szolgálataink nyomán. S ez természetesen az egyetemes papság elve szerint éppúgy áll minden egyes gyülekezeti tagunkra is, aki nemcsak „fogyasztóként” ül be istentiszteleteinkre, hanem kész szolgálatba állni is.

2. A földön szolgáló gyülekezet

Mégicsak az Ő népe vagyunk, akiket a földön szolgáló gyülekezetként akar látni az Úr, és itt mind a három szón külön hangsúly lehet.

A földön — Isten nem valahol a „hetedik mennyországban” vár odaadó imádatot és rajongást népétől, hanem itt és most, ezen a földön indít hűséges, kitartó, többnyire csöppet sem látványos szolgálatba. A „földön” kifejezés kizárja a szemellenzós leszűkítés lehetőségét éppúgy, mint a kényelmes általánosítás kísértését. Isten konkrét helyen és időben, konkrét szituációkban akar szolgálatban látni minket.

Szolgáló — veszélyes kifejezés, talán túl sokat dobálózunk vele, pedig nagyon súlyos szó, különösen is, ha ezt is merjük nagyon konkrétén értelmezni. Mivel szolgáljunk ma, mivel szolgálhatunk egyáltalában, amire tényleg szüksége van az embereknek, és amit tényleg meg is tudunk adni? Manapság — hála legyen Istennek — az egyház már nem gazdasági hatalom, nem kulturális irányító erő stb., egyetlen kincse van, ami azonban nemcsak az övé, hanem az egész világé: Jézus Krisztus! Mózes kifejezésével élve „ez különböztet meg minden más néptől”, hogy Isten velünk és köztünk van Jézus Krisztusban. Az ő megbocsátó szeretetével, az ő békességének evangéliumával szolgálhatunk, használhatunk igazán ennek a szeretetre és békességre szomjazó világnak. Magunkat nem hirdethetjük, nem merhetjük ajánlani, hiszen nem vagyunk különbek, de Jézust bátran hirdethetjük és merhetjük ajánlani szóval és élettel egyaránt.

Gyülekezet — szolgálatunk csak úgy lehet hitelessé, hogy miközben hirdetjük másoknak a szeretet és békesség evangéliumát, magunknak is merjük hirdetni, s így válunk szeretetet és békességet hordozó, szolgáló közösséggé. Ne feledjük, a Szentlélek a közösség lelke, a küszbönálló pünkösdi gyülekezet ünnepe!

Gáncs Péter

PÜNKÖSD ÜNNEPE

János 4,5—14

Zárt ajtó előtt állunk

Egy lelkipásztor gyülekezetéből kiüzte lelkes, fiatalok csoportját, mert karizmatikusoknak bizonyultak. Azok azóta házanként gyűlnek össze, számuk nem fogy, sőt!

Mi van a harmadik hitágazattal? Teremtés, gondviselés, megváltás tekintetében egyre imponálóbb az összhang különböző konfessziók között. De konfúzió jelentkezik abban a pillanatban, amikor a „kényes kérdés” ti. pünkösdi kerül szóba.

Bágyadt kis csoportokban magas hófokra izzik a levegő, mihelyt előkerül valamilyen formában a Szentlélek személye és munkája. Jaj annak, aki tucatszám nem küldi boldog ünnepeket kívánó lapjait karácsonykor és húsvétkor. De mi vár arra, aki boldog, pünkösdi ünnepeket

kívánna? Nem is lehet ilyen lapot kapni az üzletekben. Már nem téma, hogy elveszett az ünnep „sátoros” jellege. Illuzórikus legtöbb gyülekezetben a másodnapi ünneplés. Nyugodtan belefér pünkösöd egyetlen vasárnapba.

Vagy talán ez nagyszerű életjel? már az egész egyházi évet meghatározza és betölti pünkösöd tüze és fénye? „Egy pünkösöd legyen egész életünk...” — szoktuk énekelni. Igaz ez?

A világkeresztyénségnek egyre több területéről érkeznek híradások „pneumatikus” megmozdulásokról. Vajon reánk nem az efezusi férfiak kérdése a jellemző? „Azt sem hallottuk, hogy egyáltalán van Szentlélek” (Act 19,2).

Valami pótolhatatlanul hiányzik. Pünkösöd? innen magyarázódna a rengeteg tanítás, könyvkiadás, konferencia, példaadás ellenére is tagadhatatlanul erőltet teológiai megújulás, fogyatékos keresztyén élet és anynyira hiányos diakóniai életvitel? messziről átszűrődik egy régi mondat: „más lélek van tibennetek...”

Reflektáljunk imaéletünkre — ha van. Az, ami Jézus szerint a legtermészetesebb tanítvány számára, a Szentlélekért való könyörgés — mekkora helyet foglal kéréseidben és hálaadásaidban? Őszintén válaszolj! és ha kiderül, hogy eszedbe sem jut évszámra a pünkösödért való imádság, akkor talán éppen ez magyarázza, hogy mégiscsak követ adunk fiainknak és skorpiót.

Az egyik nyári lelkészkonferencián éltem át. Valaki beszélt és én a Lélek fényét, erejét érzékeltem. A szünetben többen is emlegették az előadó „szuggesztivitás”-át. Mintha már nem is érzékelnénk a Szentlélek jelenlétét és munkáját.

Kínos kérdések, jó lenne elfordulni és sürgősen mással foglalkozni, de nem tehetjük. Egyszerűen azért, mert pünkösdkor fel kell mennünk a szószékre. Mi lesz velünk?! Lehet, hogy rosszul táplált gyülekezetünk nem néheznel, valahogy mi is átevickélünk újra a pünkösdi napokon szolgálatainkkal, de... ha most itt ülnél mellettem, megragadnálak s úgy kérdezném: hogyan merünk pünkösdtelenül prédikálni pünkösdkor?! Egyfelől abszurdum, másfelől hallatlan vakmerőség.

Ezért hívlak most közös meditációba, szolgatársam. Az exegeták bosszának meg. Akik talán deklamálni szokták a textusok feldolgozásait, ne haragudjanak, mert nincsen sem mirelit, sem félkészétel. Jőjj ki velem Jákób kútjához, figyeljünk keményen, mi is történik. Hátha — bennünket szólít meg Jézus és végre mégis lesz mondanivaló a pünkösdi szószéken?!

Figyeljünk először csak Jézusra!

Meglepő, hogy számára minden találkozás alkalom küldetésének betöltésére. Elfelejtí fáradtságát, éhségét, szomjúságát. Kapcsolatot teremt és vállal. Nem sablonosan, modorosan, közhelyszerűen. Mindig az eléje kerülő személyhez szólóan és a szituációhoz mérten. Mivel vízért jön a kúthoz egy asszony, hát így szól: „adj innom”.

Bennünket is meghatároz ez a küldetésstudat? Ismerős számunkra a lélekmentés szenvedélye sablonos vagy személyes a kapcsolatvételünk? nem gátol-e feltűnő sokszor fáradtságunk, egyéni problémánk a szolgálatban? tudjuk-e még azt, hogy papi nyomorúság egyetlen gyógyszere a szolgálat?!

Jézus számára világunkban minden jel, ami visszamutat az alapra, az eredetre. Tört cserepek útját járja, de azokban Jézus felismeri az igazi fény tükröződését. Nem Jákób kútja mélységén, bő vízen mereng, hanem az egyetlen, igazi szomjúságot, az Isten utáni szomjúságot egyedül csillapító Szentlélekre tekint. Mihelyt kontaktus támadt, Jézus már csak az „élő víz”-re gondol!

Nem az a helyzet, hogy mi fordítva, a földiektől közelítjük meg a mennyeit? Így persze tótágast állanak a dolgok. Innen vagy odaátról tájékozódunk? merünk-e ennyire célratörően beszélni, azonnal a „tárgyra térni”? ismerős számunkra a világunkat átfogó jelrendszer visszamutatója Istenre? valóban hiszünk abban, hogy első helyen nem a kenyér, hanem az ige, nem a kútvíz, hanem a Szentlélek áll?!

Jézus számára szolgálatilag nincsen akadály. Nem feszélyezi őt semmiféle válaszfal, legyen faji, felekezeti, társadalmi vagy politikai. Tökéletesen szabad a szeretete.

Mi is szabadok vagyunk a szolgálatra? ledőltek bennünk is a válaszfalak? természetesen és közvetlenül beszélünk vallásos zöngé és mithikus tónus nélkül? „falak nélkül” látjuk az embert?

Jézus számára nem elég a külső ismeret: Jákób kútja, ősök emléke, százados osztottság zsidók és samáriaiak között stb. Belső ismeretre akar eljuttatni, mert csak az segít. Nem elég a kegyes múlt. A külső ismeret számára zárt még az Isten ajtaja.

Nem vagyunk elégedettek, ha sikerül néhány éneket, bibliai történetet, kátét megtanítani? Tudatosan törünk mi is a belső megismerésre? Vallom-e, hogy nem elég az embertől tanítottság és Istentől tanítottakká kell válnunk? Még tele templomban is szorongat-e a kérdés, vajon Krisztusban vannak-e a reánk bízottak?

Jézus siet, mert tudja, hogy csak addig lehet munkálkodni, amíg világosság van. Az alkalom múlik, az idő rohan. SIETNI KELL! Nyilván ezért „szorongatta” az induló egyházat a mentő szeretet . . .

Félő, hogy rosszul gazdálkodunk kevés időnkkel. Minden fontosabb, mint tulajdonképpeni feladatunk, az emberek térítése. Üres napok, haszontalanul töltött hetek nem vallanak a Lélekről, hiszen pünkösdkor zúg a szél, lobban a láng, rendül a föld, átforrósodnak a hideg szívek és siet a tanítvány is . . .

Jézus amennyire azonnal a tárgyra tér és célra tör, annyira türelmes is. A türelmetlenség az erőszakosság jele. A szeretet mindig türelmes, tud várni, mert hisz a győzelemben!

Nem mondunk-e le valakiről gyorsan? türelmetlenség az állhatatosság hiánya, szeretetünk és hitünk erőtlenségéről tanúskodik.

Most ülünk le a samáriai asszony mellé.

Gondolkodását és viselkedését egyértelműen társadalmi helyzete, korának szellemisége, a szokványos vallásosság határozza meg. Meglepődik, hogy egy idegen férfi, zsidó, megszólítja őt. A megszokott érintkezési tilalom megszegése önkénytelenül is beszélgetésre készíti, de nem tud szabadulni az „elvektől”.

Milyen mértékben szabja meg gondolkodásunkat és magatartásunkat a korszellem, a közgondolkodás? Meglepődünk-e, ha valaki Isten rendjéhez szabottan viselkedik? A megszokott visszásság igazolói vagyunk-e vagy Isten országa rendjét tanúsítjuk?

Vallásossága külsőleges. Ismeri a helytörténeti emlékeket, tisztelettel adózik az egyik ősatya, Jákób iránt, őrizi a régi múlt emlékeit, de — mint később kiderül! — nyugodtan vándorol férfikézzel férfikézre. Eti-

kailag semmiféle erőt nem kap tradicionális vallásosságából. Fel sem vetődik benne az életváltozás lehetősége. Beletörődött kialakult sorsába és a jelek sokasága ellenére éli mindennapi életét.

Tudom-e és naponta tapasztalom-e azt, hogy Isten országa nem szavakban, hanem erőben áll? a szent múlt csatornáin keresztül árad-e szívemre Isten életújító kegyelme? vallásosan művelt, etikailag műveletlen ember Isten nevének gyalázatára van.

A látható világhoz kötődik. Mint aki előtt tökéletesen zárt a menny, fel sem ötlük benne Jézus szavának igazi értelme. A felkínált kegyelmet nem érti. Groteszk módon azért hálálkodik, hogy ezentúl meg lesz kímélve a negyedórás gyaloglástól, a fásztó vízhordástól.

Valóban igaz, hogy „mi a láthatatlanokra nézünk”? kinyílt-e már előttünk a teljes valóság isteni világa? miközben talán mosolygunk az asszony értetlenségén, nem sírnak-e az angyalok rajtunk?!

A felkínált pünkösdi ajándék

Jézus azért szólít meg, hogy megajándékozhasson Szentlelkével. Földhözragadt, sivár, beszűkült életünkbe érkezzen meg a belső megismerés útján a kiapadhatatlan erőforrás. Nem ciszterna, hanem élő víz forrása.

Minden alkalmat megragad, hogy végre a miénk is legyen. Most is ennek az alkalma van mindnyájunk számára. Bármit hallottunk is, tudunk is —, zárt ajtó előtt állunk, amíg nem vesszük a Lélek ajándékát!

Jézus szeretetével küzd érettünk. Még mindig nem fáradt el. Értetlenségünk nem riasztja vissza. Ha férfikorod delén vagy, ha lassan alkonyul is, Jézus minden eszközt megragad, hogy végre személyes pünkösödünk legyen. Ez a rendhagyó meditáció is ennek a célnak szolgálatában áll. Csak ne keményítsd meg szívedet, csak ne legyints fölényesen vagy reménytelenül. Jézus azt akarja, hogy 1980 pünkösöd ünnepe a te pünkösödöd legyen! „Ha ismernéd Isten ajándékát és hogy ki az, aki így szól hozzád: adj innom! — te kértél volna és ő adott volna neked élő vizet...” Milyen egyszerű, mennyire rövid út is áll előttünk. Tudod, kicsoda Jézus. Tudom, hogy tudod. Annyiszor hirdetted, tanítottad másoknak, reád is hatott bizonyára. Nem lehet „büntetlenül” a szószéken állni oly sokszor... s akkor már csak egyetlen lépést kell tenned: kérj! Jézustól kérj Szentlelket a magad számára. Örömtelen, fáradt szíved számára. Megszürkült szolgálatoed számára. Szegény, nyomorult papi életed számára.

Fel se vetődjön benned tévovázás vagy bizonytalankodás. Tudod, hogy ki biztat erre. A te Jézusod! Hányszor kaptál már Tőle bűnbocsánatot, békességet, biztatást. Hányszor érezted jelenlétét belső szobádban, otthonodban, a gyülekezetben. Állandóan mindez a tiéd lesz. Kérd Jézustól a Szentlelket magad számára.

Azután kelj fel térdeidről, semmit se kételkedjél, hiszen kérted és Ő megígérte, hogy adja. Ez kétségtelenül igaz. Ennél semmi sem igazabb se földön, se mennyben. Állj meg a sekrestyében pünkösödkor egy percre, kérd ismét egyszerű, gyermeki szavakkal s menj nyugodtan a szószékre. Résnyire, majd egyre szélesebbre tárul fel előtted az ajtó, körülragyog a fény, betölt a rendíthetetlen bizonyosság és már nem Jézusról beszélsz, Jézust hirdeted, nem kívülről szólsz, hanem úgy, mint aki otthonáról beszél. Isten irtalmasságára kérlek, tedd meg ezt az egyetlen lépést: kérj Szentlelket!

Balikó Zoltán

PÜNKÖSD 2. NAPJA

Mt 16,13—18 (19—20)

A Lélek gyümölcse

A Caesarea-Filippinél történtek Jézus életének, a róla szóló evangéliumi biznyságtételnek kiemelkedő eseményét jelentik. Ezt a szinoptikusok egyformán hangsúlyozzák. Mégis úgy érzem, hogy pünkösdi prédikációban a textus egyes részletei nem kapnak olyan nagy hangsúlyt, mint mások. Nem kell belebonyolódunk az „Emberfia” messiási név kérdésébe, ugyanígy nem kell nagy hangsúlyt kapnia a különböző emberi véleményeknek, melyeket a tanítványok közölnek. Itt jegyzem meg, hogy a zárójeles verseket én elhagyom.

Péter válasza egyszerű, világos, határozott biznyságtétel arról, hogy felismerte Jézusban a Messiást, megértette lényének titkát. A „test és vér” kifejezés itt a zsidó szóhasználat szerint az „ember”-t jelöli meg „és pedig pontosabban az embert, mint olyat, aki az örökkévaló Istennel ellentétben van... amit Péter mondott, az nem emberi kitalálásból származik, azt nem mulandó emberi gondolatok sugallták neki, hanem az a szó szoros értelmében vett »kinyilatkoztatás«, éspedig a mennyei Atya kinyilatkoztatása” (Karner K.: Máté evangéliuma 112. lp). Péter válasza tehát nem a logikus gondolkodás, hanem a Lélek gyümölcse. Ezért különbözők és rosszak az emberek véleményei, melyeket a tanítványok elsorolnak. A zsidók „logikus úton” nem ismerhetik fel benne a Messiást, mert nem hatalommal és dicsőséggel jött és uralkodott. Nem teljesült váradalmuk, ezért adnak sokféle választ, de egy sem talál! Csak a Lélek által lehet felismerni a *Diakonosz* Jézusban a *Kyrioszt*!!

A Lélek kijelentése nyomán lesz Péter *Petrosz*, azaz kőszikla — és nem alap, fundamentum (!) — vagyis az első kő, mely a fundamentumra (*Themelion* — 1 Kor 3,11) ráépül. Első kő — ez nem jelent rangot, nem ad külön státust neki. Egyházat alapítani csak Krisztusra, az alapra lehet!

Az *ekklezia* szó a héber *káhal* szónak a LXX-ben használt fordítása és a zsinagógában a törvény hallgatására összegyűlt tömeget, gyülekezetet jelöli. Jézus e szóhasználatnál utal arra, hogy a körülötte összegyűlt és a Lélek gyümölcseként őt Messiásnak felismerő gyülekezet folytatása az ŐT igaz Izraelének.

A „pokol kapui” kifejezésnél elsősorban a „halál kapuira” kell gondolnunk. A Jézust követő népnek, az egyháznak is át kell mennie a halál kapuján, de az nem tarthatja fogva őket, mert Jézus örök életre támasztja fel övéit. Húsvét ténye a pünkösdi igehirdetésben!!

Az igehirdetés felé

Az igehirdetés szempontjából Péter válasza a textus döntő üzenete és az arra alapuló jézusi kijelentés. Nem Péter és a tanítványok „lendítik bele” Jézust a messiási szerep vállalásába, hanem a mennyei Atya tartja kezében a fonalat és Ő ad Szentlelke útján kijelentést. Jézus szilárdan halad az Atya akaratának útján és akkor sem állt volna meg, ha Péter másként vall.

Pünkösöd ünnepét nem azért ünnepeljük, hogy történeti megemlékezést tartsunk az első pünkösdről, nem is azért, hogy vidáman vagy keseregve (mint egyes énekeink teszik!) ünnepeljük az egyház születésnapját,

hanem azért, hogy újuljon és erősödjön az egyházban a Lélekért való könyörgés, mert a Lélek nélkül nincs ma sem egyház. A Lélek teremti, hívja, gyűjti, megvilágosítja, megszenteli, erősíti és megtartja Jézusnál az egyházat. A Lélek gyümölcseként jön létre és marad meg a szolgáló közösség, épül fel az „élő kövekből” az az egyház, melynek alapjában ott van mint első kő Péter, azután a többi apostolok, az egyházi atyák, a reformátorok, nemzedékek egymásutánja és a mai egyház. Ez az ige ezt a pünkösdi üzenetet hozza nekünk.

1. *A Lélek gyümölcse: a szolgáló Jézusban felismerjük Urunkat.* Ahogyan Péter felismerte Jézusban a Krisztust, az élő Isten Fiát — úgy van ez ma is. A Lélek nélkül ma sem lehet Jézusról bizonyosságot szerezni. Való igaz, amit Pál mond: „senki sem mondhatja: Jézus ÚR, csakis a Szentlélek által” (1 Kor 12, 3/b). Lehet Jézust csodálni, lehet vele szimpatizálni, lehet egyes tulajdonságait kiemelni, aszerint, hogy ki mit szeretne inkább benne látni — lehet tanítását nagyra tartani, csodáit magasztalni, halála előtt értetlenül megállni, feltámadását fejcsóválással fogadni —, de Őt Uramnak vallani, vele közösséget találni, szolgálatát, áldozatát elfogadni és abból élni, csak a Lélek által lehet. Éppen a szolgáló Jézus elfogadása a döntő. A különböző emberi vélemények azért nem mentek tovább a „próféta” megjelölésnél, mert az uralkodó, hatalmas, diadalmas, másokat térdre kényszerítő Messiást nem látták benne. A Lélek ismerteti meg velünk és láttatja be, hogy a szolgáló Úr diakóniája által a leghatalmasabb. Egyházunk teológiai felismerését sem lehet Lélek nélkül elfogadni, magamévá tenni. De Jézus szava nekünk is sokat jelenthet ma: „Boldog vagy ... mert ...”

2. *A Lélek gyümölcse: követhetjük Urunkat.* A Lélektől kapott felismerés nincs következmény nélkül. Péter és a tanítványok azért maradtak Jézus mellett, mert ez a felismerés tartotta őket. János evangélista szerint: „Uram kihez mennénk?” (Jn 6,68). És tovább követték őt.

Az első keresztyének az első pünkösdi alkalmával ugyanerre a felismerésre jutottak. A jeruzsálemi templomban elhangzott prédikáció után ezt kérdezték az emberek: „Mit tegyünk, atyámfiai férfiak?” Azután, akik hittek a beszédének, megkeresztelkedtek, majd részt vettek az apostolok tanításában, a közösségben, a kenyér megtörésében és az imádságban. Nem maradtak csupán ismerősei Jézusnak, hanem nyomába szegődtek.

Ma sem lehet másképpen. Akik a Lélek által Jézust Urukak vallják, egyben követői is lesznek. Nem csupán egy boldog felismerés tulajdonosai, hanem követői, akik azonosulni tudnak vele a szolgálatban. A Lélek nemcsak arra a felismerésre vezet el, hogy a szolgáló Jézus a mi Urunk, de arra is, hogy magunkra nézve nem a felsőbbrendűséget, nem a hatalmaskodást, a másokon uralkodást tartjuk követendőnek, hanem Jézus szolgáló életformáját. A diakóniának alapja a Szentlélek. Úgy is mondhatom, a Lélek által tudom élni a diakóniai életformát. Tudom szeretni minden embertársamat, kapok erőt arra, hogy békességszerző legyenek és tudom vállalni az áldozatot, az önzés helyett a keresztet. A Lélek gyümölcse az, hogy Jézust tudjuk követni a szolgálatban.

3. *A Lélek gyümölcse: az egyház.* Péternek mondja Jézus „ezen a kősziklán építem fel egyházamat”. Nem Péter személyére, nem megvalóított hitére épít Jézus, hanem belőle épít a Lélek által épületet Istennek, azaz egyházat. Ma közöttünk is a Lélek által építi az egyházat. Egyikünk sem olyan erős, hitünk nem sziklaszilárd, hűségünk ingadozó, kitarításunk hamar lelohad. Egyedül a Lélek munkája, áldása és gyümölcse, hogy ma és most belőlünk is építi egyházát Jézus.

Ez ma egyben pünkösdi ígélet is. Semmivel nem vagyunk szegényebbek. „Nekünk lett az ígélet és fiainknak, Mindenkinnek, kit még elhív az

Úr ... (756. ének.) Ezért hisszük ma is, hogy egyház vagyunk, mert a Lélek nekünk is ezt a felismerést adta: a szolgáló Jézus az Úr, követőiből épül egyháza.

4. *A Lélek gyümölcse: reménységünk!* Jézus azt ígéri: „a pokol kapui sem fognak diadalmaskodni rajta”. Bár ezt elsősorban arra szoktuk érteni, hogy az egyházat senki és semmi meg nem döntheti, mert Isten épülete és kősziklára épül — a „pokol kapui” kifejezés arra enged következtetni, hogy itt a legnagyobb ellenséggel, a halállal szemben való megmaradást ígéri Jézus. A húsvéti diadal és annak eredménye a „testnek feltámadása és az örök élet” a Lélek által lesz miénk. A húsvéti hitet is a Lélek által kapjuk. Azt, hogy a halál nem tarthat markában, hogy nem marad testünk a sírban, hogy feltámadunk és nála leszünk, hogy már most sem kell csüggednünk, mert életben, halálban övéi vagyunk és szeretetétől semmi el nem szakíthat — ezt mind csak a Lélek által tudjuk hinni és elfogadni. És a Lélek által tudunk reménységben élni, cselekedni, jót tenni, segíteni és örülni életünkben. A „boldog vagy...” azoknak szól, akik a Lélek gyümölcseit kapták és elfogadták.

Toth-Szöllös Mihály

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE

Ef 1,3—14

Dinamikusan cselekvő Szentháromság

A textusról

Egyetlen mondat ez az ige. Műfaja szerint himnusz. Tehát nem példázat, nem dogmatikai fejtegetés, nem erkölcsi intellem, nem tévtanítók elleni védekezés vagy támadás, nem történelmi tudósítás, hanem imádságos áttekintése Isten értünk véghezvitt és tervezett tetteinek.

Az egész mondat alaphangját a 3. vers adja meg: áldott az Isten, aki megáldott Krisztus által (vö. Balikó Zoltán: Mienk minden lelki áldás? Ev. Élet 1980, 8). Ezt a témát négy különböző irányban villantja föl az ezután következő rész: 1. Amit Krisztusban Isten adott, az nem a mi hitrejtásunkkal, de nem is Jézus földi működésével kezdődött, hanem „a világ teremtése előtt”. Krisztus műve nem váratlan fordulat Isten cselekvésében, hanem előre elhatározott szeretet. A teremtés munkájának szándékáról is úgy tudjuk meg az igazságot, ha Krisztusra gondolunk. S Krisztus művét is úgy értjük helyesen, ha az Atyának az egész világgal való tervére gondolunk (4. v.). — 2. „Krisztus vére” és „bűneink bocsánata” (7. v.): ezek a szavak emlékeztetnek, hogy Krisztus emlegetése nem valami unalmas szeretetet jelent, hanem Krisztus áldozatának drámáját, amely a történelem, világunk valóságában játszódott le. Életünk hús-vér valóságához van köze, erre utal bűneink említése. — 3. „Krisztusban egybefoglal mindeneket” (vö. Balikó Zoltán: Ismerjük-e a végső rendet? Ev. Élet 1980, 9): Krisztus a bázis, de ő a beteljesedés is. Nem annyi a Krisztus, amennyit mi megragadtunk, átéltünk vagy megértettünk belőle, hanem sokkal több. Mindeneket egybefoglal: milyen szükkeblű ehhez képest a legnagyobb hit, a legnagyobb gyülekezet, a legnagyobb egyház, a

legszélesebb ökumené, a legnyitottabb dogmatikai rendszer is (10. v.)! — 4. Mindebben az isteni szeretetben, kiválasztásban, megváltásban, bűnbocsánatban, egybefoglalásban személyesen is érintettek, megszólítottak, megajándékozottak „eljegyzettnek”, „megpecsételtnek” (13. v.) tudhatjuk magunkat a Szentlélek által. Nem egyszerűen arról van szó, hogy lám ilyen az Isten, hanem: ilyen hozzám, így szeret engem.

Figyelemreméltó, hogy azok az ígék, melyek Isten cselekvését írják le, aoristosban vannak: ez az igeidő nem az elbeszélés eszköze (mint az elbeszélő múlt), nem is állapotot fejez ki (mint a perfectum), hanem céljához ért, vagy mostantól kezdődő érvénnyel ható cselekvést. Minden versben van Isten cselekvésére utaló ige. De minden versben van utalás arra is, hogy Isten cselekvésének mi a konkrét célja vagy hatása az ember életében. A levél többi részének minden szakasza kapcsolatba hozható perikópánkkal.

A Szentháromság-tanról

A Szentháromság-tant rögzítő óegyházi zsinatok és egyetemes hitvallások tételei a történelmi távlat növekedésével nem kerülnek közelebb. Pedig nincs hiány sem jóakarató figyelmeztetésekben, hogy ne akarjuk kimerni a tengert, sem pedig leleményes és szellemes kísérletekben, hogy a három személyből álló egy Isten gondolatát — ha nem is érthetővé, de legalább — hozzáférhetővé tegyék (Ottlyk Ernő, Lp 1969, 247kk; Szirmai Zoltán, Ev. Élet 1969, 22).

Emellett erősen tartja magát egy ellenkezés, értetlenség, elméletben és gyakorlatban, e tanítással szemben. Amit Johan Galtung genfi vallás-szociológia professzor a nagy világvallásokkal falálkozó keresztyénség jövőjére nézve mond, hogy ti. a keresztyén gondolkodásban Isten istenibb, Jézus Krisztus emberibb lesz, a Szentlélek pedig eltűnik — tulajdonképpen sok vonatkozásban már a jelen helyzetre is elmondható.

Mivel sokak gondolkodásában az a típusú Szentháromságtan van előtérben, mely az isteni személyek egymáshoz való viszonyának kérdését boncolgatja, és ezért velejárója a merevség, elvontság — hálások lehetünk egy olyan újszövetségi perikópáért Szentháromság ünnepén, mint Ef 1,3—14, mely csupa dinamika, cselekvés, széles távlat, s melyben az Atya, Fiú és Szentlélek cselekvése ilyen egyidejűségben és párhuzamoságban tárul fel, s mindez nem elvont tanként, hanem magasztaló imádságként, szem- és szívnyitogató, kézmozgató perspektívával. Mindent el kell követnünk, hogy ne a Szentháromság-tan felől értsük a perikópát, hanem a perikópa felől a Szentháromság-tant.

Az igehirdetés felé

Aldjuk az áldó Istent!

1. Ő nem tan, hanem csupa cselekvés.

Lehet természetesen tanítani róla, érveket felsorakoztatni mellette és ellene. Lehet nevét hirdetni, gyalázni, lehet nevével visszaélni. Bármilyen gyakori is ez, a jellemző mégis, hogy Ő cselekszik, szeret, szeretetével megszólít, bűnbocsánatot, új életet, reménységet ad. Nemcsak megtanulhatom, hogy kicsoda ő, hanem magasztalhatom is: hálásan fogadom cselekvését.

Létrehozta a világot: nem csupán beindította ezt a mechanizmust valami kifürkészhetetlen szándékkal, hanem szeretete benne volt a tervezésben, kivitelezésben, és művét szeretettel teljességre is fogja vinni (10). — Eleve elhatározta, hogy világához szeretettel akar viszo-

nyulni, Krisztus jövetelét évszázadokkal előre hirdettette (ezért jogos, hogy Krisztust keressük már az Őszövetségben is!), Krisztussal megajándékozta a világot és minket egyenként, naponként megerősít, elpecsétel, hogy az egész világgal kapcsolatos tervei bennünk is valósággá legyenek.

Ha Istenről úgy beszélhetünk, hogy ő áldó Isten, akinek szeretetéből él a világ, aki ajándékaival elhalmozza életünket és a világot, akkor a keresztényen élet sem szemlélődés, Isten titkainak tépelődő boncolgatása, hanem tetteinek elfogadása és terveibe való cselekvő bekapcsolódás.

2. *Ő nem kis pont, hanem mindent átfog.*

Mi a személyes hitben éljük át Isten. Személyének és tetteinek gazdagságát megszűri egyéniségünk korlátai, értelmi-érzelmi-akarati kapacitásunk. Képekre és hasonlatokra szorulunk. Meghatároz és leszűkít a kor, a történelmi és társadalmi helyzet, melyben élünk. Perspektívánkat kitágítják Isten távlatai, melyek átfogják az időt és a teret. Ma mi vagyunk Isten népe, de beletartozunk azok közösségébe, akiket tegnap fogadott fiaivá és azokéba is, akikért ma cselekszik, hogy fiaivá legyenek egyházban, egyházi tradíciókban, világnézetekben és egyházon kívül.

Sokszor csak tanokra gondolunk, de életünk kézzelfogható valósága is ő. *Úgy is, hogy „át- meg átjár mindent”*. De úgy is, hogy az ókor szellemi és vallási mozgalmaitól sokszor még csak szavakban is alig, néha szinte csak hangsúlyokban különbözött az őskereszténység. Jászolban fekvő gyermek és keresztrefeszített lázadó az utcaképhez tartozott. Annak a kornak meghatározó része volt. Mégis világok válsztják el attól a kortól. — Ezért fejlődéstörténet és Darwin ismeretében is mondhatom: Isten teremtet engem. Meghaló és feltámadó istenségek kultusza folyt, de Jézusról mondhatjuk egyedül: Isten Báránya, aki hordozza a világ bűnét. Misztikus transz és öngyilkos kétségbeesés között lehet az ember a földön két lábbal, nyitott szemmel, s eközben mégis bizonyos reménységben élő ember. — Transzcendens, irreális, reakciós utópiát hirdet a kereszténység? Ilyen utakra is vezették többször! De a „Krisztusban” nemcsak megdöbbentő diagnózis, hanem a gyógyítás kezdete, napjainkban kezdődő hatállyal!

„Krisztusban egybefoglal mindeneket”: mennyi szétválás volt a Szentháromság-tan miatt! Nem értjük az egykori szakadásokat, de a szakadékon mi maiak miért nem tudunk mégsem átlépni?! A régiek mellé újabb szakadásokat szerzünk? Vagy elmoszuk az ellentéteket, s az igazság kérdését langyosan boncolgatjuk, és éppen így zsugorítjuk apró, jelentéktelen ponttá Isten átfogó tervét és cselekvését? Mi, annyira különböző emberek, hogyan élhetünk egymással közösségben, hogy életünk az egybefoglalás irányába mutasson?

3. *Ő nem igazol, hanem kritizál.*

Éppen ezen a vasárnapon aligha lehet úgy fellépni, hogy a magunk igazát hangoztatjuk. Ez az ige azt a nagy, gazdag, áldó, elhatározását és tervét megvalósító Isten hirdeti, aki előtt csak térdet hajtani, megalázkodni, akarataiba belesimulni, akit csak magasztalni lehet. A nagy Isten nem lehet az önigazolás eszköze, még a hívő ember, sőt az egyház számára sem. Ő nem az, akit vasárnaponként térdünkre ültetve „meglovacskázthatunk”, hogy jól érezze magát, és hogy mások lássák, milyen jóban vagyunk vele, hanem kegyelme gazdagságával ő „táncoltat” meg minket, hogy fiaivá legyünk. Áldott legyen érte!

Sohasem olyan nagy, hogy bűneinkről nagyvonalúan megfélekedzhetnénk. De elég kegyelmes ahhoz, hogy ő megbocsásson.

„Éjszaka volt. „Mondd, hol ragadhatjuk meg Jézust?” — kérdezték az egybegyűltek. „Nézzétek, a repülőgépek bombákat dobnak, házak és kunyhók lángokban állnak. Keresztyén nevű katonák barátaikra lőnek. Megfognak és megerőszakolnak asszonyokat és lányokat. Könnyen megragadhatjátok őt. Jézus ott áll és sír.” (Gnanabaram Johnson, India.) Életünkben, gyülekezetünkben, az egyházban, a világban hány helyen áll ott sírva? Amikor Istenről, Szentháromságról beszélünk, nem szépítjük meg, hanem valóságában látjuk világunkat, de magunkat is.

Jézus azonban nemcsak sírt és nemcsak állt. Beszélt, gyógyított és áldozatot hozott. Erre hív, amikor magasztalására szólít. Ez a magasztalás egész valónkat átható ének és élet, szó és tett. Zengő, áradó muzsika. Hatalmas mű, melyben mindannyiunknak megvan a szólama.

Reuss András

ARATÁSI HÁLAADÓ ÜNNEP

Mt 6,7—8

Az alapigéről

Textusunk Jézus „hegyi beszédének” néhány mondata. Benne az ember Istenhez való viszonyáról van szó.

Isten és ember kapcsolatában nagyon lényeges a kommunikáció, s ennek egyik „eszköze”, az imádság. Nem mindegy tehát, hogyan imádkozunk. Ezért tanította Jézus tanítványait a helyes imádkozásra.

Alapigénk nem sorolja fel a helyes imádság jellemzőit. Nem tartalmazza a leghelyesebb, legjobb, legszebb imádságot, a „Miatyánk”-ot. De rámutat az imádkozás, az imádság, de azt is mondhatjuk, a keresztyén élet fundamentumára, Isten atyai szeretetére.

Istenhez való viszonyunkban az a döntő, meghatározó, amit Isten cselekszik. Isten nem ember, akit lehet „lekenyerezni”, valamilyen módon, esetleg „fecsegő” imádságainkkal „kifárasztani”. Isten Atyánk és mi válogatás nélkül valamennyien gyermekei vagyunk. Ez az alaphelyzet, amelynek messzemenő következményei vannak.

Aratási hálaadó ünnepen kell prédikálnunk az alapigéről, és nem Rogate vasárnapján. Ez motiválja az igehirdetést.

Feladatunk nem az, hogy a helyes imádkozásról szóljunk elsősorban, hanem, hogy örömhírt közöljünk, evangéliumot hirdessünk.

Az evangélium a 8. versben található: „Tudja a ti Atyátok, mire van szükségetek.”

„Az Úr gondot visel...”

Az arató-cséplőgépek, a kombájnok zaja régen elcsitult. Az új búzából már kenyeret sütnek. Felszedték a burgonyát, leszedték a gyümölcsöt, szüretelik a szőlőt is. Elmúlt a nyár, itt van az ősz.

Elérkezett az aratási hálaadó ünnep. Ez alkalommal sok gyülekezet templomában az oltárra helyezik az új lisztből sült kenyeret, s melléje teszi a mezők, a kertek legszebb terményeit, gyümölcsseit és virágait. Itt-ott a búzakaralászból font koszorút is.

Ősi hagyomány, ősi szokás az aratási hálaadás, amelyet nemcsak a falusi, hanem a városi és a fővárosi gyülekezetek is megtartanak. Hála-

adás az új kenyérért, s mindazért, amit — Luther zseniális értelmezése szerint — a mindennapi kenyér jelent. Erre hív az alkalom, az ünnep, s erre biztat az ünnepi íge, mely egyszerre örömhír és elkötelezés, evangélium és törvény.

1. *Atyánk, az Isten, tudja mire van szükségünk.*

Jézus a „hegyi beszéd”-ben adta tudtunkra, hogy Isten a mi mennyei Atyánk. Fölöttébb örvendetes ez a közlés, mert olyasmit tár elibénk, ami nem magától értetődő, nem természetes, hanem csoda. Csoda, hogy az Istent Atyánknak mondhatjuk, hogy ő minket, bűnös embereket gyermekeinek tekint. Istengyermekségünk több mint teremtésbeli adottság. Valójában az isteni szeretet, s az isteni kegyelem műve, csodája. Ezt a csodát — mint minden csodát — nem lehet megérteni, csak örvendező, hálás hittel tudomásul venni.

Mennyei Atyánk személyválogatás nélkül minden embert gyermekének tart. Legyen az fehér vagy színes bőrű, férfi vagy nő, művelt vagy műveletlen, gazdag vagy szegény, erős vagy gyenge. Előtte senki sem dicsekedhet, kérkedhet. Az ő szemében, az ő számára egyformák vagyunk: szeretetre szomjas, kegyelemre, segítségre szoruló, gyarló, bűnös emberek.

Mennyei Atyánk tudja mire van szükségünk. Jobban tudja, mint mi magunk, mert ő igazán tökéletesen ismer minket. Ismeri adottságainkat, körülményeinket, élethelyzetünket és életvitelünket, egész lényünket, emberségünket.

2. *Mennyei Atyánk gondot visel rólunk.*

A mennyei Atya nemcsak tudja, hogy mire van szükségünk. Ez kevés lenne az „üdvösséghez”, a boldogsághoz. Urunk gondunkat viseli.

Erről tanúskodik életünk minden napja. Az Úr gondviselésének kézzelfogható jele, pecsétje az új kenyér is, amely az asztalunkon van, s amelyet jóízűen fogyaszthatunk.

Isten a kenyeret mindenkinek adja, mindenki számára előteremti. Mégsem jut kenyér mindenki asztalára. Nem azért, mert nincs belőle elég. Hanem azért, mert egyesek „felfalják” mások kenyerét is.

Az aratási hálaadás napján lehetetlen nem gondolni azokra, akiknek csak morzsák jutnak a gazdagok asztaláról. Nem feledhetjük el, hogy a világon milliók éheznek, hogy a „bőség kosarából” egyenlőtlenül részesülnek a népek, nemzetek, az egyes emberek. Hogy sokan visszaélnek erejükkel, hatalmukkal, vagyonukkal. Kizsákmányolják, kiuzsorázzák az erőtleneket. Kiszipolyozzák a védteleneket. Megszégyenítik embertársaikat. Meggyalázzák a gondviselő mennyei Atyát. Mert Istent és embert egyszerre megcsúfolja és meggyalázza az, aki megrövidíti, megkeseríti vagy elveszi mások kenyerét, munkáját, erejét. Aki emberhez méltatlan környezetet teremt másoknak, vagy ilyen helyzetben hagy másokat, egyeket, vagy népeket. Isten számonkéri és szigorúan elítéli az ilyeneket. Vigyázzunk, nehogy mi is a vádlottak padjára jussunk és elítéltessünk!

3. *Bizzunk Atyánkban, s legyünk neki hálás gyermekei!*

A gyermek önfeledten, és fenntartás nélkül, egészen bízik szüleiben. Bizalma rendületlen, mert szüntelenül megtapasztalja szüleinek szeretetét. Ezért a szeretetért sokszor mégis hálátlansággal, engedetlenséggel „fizet”.

Isten gyermekei is szüntelenül részesülnek Uruk szeretetében, ám mégsem tudunk mindig gyermekien bízni Atyánkban. Sokszor befészkel

magát szívünkbe a kétség, megrendíti hitünket, kikezdi és aláassa bizodal- munkat, összetöri reménységünket. Nincs szárandóbb, mint a kétségek között hányódó, Isten iránt bizalmát elveszített ember. És nincs szégyen- letesebb, mint a mennyei Atya iránti háládatlan keresztyén, aki csak el- fogadja, de meg nem köszöni, meg nem hálálja Isten ajándékait.

Jézus Krisztus feltárta és megmutatta Isten atyai szeretetét. Hitre hívott és hálára buzdított, mert jól tudta, hogy az Isten iránti bizalom, a hit, emberi létünk biztonsága, életünk kiegyensúlyozottságának, boldog- ságának forrása. Akiben megvan a hit, a bizalom Isten iránt, az nem ros- kad össze az élet terhei alatt, az nem érzi magát védtelennek. Nem tö- rekszik még imádságaival sem megnyerni Isten jóindulatát, mert bizo- nyos Isten szeretete, jósága, kegyelme felől. És hálás az Istennek a meg- tapasztalt segítségért, irgalmáért, gondviselő szeretetért.

4. *Az Isten iránti hála az emberek iránti szeretetben, diakóniában valósul meg.*

Isten gondviselő szeretete, a Jézus Krisztusban adott bűnbocsánat öröme magától értetődően megtermi a hála gyümölcseit. Az Isten iránti hála nem hálálkodás. Nem az örökös „Köszönöm, Istenem”, „Hála neked Uram” — és más hasonló mondatok elmondása. Nem is csupán Istent dicsérő ének és buzgó hálaimádság. Persze ez is velejárója. De több ennél.

Az Isten iránti hála — odafordulás az emberekhez. Nem egyszerűen valamiféle kitárulkozás az emberiség felé, hanem tettekre sarkalló szoli- daritás. Azt is mondhatjuk: diakónia, szolgálat. A felebarát, az embertárs megsegítése, támogatása, jogainak érvényesítése, kenyérének, existenciá- jának biztosítása, védelme. Olyan tevékenység, amelynek következmé- nyeképpen egyre több ember arcán simulnak el a gondredők, egyre több ember számára jut elegendő kenyér, egyre több ember szíve telik meg örömmel, egyre több ember lesz boldog ezen a világon.

Az aratási hálaadó ünnep gyorsan elmúlik. Az új kenyér lekerül az oltárról, hogy a mindennapok eledelévé váljon. Amikor naponként meg- szegjük a kenyeret, ne feledjük: „Az Úr gondot visel...”

Isten gondviselő szeretete töltse be örömmel a szívünket és késztes- sen hálaadásra, vagyis szolgáló szeretetre családunk, népünk körében, Isten dicsőségére, embertársaink javára.

Táborszky László

TEMPLOMSZENTELÉSI ÜNNEP

Jn 10,22—25

A templomszentelési ünnepet december 25-től nyolc napon át tartot- ták Jeruzsálemben annak emlékére, hogy Judas Makkabeus Kr. e. 165- ben megtisztította a szír uralom „utálatosságaitól” az ősi zsidó szentélyt és új égő áldozati oltár felállítását rendelte el. Josephus történész a „vi- lágosságok” ünnepének nevezi ezt az alkalmat, mivel mindig eggyel több vagy kevesebb gyertyát gyújtottak a napok emelkedő vagy fogyó száma szerint a templomban.

A Salamon csarnoka a templom keleti oldalán volt található. Ezt az oszlopcsarnokot sem Heródes, sem Agrippa idején nem építették újjá. Az első keresztyének gyülekező helye is volt.

Jézus kérdőre vonása a zsidók belső nyugtalanságáról árulkodik. Nem belső hitbéli érdeklődés indítja őket szólásra, hanem biztos straté- giát szerettek volna Jézus ellen kidolgozni. Jézust nyíltan kérdezik, hogy

Ő volna-e a Krisztus? Válaszában hangsúlyozza a Mester, hogy ezt már megmondotta nekik. Másrészt, ha szavának nem hisznek, igazolják Őt cselekedetei.

Jézus ezen szavainál nem annyira a samáriai asszonnyal való beszélgetésre (Jn 4,26) vagy a vakon született előtt kijelentett szavaira (Jn 9,37) kell gondolnunk, hanem inkább azokra a jézusi bizonyágtételekre, amikor önmagáról, küldetéséről szól: én vagyok a mennyei kenyér, a világ világossága, élő víz, Isten küldötte.

Nem a kijelentés hiányzott tehát, hanem a zsidók hite. Mivel nem hittek, nem is láttak. Jézus cselekedeteiben sem tudták felismerni az Isten által elküldött Messiást. Pedig éppen Isten választottainak kellett volna felismerni a rég megígért Krisztust.

A gyülekezetben azért épült a templom, hogy Krisztust hirdessük. Így nyer központi helyet az igehirdetés, mint a Jézus Krisztusról való tanuskodás alkalmá az istentiszteleten. Ez a bizonyágtétel hív hitre, szőlít bizalomra Jézus Krisztus iránt. Ezt a hitünket tetteink igazolják a hét-köznapok világában. Cselekedeteinken keresztül árad bele vagy halványul el Krisztus hatalma, szeretete és ereje a világban.

Ha az istentisztelet, az igehirdetés fontos szolgálatunk, érdemes ezen a helyen elgondolkozni Russel Hall amerikai professzor szociológiai felmérésén, aki 12 ezer embertől kérdezte meg: miért nem járnak templomba? A válaszok:

1. Gondolkodásukban minden fajta intézményt elutasítanak. Az egyház túl sokat foglalkozik önmaga fenntartásával.

2. Az egyházhoz tartozás beszűkítette gondolkodásukat, s azt egy síkúvá tette. Az egyház csak a maga szemszögéből vizsgál minden kérdést.

3. Kihasználta őket az egyház. Mint aktív egyháztagek agyonhajszolt-nak érzik magukat.

4. A keresztyének minden nehézség elől megfutamodók, akik Jézus igáját sem akarják magukra venni.

5. A boldog „hédonisták”. Hisznek, de pillanatnyi kívánságaiknak nem tudnak ellenállni. Jézus zavarja őket.

6. Az egyház állítólag kizárta őket. Merevségével becsukta előttük az ajtót.

7. Gyakran költöznek, ezért sehol nem eresztenek gyökeret.

8. Éles szemű kritikusok, akik csak látszatszenteket és csalókat vélnek felfedezni az egyházban.

9. Botrányok távol tartják őket a templomtól.

10. Meggyőződéses ateisták, humanisták. Ők voltak a legkevesebben.

11. Akik még nem tudták eldönteni, miért nem járnak templomba.

A válaszok segítsenek minket belső önvizsgálatunkban, a szolgálat jobb betöltésére!

Vázlat

Jézus részt vesz a templomszentelési ünnepen. Jelenlétével megbecsüli és megszenteli a templomot. Bár Ő maga mondta egy alkalommal, hogy Istenünk imádata nincs helyhez és időhöz kötve, mégis igaz, hogy itt hangzik az Ő szava mind a mai napig. Itt halljuk útbaigazító és bátorító üzenetét.

A templom jelentőségét mutatja híveink emlékezése szülőfalujuk Isten házára. Belső lelki kötődés, az igehallgatás öröme, Isten szeretetének megtapasztalása és a gyülekezet Urát dicséző közös éneke — mint megannyi megélt emlék, amelyen keresztül Isten munkálkodott. Méltán imádkozhatjuk B. G. Hallquist ma élő svéd költő szavaival:

Istenem, boldog vagyok, hogy van templomod.

Ahol közvetlenül hozzám beszélsz,
ahol bűnbocsánatot, megtisztulást és
nyugalmat adsz nekem,
ahol könnyebb imádkoznom, hálát adnom
és dicséretet mondanom,
ahol Fiad önmagát adja az Úrvacsorában,
ahol megélhetem a közösséget az élőkkel
és azokkal is, akik már régen eltávoztak,

ahol kiemelsz kicsinyes világomból és
mindent hatalmas összefüggéseidben láthatok.
Szívből köszönöm mindezt Néked, Istenem.

1. Mi tehát a templom jelentősége életünkben?

Itt találkozhatunk Istennel igéjén és a szentségeken keresztül. Isten ugyan nincs a templomba zárva, de tetszett neki, hogy szava itt hirdettesék, s ezen keresztül Iránta hitet és bizalmat ébresszen.

Itt találkozhatunk hittestvéreinkkel. A templomunk gyülekezetünk otthona. Bármennyire igaz, hogy otthonunk csendjében is lehet Istenhez kiáltani, a családjában is tarthatunk áhítatot, de gyülekezetbe járás, közös igehallgatás, együttes imádkozás nélkül aligha tudunk megmaradni a Krisztussal való közösségben, s könnyen elsodor bennünket a kételkedés vagy a közöny árja Istenünktől. (Reményik: Kövek Zsoltára.) Gyülekezethez tartozás nélkül nem tudhatunk a rászorulókról, a betegről, akik a mi szolgálatunkat várják.

A templomban járhatunk az örökkévalóság előcsarnokában. Itt hirdetik Isten örök, mentő szándéka mindnyájunknak: úgy szeret minket, hogy a Fiát adta értünk, hogy aki hisz Őbenne, örök élete legyen. Itt ülték templomunk padjaiban azok, akik már előre mentek. Akikkel mégis egy közösséget alkotunk. Sokszor kedves emlék, belső elkötelezésre hívó érzés az édesanyánk vagy a nagyszülőnk megszokott helye templomunkban.

2. Mi történik templomunkban?

Jézusról tanúskodunk, mint a Krisztusról. Ahogyan Ő magát Isten által elkülönítettnek hirdette, úgy szóljuk mi, hogy Ő olyan fontos számunkra mint a mindennapi kenyér, az egy korty víz, a sötétben irányító mutató fény. Jézus a Krisztus ez azt jelenti, hogy Benne teljesedtek be Isten ígéretei. Jézus ugyan nem felelt meg a korabeli Messiás-váradalmaknak, amelyek az uralkodó és hatalommal megjelenő Krisztust várták, de engedelmeskedik mindhalálig az Atyának és így tölti be szolgálatát az emberiség megváltására. Nem uralkodik, hanem szolgál. Cselekedetei igazolják, hogy Ő a Krisztus. Betegeket gyógyít, elrontott életeket újí meg és indít el a tiszta élet útján. Végül az Atya igazolja Őt, amikor igent mond küldetésére és a halálból életre szólítja, hogy szolgálata folytatást nyerjen tanítványai körében és a gyülekezetben. Hiszünk-e Jézusban, az Isten által elküldött Krisztusban? Felismerjük-e Isten minden ígéretét Őbenne beteljesítette és minden szeretetét Benne mutatta meg irántunk? Itt az istentiszteleten Jézus szólít meg minket, az élő és Feltá-

madott, hogy követésében tetteink tegyék hitelessé hitünket a világ előtt. Ahogyan Ő nem kérkedett isteni hatalmával, úgy mi sem dicsekedhünk hitünkkel. De cselekedeteinknek tanúskodniuk kell Krisztus-hitünkről!

3. Mit tegyünk tehát?

Mindent meg kell tennünk az emberért, kortársainkért. Sok veszély fenyeget bennünket. Köztük első a túlhajszoltság. Anyagi javakért sokan minden hét végét feláldoznak, s aztán idejekorán jelentkeznek életükben a halált hozó betegségek. A keresztyén embernek élete jó példájával lehet megmutatni Isten akaratának egészségünket is védő jó rendjét: Hat napon át lelkiismeretesen munkálkodj, a hetediket pedig megszenteld! — Ezért épült templomunk is. A másik gyakori veszély: emberi kapcsolataink fellazulása. Keveset beszélgetünk a családban. Nem tudnak egymás gondolatairól házastársak, szülők és gyermekek, testvérek. S olyan váratlanul robbanás következik be ezekben a kapcsolatokban. Sokan a televíziót és a rádiót okozzák. Illyés Gyula írónk is így nyilatkozott egyszer: „Allarich (középkori hadvezér) hordái nem úzték úgy szét az emberi közösség tagjait, mint Watt és Edison lángelméjének angyalhadaai.” Mennyi eredményt jelentenek a kultúra terjesztésében, de mennyi kárt okozhatnak emberi kapcsolatainkban. A keresztyének tanúskodhatnak arról, hogy érdemes mély emberi kapcsolatokra törekedni, lehet ma is harmonikus családi életet élni, s mindehhez erőt nyerhetünk Istennel való közösségünkben, az imádság útján.

A harmadik veszély: a csend hiánya életünkben. Belemenekülünk a zajba. Jól látja ezt Ladányi Mihály egyik versében:

„Az esték meghitt csendjében

Csak az öregek és a költők üldögélnek.”

Pedig a csendben lehet számadást tartani. Végiggondolni, mit vétünk el, mit lehetne jobban tenni. Mire érdemes időt áldozni s miről kell lemondani — szívfájdalom nélkül. Mindent nem lehet látni, elérni s megvalósítani. A keresztyén embernek példát kell mutatnia az élet zajában, leverő lármájában, hogy tud csendben lenni: önmagával számot vetve Urával beszélgetni. Ebben a csendben szól Isten, formálja életünket, teszi újjá szívünket s lelkünket. Így válik hasznos csendé a templomban eltöltött óra is.

Mindent meg kell tennünk gyülekezetünkért s templomunkért. Tudatosan lehetünk egy-egy közösség tagjai, akiknek nem közömbös a testvér sorsa. Mellé állni, ha bánat sújtja, imádkozni érte, ha kísértés környékezi. Csendesíteni, ha indulatai erőt akarnak venni rajta. Hívogatni gyermekeket, látogatni ifjakat, felkarolni özvegyeket. Fontos a templom tisztaságára és szépségére vigyázni. A lelkész mellé állni, hogy ne maradjon egyedül a gondok hordozásában. Mindent meg kell tennünk vajdó világunk életben maradásáért. Ez is tanúságtételünk egyik része. Megnövekedett feszültségek között még nagyobb a felelősségünk. A keresztyén embernek az a feladata, hogy szeretni tudjon ott, ahol gyűlönek, megbocsásson ott, ahol sértegetnek, összekössön ott, ahol széthúzás van, reménységet ébresszen, ahol kétség gyötör, világosságot gyűjtsen ott, ahol sötétség uralkodik, békét munkáljon ott, ahol háború tombol. (Asszisi Ferenc után)

Szebik Imre

GYÜLEKEZETI SEGÉLY VASÁRNAPJA

Mt 10,40—42

Az alapigérőtől

Máté evangélista, evangéliuma 10. részében gyűjtötte össze Jézusnak a tanítványok kiküldésére vonatkozó szavait. A másik két evangéliumban ugyanezek az igék szétszórta találhatók meg. Alapigénk a kiküldő beszéd és egyben a fejezet befejező szakasza. Miután eléjük tárta, hova küldi őket, milyen szolgálatok várnak rájuk, szolgálatuk közben milyen veszedelemekkel kell számolniuk, az utolsó néhány versben ígéretet ad nekik arra vonatkozólag, hogy a szolgálatukban nem hagyja őket magukra. Sőt amit remélni sem mertek volna, azt ígéri, hogy minden szolgálatukban *azonosítja magát velük*. Ez az ígéret túl is mutat a tanítványokon és ígéretet jelent azok számára is, akiknek szolgálnak, és akik elfogadják ezt a szolgálatot. Egész szolgálatuk rangja, méltósága abban rejlik, bizonyosak lehetnek affelől, hogy nem a maguk szavát adják tovább, hanem Urukét, s személyük és az ajkukon elhangzó ige befogadásával Jézust fogadják be!

A segítő szolgálatra mutatva egy egészen egyszerű, hétköznapi példát használ. Az egy pohár friss víz nyújtását a szomjazónak. Jézus a tanítványi sereget így jelöli meg: a kicsinyek. Kicsinyek hatalomban és ismeretben, ragyogás és nagyság nélküliek, de az Ő tanítványai. S mivel az övéi, minden feljük irányuló szeretetnek és tiszteletnek gazdag jutalma van.

Az igehirdetéshez

Egyházunk tagjainak többsége tudja, hogy az egyház Ura, Jézus akit elhívott és elhív, azokat szolgálatra, munkára hívja el. Szolgálatra hívta el és küldte ki első tanítványait a tizenkettőt. Szolgálatra hívja mai tanítványait, gyülekezeteit, az egyház egész népét. Így akarja, hogy annak a sok és áldott munkának amit Ő végzett, legyen folytatása. Legyenek akik meghirdetik Isten szeretetét. Legyenek akiknek nem teher, hanem öröm a másokon való segítség. Akik nem fáradnak bele a szeretetmunkába.

Szolgálatra hivatunk el. Sokszor elmondott, sokszor hangoztatott mondat ez. Sokan talán már azt is mondják, elcsépelletté tettük ezt a mondatot. Így azonban csak azok vélekednek, akik még egyszer sem vizsgálták meg életüket, vagy gyülekezetük életét s ezért nem látták meg mennyi szolgálat várt rájuk s maradt elvégezetlen s arra sem döbbsentek rá, ha valaki akadt és nekilátott a munkának, hogy végezze legfeljebb kényszeredetten, immel-ámmal tette.

Mit akar megmutatni nekünk Jézus abban a néhány mondatban, amit első tanítványai szolgálatba állításakor elmondott?

1. *A szolgálat, amelyre Ő elhív: rangos szolgálat.* Rangossá nem mi a szolgálatra elhivatottak tesszük. Mint ahogyan a tizenkettő sem tette azzá. Hiszen nem koruk kimagasló egyéniségei, tudásai közül kerültek ki, nem is azzal emelték rangra szolgálatukat ahogyan végezték. Még csak nem is szolgálatuk eredményességével szereztek elismerést, jóllehet ilyen eredmények jelentkeztek szolgálatuk nyomán. Szolgálatuknak az adott rangot, az tette szolgálatukat igazán fontossá és áldottá, azok között akik között végezték, hogy a szolgálat Ura, Jézus azonosította magát tanítványaival. Arra adott nekik ígéretet, hogy minden munkájukban, minden

helyen Ő lesz jelen szavaikban és tetteikben. Ezért mondta el: „aki titeket befogad, engem fogad be”, „aki titeket hallgat, engem hallgat” (Lk 10, 16a)

Jézus ma is ott van minden tanítványi szolgálatban, amit a gyülekezeteinkben, egyházunkban s ebben a világban végzünk. Nem rangsorolja a szolgálatokat. Értékeli egyiket többre mint a másikat, hiszen mind-egyikben Ő van jelen. A Gyülekezeti Segély munkában is, amiről ezen a vasárnapon szólunk! Igazán akkor lesz áldott ez a szolgálat, ha egyik gyülekezetet a másikban, a segítségre szorulóban a Krisztus kicsinyét fedezi fel és karolja fel.

2. *A szolgálat, melyet Jézus vár az övétől, irgalmas, segítő szolgálat.* Urunk irgalmas, segítő szolgálatát sokan megtapasztalhatták. Betegek, gyászolók, nélkülözést szenvedők, bűnökkel megterheltek. Ennek a segítő szolgálatnak nem csupán egyesek, hanem gyülekezetek által való gyakorlására biztat Urunk ezzel az igével is: „legyetek irgalmasak”. A biztatásnak azonban csak akkor lesz foganatja, ha az egyes gyülekezetekben, mint tanítványi közösségekben sikerül felszámolni a befeléfordulást, az önzést, amely nem enged túl látni a gyülekezet portáján. Gondoljuk csak meg, hány gyülekezetben éppen az ilyen gondolkodás miatt lesz egészen silánnyá, törpévé a „kicsinyek” számára szánt segítség! Mennyire beszédesen mutatják ezt sokszor a Gyülekezeti Segély számszerű adatai. Mennyivel többet tudnak tenni, mennyivel nagyobb áldozatra készek a kicsinyek a kicsinyekért! Miért csak akkor döbbenünk rá egymás megsegítésének tényleges súlyára, amikor nélkülözhetetlenné válik a másik gyülekezet, vagy gyülekezetek segítsége, számunkra!?! Bár úgy látjuk erre a segítő szeretetre csak a Krisztus szeretete indíthat egyeseket is, gyülekezeteket is, de ez nem zárja ki annak szükségességét, hogy tudatosan neveljük gyülekezeteinket, az egymás közti segítő szeretetszolgálatra! Mert öröm hallani és olvasni arról, hogy a Gyülekezeti Segély támogatásával miként újul meg egy templom, parókia, gyülekezeti terem, hiszen ezzel is Jézus ügyét visszük előbbre.

3. *A szolgálat amelyet Jézus nevében, szeretetével végez a tanítvány: megbecsült szolgálata.* A megbecsülés, vagy ahogyan Jézus mondja, a jutalom, az Ő ajándékaképpen lesz övéié Máté evangéliumának tanúsága szerint, ez a jutalom majd az Urával való találkozáskor lesz nyilvánvalóvá minden tanítvány számára! De akkor is meglepetésként.

Addig azonban nem a jutalom várása kell, hogy betöltse a tanítvány gondolatait, hanem a reá váró, Krisztustól kapott feladatokra, szolgálatokra kell minden erejét összpontosítania!

Smidéliusz Ernő

Egyháztörténeti évfordulók

Emlékezés egy konkordátumra

Ferencz József és IX. Pius megállapodása, 1855

A római katolikus klérus együtt örült Béccsel a szabadságharc bukásán. Igyekeztek elfelejteni Horváth Mihály hazafias magatartását. Sitovszky János püspök már 1849. október 4-én „hálaadó” istentiszteletet tartott Pécsen, a magyar szabadságmozgalom verbefojtásának a megünneplésére.

A római püspöki kar ünnepi ülést tartott. Az esztergomi értekezlet után feliratot intéztek Ferenc Józsefhez, amelyben készséggel és alázattal elismerték a nemzet politikai függetlenségének elvesztését, és letették a hűségsküt az osztrák törvényekre. Természetes, hogy ez könnyen ment, a három évszázados ellenreformáció és gyarmatosító együttműködés után.

Módosított, rekatolizáló törekvések is korán jelentek: Thun, osztrák közoktatásügyi miniszter már 1851-ben jelentette a császárnak, hogy az egész oktatásügyet a római katolikus klérus szigorú felfogásának kell áthatnia. A sérelmek orvoslását kérő, protestáns küldöttségeket nem bocsátották az uralkodó elé.

Az állandó, forradalmi veszéllyel szemben biztos szövetségesre volt szükség: ezt a Habsburg-adminisztráció megtalálta a katolikus egyházban.

125 éve, 1855. augusztus 18-án Ferenc József IX. Piuszal megállapodást kötött. Az uralkodó célja az volt, hogy nemzetközi szintű, tekintélyes szövetségest szerezzen magának a katolikus egyházban, és ennek a segítségével, drasztikus, nyers intézkedésekkel, hatalmi szóval lépjen fel a magyar nemzet, és általában a birodalom népei ellen. Ennek keretében, a hazai protestantizmust is megkísérelte beállítani politikai céljainak a szolgálatába, a katolicizmus mögött, amolyan „másodosztályú” államegyházi jelleggel.

A megállapodás (konkordátum) szerint a katolikus egyház gyakorolta mindazokat a jogokat, amelyek „isteni jogon”, és a „kánonjog” szerint megilletik: a politikában, a nevelésben, a diplomáciában, a vagyonkezelésben stb.

Ausztria ezt a konkordátumot alkalmazta Magyarországra is a Bach-korszakban, de nálunk sohasem ismerték el törvényesnek.

Az uralkodót végül is katonai, kül- és belpolitikai vereségek, kudarcok vezették el a konkordátum felbontására: 1870. július 30-án kiadott leiratában tette meg, azzal az indoklással, hogy a másik szerződő fél jog- és hatalmi köre megváltozott. 1874-ben már törvény is megszüntetnek nyilvánította a konkordátumot. Hazánkban jogérvényesnek sohasem ismerték el, eltörölni sem volt szükség.

Ez a megállapodás is — mint még sok más intézkedés — fejlődésében visszavetette a birodalom népeit, közöttük hazánkat, és a protestantizmusnak is érezhető károkat okozott.

Dr. Barcza Béla